

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 7 marca 2025 r.

Poz. 1151

UCHWAŁA NR XII/71/2025 RADY MIASTA I GMINY WIĄZÓW

z dnia 25 lutego 2025 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Wiązów na lata 2024-2027”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (j.t. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292, ze zm.) Rada Miasta i Gminy Wiązów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Wiązów na lata 2024-2027”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Wiązów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodnicząca Rady Miasta i Gminy Wiązów:
Elżbieta Mossoń

Załącznik do uchwały nr XII/71/2025
Rady Miasta i Gminy Wiązów
z dnia 25 lutego 2025 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY WIAZÓW
NA LATA 2024 - 2027**

Wiązów

2024 r.

ZLECENIODAWCA:

Urząd Miasta i Gminy Wiązów

Plac Wolności 37

57-120 Wiązów

tel. 71 39 311 36

urząd@wiazow.pl

www.wiazow.pl

RELIKT

Pracownia Archeologiczna

WYKONAWCA:

Judyta Nawrot-Bukowiec

ul. Armii Krajowej 2/3

39-100 Ropczyce

tel. 783 798 165

e-mail: reliktarcheologia@gmail.com

www.relikarcheologia.pl

Autor opracowania:

Judyta Nawrot-Bukowiec

SPIS TREŚCI

WSTĘP.

PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

1. WSTĘP

Niniejszy dokument służy określeniu działań gminy w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te winny odbywać się w harmonii z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi, poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków. Procesy rozwojowe zachodzić powinny przy zapewnieniu warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz przy wykorzystaniu zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki. Poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości. Pierwsze rozdziały (II-IV) dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów *Programu* oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategię, programy - ważne z punktu widzenia opieki nad zabytkami - zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim. Jest to konieczne, gdyż *Program* powinien być zgodny z założeniami odnoszącymi się do ochrony i opieki nad zabytkami zarówno na szczeblu centralnym czyli do polityki państwa w tym zakresie, jak również na poziomie województwa i powiatu. Rozdział V składa się z kilku części. W pierwszej części analizie poddane zostały dokumenty programowe gminy pod kątem uwzględnienia w nich kwestii związanych lub mających wpływ na zachowanie oraz ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego. W części drugiej przedstawiono charakterystykę zasobu zabytkowego gminy. Wskazano w nim najważniejsze obiekty, zespoły obiektów i cechy charakterystyczne krajobrazu kulturowego gminy. Takie rozpoznanie dało podstawę do znajdującej się w dalszej części *Programu* analizy SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) jakie dokonały się w zakresie zachowania zasobu najistotniejszych zadań do zrealizowania przez gminę. W kolejnej części rozdziału V przedstawiono dane dotyczące zabytków z terenu gminy wpisanych do rejestru (rejestr zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych), zabytki w gminnej ewidencji zabytków, jak również dziedzictwo niematerialne gminy. Rozdział VI stanowi ocenę dziedzictwa kulturowego - Analiza szans i zagrożeń. Uwzględniono w nim aktualny stan zachowania zasobu zabytkowego i krajobrazu kulturowego. W rozdziale VII wskazano najważniejsze zadania ujęte w ramach zawartych priorytetów. Kolejne rozdziały, VIII i IX, dotyczą sposobu realizacji i oceny wdrażania *Programu*. W X rozdziale, przedstawiono źródła finansowania realizacji zadań. Natomiast w końcowym IX rozdziale opisano realizację i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292*) mówiący, że:

1. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta sporządza na okres 4 lat program opieki nad zabytkami.
2. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę (miasta, gminy, powiatu) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
3. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
4. Z realizacji programu wójt, burmistrz lub prezydent sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie. W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą ich sporządzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków założona w oparciu o ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gmina Wiązów posiada Gminną Ewidencję Zabytków przyjętą zarządzeniem nr 17/2022

Burmistrza Miasta i Gminy Wiązów z dnia 16.02.2022 r. Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w świetle art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej. Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w: **Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (*Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.*) w przepisach:

Art. 5.: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6. ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkającym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86.: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”. **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (*t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292*), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3.: definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku. W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4.: objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych

i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5.: określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6.: klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:”

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.

1a) Wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.

2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 16. ust. 1: wskazuje radę gminy jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Art. 17.: określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 18.: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. 2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności: 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19.: wskazuje, że „1. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych. 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji

o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. 1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt. 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych. 2. W przypadku, gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1. 3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

Art. 20.: mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 21.: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22.: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Art. 89.: wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”. **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t.j. Dz. U. z 2024, poz. 1465, ze zm.), gdzie w art. 7 ust. 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy. Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym: **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t.j. Dz. U. 2024, poz. 1130). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t.j. Dz. U. 2024, poz. 725, ze zm.). Ustawa

normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa dotyczy także obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków. **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (t.j. Dz. U. 2024, poz. 54, ze zm.). W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wycinkę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej wpisaniem do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni. **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t.j. Dz. U. 2024, poz. 1478), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską. **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t.j. Dz. U. 2024, poz. 1145, ze zm.). Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego:

- art. 13 ust. 4 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,

- art. 13 ust. 5 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków). **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t.j. Dz. U. 2024, poz. 87). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, FilMOTEKA Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami. **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t.j. Dz. U. 2024, poz. 1491). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia). Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w: **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t.j. Dz. U. 2022, poz. 385). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną a osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1). Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

„1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie;

2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów;

3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych;

4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomości obiektów kultury materialnej i przyrody;

5) urządzanie wystaw;

6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych;

7) prowadzenie działalności edukacyjnej;

8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych;

9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów;

10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,

2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,

3) sprawowania nadzoru nad muzeum. **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (*t.j. Dz. U. 2022, poz. 2393*). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej. Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy: **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (*t.j. Dz. U. 2020, poz. 164*). Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także: Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (*Dz. U. z 2021 r. poz. 81*); Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (*Dz. U. z 2019 r. poz. 1886*); Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (*Dz. U. z 2017 r. poz. 928*); Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2017 r. poz. 1674*); Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (*Dz. U. z 2014 r. poz. 110*); Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2004 r., poz. 259*); Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (*Dz. U. z 2004 r., poz. 2153*); Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (*Dz. U. z 2011, poz. 510*). **Przepisy i konwencje międzynarodowe** Problematyka ochrony zabytków jako ważne zagadnienie dziedzictwa kulturowego znalazła swoje odbicie w międzynarodowych konwencjach. Przepisy i konwencje międzynarodowe stanowią zbiór dokumentów traktowany przez środowisko konserwatorskie, jako doktrynalna podstawa ochrony dziedzictwa kulturowego. Część z tych dokumentów została ratyfikowana przez Polskę. Pozostałe, pomimo braku formalnego przyjęcia do stosowania w Polsce, współtworzą obowiązujący zbiór przepisów. Są to: II Protokół do Konwencji Haskiej, ·Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż 1972 (ratyfikowana przez Polskę w 1976 r.), ·Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego, Grenada 1985 (ratyfikowana w 2011 r.), ·Międzynarodowa Karta Ochrony Miast Historycznych ICOMOS (Toledo-Waszyngton 1987), ·Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, La Valetta 1992 (ratyfikowana w 1996 r.), Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000 (ratyfikowana w 2004 r.), Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż 2003 (ratyfikowana w 2011 r.), ·Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, Paryż 2005 (ratyfikowana w 2007 r.). ·Dokument The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas - przyjęty przez 17 Zgromadzenie Generalne ICOMOS w 2011 r. Nowa Karta Ateńska 2003 - Wizja miast XXI wieku, Lizbona, 20 listopada 2003 r. Zalecenie UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego, przyjęta na 35 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w 2011 r.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Wiązów jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym (gminnym). Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Mają one przede wszystkim wpływ na działania podejmowane przez gminę.

4.1.1. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026

Najważniejszym w skali kraju dokumentem związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego jest *Krajowy Program Opieki nad Zabytkami*. Dokument ten obejmuje lata 2023-2026. Został on przyjęty uchwałą nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r. W ramach tego Programu będą realizowane następujące cele:

CEL GŁÓWNY: ZWIĘKSZENIE ODPORNOŚCI ZASOBU ZABYTKOWEGO W POLSCE.

Cel główny został dookreślony w trzech celach szczegółowych oraz w ośmiu kierunkach działań strategicznych, tj.: **Cel szczegółowy 1: Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnieniu narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości.**

Kierunek działań 1.1: Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju:

1. Ochrona zasobu wielkoobszarowych i wieloelementowych zespołów architektury obronnej.
2. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki kolejowej i zaplecza kolejowego.
3. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki związanych z przemysłem wydobywczym/górnictwem/kopalnianym, węgla kamiennego i innych paliw kopalnianych.
4. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków w zakresie zabytkowej architektury osad służbowych związanych z gospodarką leśną Lasów Państwowych.

Kierunek działań 1.2: Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości:

1. Model i system wartościowania zabytków.
2. Plany zarządzania dla pomników historii.
3. Wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych.
4. System bezpieczeństwa zabytków.
5. Projektowanie konserwatorskie. Kierunek działań 1.3: Realizacja międzynarodowych zobowiązań:

1. Implementacja konwencji UNESCO z 1972 do ustawy o ochronie zabytków.
2. Wdrożenie Konwencji UNESCO z 2001.
3. Współpraca międzynarodowa z UNESCO-ICOMOS-ICCROM-UE.
4. Wsparcie planów zarządzania dla miejsc światowego dziedzictwa w Polsce.

Cel szczegółowy 2: Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków.

Kierunek działań 2.1: Cyfryzacja procesów administracyjnych:

1. Cyfryzacja procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków.
2. Opracowanie i realizacja programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Kierunek działań 2.2: Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków:

1. Wdrożenie i rozwój programu AZP+.
2. Digitalizacja i udostępnianie zasobu archiwalnego.

3. Rozwój zasobu dokumentacyjnego 3D:

4. Rozwój portalu Zabytek.pl. Kierunek działań 2.3: Reforma finansowania ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Premia zabytkowa.

2. Wprowadzenie alternatywnego sposobu finansowania opieki nad zabytkami – crowdfunding.

Cel szczegółowy 3: Roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Kierunek działań 3.1: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych:

1. Strategia przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych dla zachowania zabytków.

2. Wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami.

3. Twój dom – dialog z tradycją.

4. Upowszechnianie tradycyjnych, neutralnych dla środowiska, metod i technik rzemieślniczych – „Szkoła rzemiosł CAD”.

5. Warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich.

6. Wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych.

7. Proces prowadzenia inwestycji w obiektach zabytkowych - szkolenia dla samorządów.

Kierunek działań 3.2: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego:

1. Włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach.

2. Badania społeczne i statystyczne dotyczące dziedzictwa kulturowego.

3. Pomiar wpływu kultury i dziedzictwa na rozwój społeczny.

4. Kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dziedzictwa kulturowego;

5. Wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom;

6. Edukacja o dziedzictwie kulturowym, z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami;

7. Utworzenie i rozwój działalności Forum Posiadaczy Zabytków przy Generalnym Konserwatorze Zabytków.

4.1.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r. Jest ona aktualizacją poprzedniej Strategii uchwalonej 26 marca 2013 r. Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule Strategii: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to: obszar 1: Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie, obszar 2: Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie, obszar 3: Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny. W obszarze 2 wymieniono m.in.: • niewystarczający poziom czytelnictwa wśród Polaków oraz niewykorzystany potencjał i ważna rola bibliotek publicznych, • niska jakość oferty artystycznej dla najmłodszych oraz deficyty kompetencji kulturalnych, • zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych, • niewystarczający poziom wykorzystania potencjału rozwojowego podmiotów działających w obszarze kultury oraz szkół artystycznych, • niewystarczający poziom ochrony zbiorów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego, • braki w infrastrukturze archiwów państwowych oraz ich rola w procesach zarządzania dokumentacją elektroniczną w administracji publicznej, • brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury, • rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego, • braki w obszarze budowania wyrazistego, spójnego i atrakcyjnego wizerunku Polski za granicą. W Strategii trzy główne cele szczegółowe, kierunki interwencji i narzędzia realizacji. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można drugi z celów „Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich”. Wytyczone tutaj kierunki działań takie jak: 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie

kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze. 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury: 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury. 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę. 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

4.1.3 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

- 1) rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
- 2) zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
- 3) zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego - przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
- 4) rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
- 5) wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
- 6) ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
- 7) dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
- 8) kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
- 9) zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- 10) prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
- 11) zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
12. edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana, jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Wiązów zgodny jest z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

4.2.1. Program Opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2024

Program Opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2024 został przyjęty uchwałą nr XXXIV/686/21 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 24 czerwca 2021 r. Program opieki nad zabytkami jest podstawowym instrumentem kształtowania długookresowej polityki w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami w województwie dolnośląskim. W programie przyjęto wizję rozwoju: *Wielokulturowe dziedzictwo Dolnego Śląska stanowi fundament nowoczesnego i otwartego regionu europejskiego*. Za cel strategiczny uznano *zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmocnienia tożsamości Dolnego Śląska*. Zgodnie z tym założeniem, dziedzictwo kulturowe jest zasobem umożliwiającym budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości mieszkańców regionu. Stanowi zarówno przedmiot ochrony, jaki znaczący potencjał, który może i powinien być wykorzystywany w rozwoju społecznymi i gospodarczym województwa. Cele operacyjne, podporządkowane celowi strategicznemu, dotyczą dwóch obszarów działań:

Cel operacyjny 1: Zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego (obejmuje działania mające na celu poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych, w szczególności poprzez wspieranie zintegrowanych aktywności wielu podmiotów zaangażowanych w zarządzanie i opiekę nad nimi). Priorytet 1: Wsparcie działań związanych z dokumentowaniem zabytków w województwie dolnośląskim: Działanie 1: Wsparcie dla opracowania dokumentacji konserwatorskiej, technicznej, architektonicznej dla obiektów zabytkowych wymagających podjęcia działań ratowniczych. Działanie 2: Wsparcie dla obiektów i zespołów zabytkowych ubiegających się o wpisanie na listę pomników historii, listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz na tworzenie parków kulturowych. Działanie 3: Wytypowanie obiektów do nadania Znak Diedzictwa Europejskiego. Działanie 4: Prowadzenie i aktualizowanie zbiorów danych przestrzennych i zasobów cyfrowych dotyczących obiektów zabytkowych. Priorytet 2: Wsparcie finansowe działań związanych z ratowaniem i użytkowaniem zabytków: Działanie 1: Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących mienie województwa i określenie możliwości ich wykorzystania dla realizacji zadań własnych samorządu województwa. Działanie 2: Dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich oraz konserwacji zabytków znajdujących się na terenie województwa. Działanie 3: Wspieranie działań związanych z zabezpieczaniem zabytków. Działanie 4: Wspieranie działań związanych z dostosowaniem obiektów dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Działanie 5: Wspieranie poprawy efektywności energetycznej obiektów zabytkowych wraz z wymianą źródeł ciepła na zero- lub niskoemisyjne. Priorytet 3: Budowanie i wzmocnianie współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego: Działanie 1: Stymulowanie opracowywania Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami oraz Gminnych Ewidencji Zabytków w województwie dolnośląskim. Działanie 2: Wspieranie współpracy międzyregionalnej i transgranicznej na rzecz ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Działanie 3: Wspieranie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego, krajobrazu i wartości przyrodniczych.

Cel operacyjny 2: Wzmocnianie tożsamości i marki regionu poprzez zasoby dziedzictwa kulturowego (obejmuje działania wzmocniające poczucie tożsamości mieszkańców regionu Dolnego Śląska i ich zaangażowania w opiekę nad zabytkami, a także promocję dziedzictwa kulturowego jako integralnej części marki regionu). Priorytet 1: Kształtowanie tożsamości regionalnej przez działania edukacyjne i promocyjne: Działanie 1: Wspieranie programów i projektów edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego. Działanie 2: Wspieranie programów i projektów promujących dziedzictwo kulturowe w powiązaniu z edukacją historyczną. Priorytet 2: Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami: Działanie 1: Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla obecnych i potencjalnych właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych. Działanie 2: Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla inicjatyw społecznych związanych z opieką nad zabytkami. Priorytet 3: Wzmocnianie marki regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego: Działanie 1: Promowanie i aktywny marketing dziedzictwa kulturowego województwa jako czynnika rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska. Działanie 2: Wspieranie działań mających na celu wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju sektora uzdrowiskowego i turystyki.

4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030

Strategia rozwoju województwa Dolnośląskiego 2030 została przyjęta uchwałą nr XXXII/932/13 przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego dnia 28 lutego 2013 r. Strategia wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał Dolnego Śląska i określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów.

Cel strategiczny: Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego. Konkretyzacją tychże celów są cele operacyjne (priorytety) oraz przyporządkowane im przedsięwzięcia strategiczne - grupy zadań strategicznych. Cel operacyjny: Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego. Przedsięwzięcia strategiczne - grupy zadań strategicznych: Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie. Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji. O Wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym. W Strategii opisano środowisko kulturowe województwa. Na terenie województwa dolnośląskiego obserwuje się dużą różnorodność form krajobrazu oraz bogactwo dziedzictwa kultury materialnej. Większość miast Dolnego Śląska posiada historycznie wykształcony układ przestrzenny z obiektami zabytkowej zabudowy.

4.2.3. Aktualizacja Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego

Aktualizacja Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego została przyjęta uchwałą nr 2696/III/09 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego dnia 28 kwietnia 2009 r. W Programie najważniejszą pozycję wśród turystycznych walorów krajoznawczych, o charakterze kulturowym, zajmują zabytki architektury i budownictwa. Turystyczna waloryzacja zabytków wyłoniła listę najcenniejszych obiektów zabytkowych województwa. Warunkiem zainteresowania turystycznego zabytkami archeologicznymi jest ich odpowiednie wyeksponowanie w terenie i przystosowanie dla potrzeb zwiedzających. Dotyczy to przede wszystkim stanowisk archeologicznych o własnej, czytelnej formie krajobrazowej. Analiza grup walorów województwa dolnośląskiego pozwala stwierdzić, że: liczne tereny i obiekty zabytkowe, dają możliwość tworzenia i eksploatacji szlaków krajoznawczych, istnieje możliwość tworzenia szlaków historycznych, edukacyjnych, wykorzystujących lokalizację rzadkich miejsc ważniejszych bitew oraz martyrologii z okresu II wojny światowej. Zwiększenie atrakcyjności zabytków ma odbywać się m.in. poprzez ożywienie zabytków cyklicznymi imprezami, odpowiednią infrastrukturą i kalendarzem imprez. Mocnymi stronami rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku są wysokie walory kulturowe łączące dorobek kultur: polskiej, czeskiej, austriackiej i niemieckiej oraz rozbudowana baza turystyczna, zwłaszcza w rejonach górskich i uzdrowiskowych. Program wskazuje także słabe strony rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku, do których należą między innymi: zły stan zabytków oraz brak sprawnego regionalnego i lokalnego systemu informacji turystycznej.

4.2.4. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego został przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r. Plan jest dokumentem określającym politykę zagospodarowania przestrzennego samorządu województwa. Wizja zagospodarowania przestrzennego brzmi: Dolny Śląsk 2030: różne obszary - jeden region, różne potencjały - spójny rozwój. Osiągnięciu wizji podporządkowana jest realizacja następujących celów: Zapewnienie warunków zrównoważonego i równomiernego rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez funkcjonalne kształtowanie hierarchicznej sieci osadniczej gwarantującej dostęp do usług i rynku pracy. Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu. Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom przez struktury przestrzenne odporne na zmiany klimatu, zagrożenia naturalne i pochodzące z działalności człowieka. Dobra dostępność transportowa i sprawne systemy infrastruktury transportowej. Podkreślono, że rozwój przestrzenny powinien odbywać się w taki sposób, aby najcenniejsze założenia przestrzenne o historycznym rodowodzie zachowały czytelny układ i stanowią istotne elementy krajobrazu kulturowego, a cenne zespoły i obiekty zabytkowe znajdowały się w dobrej kondycji, były udostępniane, a ich wartości podlegały trwałej ochronie. Dla realizacji celów polityki przestrzennego zagospodarowania województwa dolnośląskiego, ustalono elementy struktury przestrzennej województwa, obejmujące hierarchię ośrodków osadniczych, ośrodki osadnicze o szczególnej funkcji oraz obszary funkcjonalne. W zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego istotne są kierunki polityki zagospodarowania przestrzennego wyznaczone w ramach celu 2: „Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu”, tj. **wykorzystanie zasobów**

dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Wskazano, że najważniejszym zadaniem jest poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz historycznie ukształtowanych miejskich założeń przestrzennych, które pilnie wymagają podjęcia prac ratowniczych. Konieczne jest utrzymanie wartości historycznych świadczących o tożsamości i indywidualnych cechach założeń urbanistycznych, takich jak układ przestrzenny z centralnie usytuowanym rynkiem i dominującymi obiektami, ratuszem, kościołem oraz kwartałami mieszczańskiej zabudowy.

W ramach postulatów kierowanych do gmin wymieniono:

- uwzględnianie założeń „Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego” w gminnych programach opieki nad zabytkami w celu skoordynowania działań w sferze ochrony zabytków,
- wskazywanie w dokumentach planistycznych obiektów i obszarów, które powinny uzyskać ustawową formę ochrony zabytków (wpis do rejestru zabytków lub ujęcie w wojewódzkiej ewidencji zabytków),
- realizację regionalnych szlaków turystycznych oraz powiązanie ich z zasobami przyrodniczymi i kulturowymi gmin z wykorzystaniem systemów lokalnych szlaków turystycznych,
- realizację funkcji turystycznych w ramach rewitalizacji obszarów zdegradowanych,
- dostosowanie rozwoju zaplecza turystyki i rekreacji do zmian klimatu,
- weryfikację przebiegu i modernizację Drogi Śródsudeckiej (Via Montana), poprawiającej bezpieczeństwo trasy i jej atrakcyjność turystyczną oraz skuteczność ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych w obszarze oddziaływania trasy,
- wyłączenie z zabudowy, w tym z zabudowy turystycznej i rekreacyjnej terenów otwartych o największych walorach widokowych predysponowane do rozwoju szlaków turystycznych oraz obszarów o ekspozycji północnej, obszarów osuwiskowych, zalewowych, inwersyjnych,
- wyeliminowanie lokalizacji zwartych kompleksów zabudowy produkcyjnej o powierzchni większej niż 1 ha oraz usługowej o powierzchni większej niż 2 ha na terenach o nachyleniu powyżej 5%,
- ustalenie minimalnego wskaźnika powierzchni terenów biologicznie czynnych na poziomie 75% na terenach o nachyleniu powyżej 5% dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, letniskowej, zamieszkania zbiorowego, usług zdrowia (lecznictwa uzdrowiskowego), usług sportu i rekreacji oraz usług turystycznych.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy) Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Wiązów wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy.

5.1.1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Wiązów w dniu 7 lipca 2023 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw, która w dniu 24 lipca 2023 r. została podpisana przez Prezydenta. Ustawa została ogłoszona w Dzienniku Urzędowym w dniu 24 sierpnia 2023 r. Przepisy wejdą w życie 24 września 2023 r. Zmiany te uchylają przepisy w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Zagadnienia strategiczne i kierunkowe, w tym kreowanie polityki przestrzennej gminy, będą przedmiotem Strategii rozwoju lokalnego lub ponadlokalnego, natomiast zasady realizacji polityki przestrzennej będą ustalane w planie ogólnym gminy – w zwięzłym dokumencie o krótkiej liście ustaleń.

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego. W przypadku istotnych zmian uwarunkowań lub dokonania znaczących odstępstw od ustaleń niniejszego Studium, należy przystąpić do kolejnych jego aktualizacji. Między innymi dlatego celowe jest dokonywanie oceny aktualności Studium co najmniej raz w ciągu kadencji Rady Gminy, co zresztą wynika także z obowiązujących przepisów. Pierwsze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Wiązów zostało przyjęte uchwałą nr 279/XXIX/97 Rady Miasta i Gminy Wiązów z dnia 12 sierpnia 1997 r. Ostatnia zmiana studium

została przyjęta uchwała nr XLIV/357/2018 z dnia 30 sierpnia 2018 r. W *Studium* wyznaczono obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

1. Na terenie gminy wyznaczono następujące strefy: Strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej.

Wyznacza się strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej w następujących miejscowościach:

1. Częstocice - dla zespołu kościelnego: kościół filialny p.w. św. Barbary, kaplica MB Bolesnej, cmentarz przykościelny, mur cmentarny,

2. Gułów - dla zespołu kościelnego: kościół filialny MB Królowej Polski, kaplica cmentarna, cmentarz, mur; dla zespołu dworsko – folwarcznego: dwór; oficyna mieszkalna I; oficyna mieszkalna II; obora I; obora II; stajnia; stodoła; ogród dworski z murem,

3. Jaworów - dla zespołu kościelnego: - kościół p.w. Michała Archaniola; kaplice Bożego Ciała I – III; cmentarz przykościelny; mur cmentarny; plebania; obora przy plebani,

4. Jędrzychowice - dla zespołu pałacowo – folwarcznego: pałac; oficyna; stodoły I – III; park,

5. Jutrzyna - dla zespołu kościelnego: kościół p.w. św. Franciszka z Asyżu; cmentarz; plebania,

6. Kłósów – dla zespołu kościelnego: kościół filialny p.w. św. Jadwigi; kapliczka;- mur cmentarny z 4 kaplicami Bożego Ciała,

7. Kowalów - dla zespołu kościelnego kościół filialny p.w. św. Urszuli; mur cmentarny,

8. Krajno - dla zespołu pałacowego (zburzony): pałac; oficyna mieszkalna; stodoły I – II; obora; chlewnia; park,

9. Księżyce - kościół p.w. św. Józefa Oblubieńca z otoczeniem,

10. Kucharzowice - dla zespołu kościelnego: kościół p.w. Michała Archaniola; cmentarz; mur cmentarny,

11. Łojowice - dla zespołu pałacowego: pałac; oficyny mieszkalne I – IV; oranżeria; dom ogrodnika; obora; budynek mieszkalno – gospodarczy; stajnie I – II; wozownia; spichlerz; stodoła; gorzelnia;- park,

12. Miechowice Oławskie - dla zespołu kościelnego: kościół ewangelicki (ruina); dawny cmentarz; mur cmentarny,

13. Miechowice Oławskie - zespół dworski z parkiem,

14. Stary Wiązów - historyczne siedlisko wsi z zespołem kościelnym,

15. Wawrzyszów - dla zespołu kościelnego: kościół p.w. MB Loretańskiej; cmentarz; mur cmentarny,

16. Witowice - dla zespołu kościelnego: kościół p.w. MB Częstochowskiej; dawna plebania; cmentarz,

17. Wyzonowice - dla zespołu kościelnego: kościół pocmentarny (ruina); cmentarz; kaplice grobowe I - II; dla zespołu pałacowo – folwarcznego z parkiem i ogrodem,

18. Wawrzyszów – zespół pałacowy z parkiem, ogrodem i aleją grabową,

19. Wiązów - obszar starego miasta z ratuszem, zespołem kościelnym i relikami fortyfikacji wraz z kanałem Młynówki i terenem dawnej fosy. W granicach strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej obowiązują następujące ustalenia:

1) obowiązuje pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową;

2) nakazuje się zachowanie historycznego układu przestrzennego, tj. rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wewnątrz urbanistycznych i kompozycji zieleni, kamiennej nawierzchni i małej architektury;

3) dopuszcza się lokalizację nowej zabudowy na zapleczu posesji w sposób pozwalający na zachowanie wyraźnej separacji między zachowanym, historycznym układem zabudowy, a nowo realizowaną zabudową;

4) należy stosować tradycyjne materiały budowlane;

5) należy stosować historyczny rodzaj pokrycia dachowego (dachówka, łupek); w obiektach historycznych;

6) które posiadały inne pokrycie niż ceramiczne należy stosować pokrycie historyczne właściwe dla danego obiektu;

7) nakazuje się dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów oraz nawiązanie formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej;

8) ustala się obowiązek konserwacji zachowanych głównych elementów układu przestrzennego, szczególnie: posadzek, ścian (zabudowa, zieleń) i elewacji oraz dążenie w miarę możliwości do usunięcia elementów uznanych za zniekształcające założenie historyczne i odtworzenie elementów zniszczonych w oparciu o szczegółowe warunki określone każdorazowo przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

9) dopuszcza się usunięcie lub przebudowę obiektów dysharmonizujących przestrzeń zabytkową;

10) ustala się wymóg konsultowania i uzyskania uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wszelkich zmian i podziałów nieruchomości oraz przebudowy, rozbudowy i remontów wszystkich obiektów będących w strefie, a także uzgadniania wszelkich zamierzeń inwestycyjnych na tym obszarze;

11) ustala się wymóg uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na podjęcie wszelkich prac ziemnych, które uwarunkowane są przeprowadzeniem badań archeologicznych wyprzedzających lub towarzyszących;

12. ustala się wymóg konsultowania i uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków zamiaru rozbioru, adaptacji obiektów do współczesnej funkcji. **Strefa „B” – ochrony konserwatorskiej.** Wyznacza się strefę „B” ochrony konserwatorskiej w następujących miejscowościach:

1. Bryłówek - dla zespołu folwarcznego z zadrzewieniami.

2. Kalina (przysiółek wsi Wyzonowice) - dla osiedla robotniczego zespołu młyńskiego (dawniej Kaolina – osiedle robotnicze związane z fabryką cegły szamotowej z ok. 1913 r.).

3. Kurów - dla zespołu folwarcznego.

4. Wawrzęcice - dla zespołu folwarcznego z parkiem i dawnym cmentarzem rodzowym.

5. Wiązów - dla prepozytury dóbr biskupich wraz z folwarkiem przy ul. Biskupickiej.

6. Częstocice, Gułów, Jędrzychowice - dla historycznego układu przestrzennego wsi wraz z ogrodami przydomowymi.

7. Jaworów, Jutrzyzna, Kłósów, Kowalów, Krajno, Księżyce, Kucharzowice, Łojowice, Miechowice Oławskie, Ośno, Wawrzyszów, Witowice, Wyzonowice - dla historycznych układów przestrzennych wsi. Strefą „B” objęte są, oprócz wymienionych, także wszystkie części miasta, znajdujące się w granicach historycznego układu urbanistycznego Wiązowa, poza obszarem objętym strefą „A”. W granicach strefy „B” ochrony konserwatorskiej obowiązują następujące ustalenia:

1) nakazuje się dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie formy architektonicznej i materiału elewacyjnego; nową zabudowę nawiązać do lokalnej, historycznej tradycji budowlanej;

2) ustala się zachowanie zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, w tym przede wszystkim układu dróg, sposobu zagospodarowania działek siedliskowych;

3) ustala się obowiązek restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości obiektów;

4) wszelka działalność inwestycyjna powinna być prowadzona z uwzględnieniem istniejących już związków przestrzennych i planistycznych;

5) nową zabudowę należy dostosować do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i formy bryły zabudowy, przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej;

6) przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących wymaga się stosowania co najwyżej dwóch kondygnacji, przy czym wysokość nowej zabudowy

powinna być dostosowana do wysokości budynków sąsiadujących. Dachy winny być o kącie nachylenia połąci 35°-45°, kryte dachówką ceramiczną lub cementową;

7) ustala się wymóg uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków zmian rodzaju nawierzchni dróg oraz korekt lub zmian w ich przebiegu;

8) ustala się wymóg konsultowania i uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich działań inwestycyjnych w zakresie:

a) budowy nowych obiektów,

b) remontów, przebudowy, rozbudowy oraz zmiany funkcji obiektów figurujących w wykazie zabytków architektury i budownictwa,

c) zmian historycznie ukształtowanych wewnątrz urbanistycznych i ruralistycznych,

d) prowadzenia wszelkich prac ziemnych. W miejscowości Witowice w celu ochrony ekspozycji obiektów znajdujących się w strefie „B” ustala się obowiązek zachowania strefy wolnej od zabudowy pomiędzy teren nowo projektowanej zabudowy produkcyjnej oznaczonej symbolem P od terenów folwarku oznaczonego symbolem RU. **Strefa „K” – ochrony krajobrazu kulturowego.** Wyznacza się strefę „K” ochrony krajobrazu kulturowego obejmującą obszar krajobrazu związanego integralnie z zespołem zabytkowym znajdującym się w jego otoczeniu lub obszary o charakterystycznym wyglądzie, ukształtowane w wyniku działalności człowieka, historyczne układy przestrzenne wsi w następujących miejscowościach:

1. Bryłów - dla historycznego układu przestrzennego miejscowości i wiejską zabudową oraz aleją,

2. Bryłówek - dla historycznych siedlisk wsi z ogrodami przydomowymi układem dróg i aleją,

3. Gułów - dla cmentarza wiejskiego, położonego przy drodze do Wiązowa,

4. Jaworów - dla terenów położonych na południe i północ od historycznego układu wsi, obejmujących dolinę z korytem rzeki i kępami drzew,

5. Jędrzychowice - dla siedliska w granicach zbliżonych do granic historycznych oraz dla cmentarza poewangelickiego, znajdującego się poza terenem zasiedlonym,

6. Kalinowa - dla siedliska wsi w granicach historycznych wraz z nasadzeniami drzew przydrożnych oraz północno – wschodni jej obszar z zespołem młyńskim,

7. Kurowskie Chałupy - dla przysiółka wraz z rozległym obszarem naturalnego krajobrazu obejmującego teren leśny, polany i koryto rzeki Oławy,

8. Wawrzęce - dla historycznej zabudowy wsi z aleją lipową,

9. Wawrzyszów - dla terenu lasów na południe od parku, tworzącego uzupełnienie zabytkowego zespołu,

10. Witowice - zespół młyna położony na północny-wschód od siedliska w dolinie potoku Oława,

11. Wyszonowice z przysiółkiem Kalina - dla przysiółka Kalina wraz z południową częścią siedliska wsi Wyszonowice oraz rozległego terenu ze stawami i zadrzewieniem położonym na południe od zabudowań,

12. Wiązów - dla osiedla Biskupice (dawniej wieś) w historycznych granicach siedliska oraz dla dawnych przedmieść wraz z dworcem kolejowym i przyległymi terenami powiązanymi z nimi widokowo. W granicach strefy „K” ochrony krajobrazu kulturowego obowiązują następujące ustalenia:

1) ustala się restaurację zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego, ewentualnie z częściowym ich odtworzeniem;

2) ustala się ochronę krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznym założeniem;

3) dopuszcza się likwidowanie elementów dysharmonizujących. **Strefa „E” – ochrony ekspozycji.** Wyznacza się strefę „E” ochrony ekspozycji. Strefa ochrony ekspozycji układu zabytkowego obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów lub obiektów zabytkowych o szczególnych wartościach krajobrazowych. Są to obszary wykluczone z zainwestowania i zalesiania. Dla tereny wyznaczonej zabudowy w strefie, w szczególności w strefie ochrony ekspozycji Starego Wiązowa, ustala się maksymalną

wysokość zabudowy jedna kondygnacja z dodatkowym poddaszem użytkowym. Strefę „E” wyznaczono w następujących miejscowościach:

1. Jaworów - panorama wsi z dróg dojazdowych od strony Bryłowa i Kłosowa,
2. Jędrzychowice - widok zespołu pałacowo – folwarcznego od strony północno – zachodniej,
3. Jutrzyna - panorama wsi z dwóch dróg: prowadzącej do Grodkowa i do Wrocławia,
4. Kłosów - panorama siedliska wsi z drogi od strony zachodniej,
5. Kowalów - widok z drogi prowadzącej do wsi od strony północnej i zachodniej (widok wsi z kościołem),
6. Krajno - widok zespołu pałacowego (zburzony) od strony północno – zachodniej i panoramy wsi od strony wschodniej,
7. Książyce - panorama wsi z drogi na południe od terenu zabudowanego,
8. Kucharzowice - widok wsi z drogi do Miechowic Oławskich,
9. Łojowice - widok zespołu pałacowego od strony północno – zachodniej z drogi polnej,
10. Miechowice Oławskie - widok wsi z drogi od strony północno – zachodniej,
11. Ośno - widok zabytkowego siedliska z dróg polnych od zachodu i wschodu,
12. Stary Wiązów - panorama wsi od strony północnej i południowej w widoku z dróg dojazdowych i linii kolejowej oraz dla widoku wsi z Winnej Góry i z drogi do Zborowic,
13. Wawrzęcice - widok parku podworskiego od strony południowo – wschodniej z drogi dojazdowej,
14. Wawrzyszów - panorama wsi ze wzgórza Słup, 15. Witowice – panorama wsi z drogi prowadzącej do Kurowa. **Strefa „W” – ochrony archeologicznej.** Wyznacza się strefę „W” ochrony archeologicznej, obejmującą grodziska w następujących miejscowościach:

1. Jaworów,
2. Kowalów,
3. Wiązów. W granicach strefy „W” ochrony archeologicznej obowiązują następujące ustalenia:
 - 1) obiekty wyłączają się z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć ich specyficzną formę;
 - 2) zakazuje się wszelkiej działalności budowlanej oraz inwestycyjnej niezwiązanej bezpośrednio z konserwacją lub rewaloryzacją tego terenu;
 - 3) dopuszcza się jedynie prowadzenie prac porządkowych, konserwację zachowanych fragmentów zabytkowych celem ich ekspozycji w terenie lub zabezpieczenia przed zniszczeniem;
 - 4) wszelkie działania należy uzgodnić z wojewódzkim konserwatorem zabytków i prowadzić po uzyskaniu stosownego pisemnego zezwolenia. **Strefa ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych** Strefą ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych obejmuje się obszary o stwierdzonej lub domniemanej zawartości ważnych reliktywów archeologicznych. Na terenach objętych w/w, strefą dla inwestycji związanych z pracami ziemnymi wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi. **Strefa ochrony historycznych cmentarzy i miejsc pocmentarnych.** Wyznacza się strefę ochrony historycznych cmentarzy, miejsc pocmentarnych oraz obiektów sztuki sepulkarnej. W strefie ochrony historycznych cmentarzy i miejsc pocmentarnych obowiązują następujące ustalenia:
 1. jeżeli są nadal użytkowane należy zachować ich dotychczasową funkcję,
 2. cmentarze nie użytkowane należy zachować jako tereny zielone,
 3. należy zachować i konserwować zachowane elementy historycznych układów przestrzennych oraz poszczególne elementy tych układów (ogrodzenia, bramy, zieleń, itp.),
 4. poszczególne obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać konserwacji,

5. zachowane nagrobki należy zabezpieczyć przed dewastacją i pozostawić na miejscu, ewentualnie tworzyć dla nich lapidaria lub zachować je w inny sposób uzgodniony z właściwym konserwatorem zabytków,

6. należy zaznaczyć w terenie obszar cmentarza poprzez ogrodzenie go w sposób trwały; funkcje ogrodzenia pełnić może zarówno twór sztuczny (mur, estetyczne ogrodzenie metalowe) jak i naturalny np. żywopłot,

7. w przypadku cmentarzy użytkowanych nowe inwestycje dopuszczalne wyłącznie jako uzupełnienie już istniejącej formy zainwestowania terenu przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia historycznych relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem założenia,

8. obowiązuje zakaz prowadzenia inwestycji bez uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Granice stref ochrony konserwatorskiej określone na rysunku studium mogą ulec zmianie i korekcie na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków; szczegółowy przebieg granic ustalony powinien być na podstawie aktualnego stanu zachowania zabytku i w oparciu o czytelne elementy zagospodarowania terenu. Dla terenów poza strefami ochrony konserwatorskiej ustala się wymóg pisemnego powiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o terminie rozpoczęcia prac ziemnych na co najmniej 7 dni przed rozpoczęciem tych prac. W przypadku wystąpienia zabytków archeologicznych wymagane jest podjęcie ratowniczych badań archeologicznych metodą wykopaliskową, po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków

2. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków obowiązują następujące ustalenia:

1. Ustala się priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej,

2. Należy dążyć do pełnej rewaloryzacji zabytków,

3. Wszelkie działania podejmowane przy zabytkach wymagają pisemnego pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

3. Obiekty ujęte w ewidencji zabytków

W odniesieniu do obiektów ujętych w ewidencji zabytków obowiązują następujące ustalenia:

1. należy zachować ich bryłę, kształt i geometrie dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane,

2. należy utrzymać, a w zniszczonych fragmentach odtworzyć historyczny detal architektoniczny,

3. należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku,

4. należy utrzymać lub odtworzyć oryginalną stolarkę drzwi i okien,

5. w przypadku konieczności przebicia nowych otworów, należy je zharmonizować z zabytkową elewacją budynku,

6. należy chronić zachowany układ i wystrój wnętrz oraz dążyć do jego odtworzenia w tych przypadkach, gdy uległ niekorzystnym zmianom,

7. wskazane jest stosowanie kolorystyki nawiązującej do stosowanej w przeszłości,

8. elementy napowierzchniowych instalacji technicznych należy projektować i montować z zachowaniem wartości zabytkowych obiektów,

9. wszelkie prace budowlane, a także zmiany funkcji należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,

10. należy zachować formę i utrzymywać w należyтым stanie technicznym urządzenia techniczne trwale związane z miejscem posadowienia (mosty, przepusty, stopnie wodne itp.), a także zabytki ruchome (elementów małej architektury figurujących w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków).

4. Stanowiska archeologiczne w rejestrze zabytków

W obrębie znajdujących się na terenie objętym opracowaniem stanowisk archeologicznych zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi. Należy wyłączyć spod ewentualnego zalesienia obszary stanowisk archeologicznych.

5. Zabytkowe układy zieleni kształtowanej (parki, cmentarze, szpalery, aleje, pojedyncze okazy)

Należy dążyć do ich zachowania w historycznych granicach, nie dzielić tych obszarów na działki użytkowe, a w miarę możliwości zachować własność całości lub dążyć do scalenia w jednych rękach. Wszelkie prace porządkowe i renowacyjne należy prowadzić w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Zachowane aleje i szpalery należy konserwować odtwarzając i uzupełniając ubytki tymi samymi gatunkami drzew. Stanowią one naturalne pasy ochronne, których zachowanie lub kontynuację należy przewidywać w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

5.1.2. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Wiązów

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów. Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania. Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Zgodnie z powyższym MPZP miasta i gminy Wiązów jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Tabela . Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wągorów.

Lp.	Nazwa planu	Uchwała	Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego
1.	MPZP dla miejscowości Jaworów	LI/369/10 Rady Miasta i Gminy Wągorów z 28.10.2010 r.	§ 18. Ustala się strefę „A” ochrony konserwatorskiej obejmującej kościół wraz z terenem przykościelnym w której obowiązują następujące wymogi: 1) zachować historyczny układ przestrzenny oraz poszczególne elementy tego układu (tj. historyczne nawierzchnie, placów i chodników, zabudowę, małą architekturę i zieleni); 2) obowiązuja działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne; 3) konserwować zachowane elementy układu przestrzennego; 4) dostosować obecną lub projektowaną funkcję do wartości zabytkowych obiektów i obszarów położonych w strefie, a w przypadku inwestycji nowych należy preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, że nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu; 5) funkcje uciążliwe i degradujące należy wyeliminować; 6) należy stosować tradycyjne materiały budowlane; 7) należy usunąć obiekty dysharmonizujące i tymczasowe, analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne; 8) umieszczanie reklam lub innych tablic reklamowych jest zabronione; 9) inwestor przed uzyskaniem pozwolenia na budowę winien liczyć się z koniecznością zlecenia dodatkowych badań lub opracowań studialnych, archeologicznych, architektonicznych, urbanistycznych, stratygraficznych, dendrologicznych, dendrochronologicznych itp. w przypadku postawienia takich wymogów przez odpowiednie służby ochrony zabytków; 10) zakaz prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych; 11) zakaz budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 12) wszelkie zamierzenia i działania w tym wszelkie zmiany form własności, funkcji, podziałów nieruchomości, zagospodarowania terenu, przebudowy, rozbudowy, remonty oraz wznoszenie nowych obiektów należy konsultować i uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. § 9. Ustala się strefę „B” ochrony konserwatorskiej, zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu, w granicach której: 1) należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego tj. rozplanowanie dróg, ulic, placów, linie zabudowy, kompozycje wnętrza urbanistycznych, kompozycje zabudowy, zespoły zabudowy oraz kompozycje zieleni i historyczne nawierzchnie kamienne; 2) obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu; 3) wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 4) należy preferować wszelkie działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznego założenia urbanistycznego oraz obiektów zabytkowych znajdujących się w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków; 5) należy preferować te inwestycje, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu; 6) przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących wymaga się nawiązania gabarytami sposobem kształtowania bryły i użytymi materiałami do miejscowej tradycji architektonicznej, a w przypadku istniejącego obiektu po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią; 7) nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzenno-architektoniczną w zakresie lokalizacji, rozplanowania, skali, ukształtowania bryły, w tym kształtu i wysokości dachu, poziomu posadowienia parteru, formy architektonicznej, podziałów otworów okiennych drzwiowych oraz winna nawiązywać do historycznej zabudowy miejscowości; 8) budowę silosów dopuszcza w miejscach mało wyeksponowanych; 9) nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną; 10) w obiektach historycznych należy stosować historyczny rodzaj pokrycia dachowego (dachówka w kolorze ceglastym); 11) kolorystyka obiektów winna uwzględniać walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania kolorystyczne występujące w zabudowie historycznej wsi; 12) elementy dysharmonizujące, niespełniające warunków ochrony strefy konserwatorskiej, winny być usunięte lub poddane odpowiedniej przebudowie, analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne; 13) zakaz stosowania tworzyw sztucznych jako materiałów okładzinowych;

		14) zakaz budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 15) zakaz lokalizacji konstrukcji wieżowych związanych z urządzeniami przekątnikowymi telekomunikacji; 16) umieszczanie reklam lub innych tablic nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących na obiekcie lub obszarze element obcy jest zabronione; 17) dopuszczalne jest umiejscowienie tablic informacyjnych instytucji lub sztyldów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej, nieagresywnej formie; 18) zakaz prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych nn.; 19) wymóg uzgadniania z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich działań inwestycyjnych (w tym zmiany zagospodarowania terenu), remontów, przebudów i modernizacji, zmiany funkcji obiektów budowlanych oraz wznoszenia nowych budynków. § 10. Ustala się strefę „W” ochrony archeologicznej dla zespołu kościelnego oraz dla stanowiska archeologicznego nr 1/26/86-31AZP, w której obowiązują następujące wymogi: 1) obiekty o zachowanej formie krajobrazowej wyłączone są z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć ich specyficzną formę; 2) dla wszystkich obiektów wprowadza się priorytet wymogów konserwatorskich oraz zakaz działań inwestycyjnych nie związanych bezpośrednio z konserwacją i rewaloryzacją zabytkowego terenu - dopuszcza się jedynie prowadzenie prac porządkowych, konserwację zachowanych fragmentów zabytkowych celem ich ekspozycji w terenie lub zabezpieczenia przed zniszczeniem; 3) wszelkie ewentualne prace należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz prowadzić za pozwoleniem na prace archeologiczne i wykopaliskowe. § 11. Ustala się strefę „OW” obserwacji archeologicznej dla obszaru wsi posiadającej metrykę średniowieczną, w granicach której: 1) wszelkie zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi należy uzgodnić z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków co do konieczności prowadzenia tych prac pod nadzorem archeologicznym i za pozwoleniem właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków; 2) pozwolenie, o którym mowa pkt 1 należy uzyskać przed wydaniem pozwolenia na budowę, a dla robót nie wymagających pozwolenia na budowę – przed przystąpieniem do realizacji inwestycji. § 12. Teren znajduje się w strefie „K” ochrony krajobrazu z uwagi na podlegający ochronie charakter relacji między obiektami przyrodniczymi a kubaturowymi obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego: rozplanowanie dróg, ulic i placów, linie zabudowy, kompozycję wnętrza urbanistycznych oraz kompozycję zieleni; 2) nowa zabudowa powinna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie rozplanowania, skali i bryły przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej oraz nawiązywać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej; wszelka działalność inwestycyjna powinna uwzględniać istniejące już związki przestrzenne; 3) należy preferować wszelkie działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznego założenia urbanistycznego oraz obiektów zabytkowych przewidzianych w planie do zachowania i ochrony, a położonych na obszarze objętym strefą; 4) należy preferować te inwestycje, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu; 5) formy inwestowania należy w maksymalnym stopniu ukierunkować na ich harmonijne wpisanie w otaczający krajobraz; z tego powodu należy wykluczyć z możliwości realizacji inwestycje wielkoobszarowe, jak również te, które wymagają znacznych przeobrażeń krajobrazu; 6) należy utrzymywać krajobraz przyrodniczy związany przestrzennie z historycznym założeniem urbanistycznym; winno się uwolnić jego obszar od elementów dysharmonizujących, rekultywować tereny zniszczone, a w przypadku wprowadzania nowych elementów winny one podnosić estetyczne wartości tych terenów i podkreślać ich związek przestrzenny z historycznym założeniem urbanistycznym; 7) wskazane jest wprowadzanie lub poszerzanie funkcji związanych z rekreacją pod warunkiem należytego zabezpieczenia wartości tych terenów przed zniszczeniem lub zniekształceniem; 8) wszelkie działania inwestycyjne należy konsultować z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. § 13. Na obszarze objętym planem określa się obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków: 1) obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oznaczono są na rysunku planu; 2) zasób wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków podlega sukcesywnemu rozpoznaniu i może być aktualizowany;
--	--	--

			3) dla obiektów umieszczonych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków obowiązują następujące wymogi konserwatorskie; a) należy zachować ich bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane, b) należy utrzymać, a w przypadku zniszczenia odtworzyć historyczny detal architektoniczny, c) należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku, d) należy utrzymać lub odtworzyć oryginalną stolarkę okien i drzwi – w przypadku konieczności przebicia nowych otworów, należy je zharmonizować z zabytkową elewacją budynku, e) należy chronić zachowany układ i wystrój wnętrz oraz dążyć do jego odtworzenia w tych przypadkach, gdy uległ niekorzystnym zmianom, f) należy stosować kolorystykę i materiały nawiązujące do tradycyjnych lokalnych rozwiązań, w tym ceramiczne lub tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych. g) zakazuje się stosowania okładzin ściennych typu „siding”, h) elementy elewacyjne instalacji technicznych należy montować z uwzględnieniem wartości zabytkowych obiektów, 7) i) wszelkie prace budowlane, a także zmiany funkcji obiektów należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. § 14. Na obszarze objętym planem określa się chronione stanowiska archeologiczne: 1) lokalizację chronionych stanowisk archeologicznych oznaczono na rysunku planu; 2) w trakcie robót ziemnych istnieje możliwość odkrycia nowych stanowisk archeologicznych, ich wykaz podlega weryfikacji i uzupełnieniu; 3) w obrębie chronionych stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie wszelkie zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych; 4) przy uzyskaniu pozwolenia na budowę, a dla robót nie wymagających pozwolenia na budowę przed realizacją inwestycji, należy uzyskać pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na przeprowadzenie ziemnych robót budowlanych na terenie zabytkowym w trybie prac konserwatorskich, które podlegają na przeprowadzeniu przez uprawnionego archeologa wyprzedających ratowniczych badań archeologicznych metodą wykopaliskową.
2.	MPZP obrębu wsi Jędrzychowice	XXXVII/281/09 Rady Miasta i Gminy Wążów z 10.11.2009 r.	§ 8. 1. Ustala się strefę „A” ochrony konserwatorskiej obejmującej zespół pałacowo-folwarczny, w której obowiązują następujące wymogi: 1) należy zachować historyczny układ przestrzenny oraz poszczególne elementy tego układu (tj. historyczne nawierzchnie, placów i chodników, zabudowę, małą architekturę i zieleni); 2) pierwszeństwo mają działania odtworzeniowe i rewitalizacyjne; 3) należy konserwować zachowane elementy układu przestrzennego; 4) należy dostosować obecną lub projektowaną funkcję do wartości zabytkowych obiektów i obszarów położonych w strefie, a w przypadku inwestycji nowych należy preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, że nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu; 5) należy dążyć do wyeliminowania funkcji uciążliwych i degradujących; 6) należy preferować tradycyjne materiały budowlane; 7) należy dążyć do usunięcia obiektów dysharmonizujących i tymczasowych, analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne; 8) umieszczanie reklam lub innych tablic reklamowych niezwiązanych z obiektem jest zabronione; 9) inwestor przed uzyskaniem pozwolenia na budowę winien liczyć się z koniecznością zlecenia dodatkowych badań lub opracowań studialnych, archeologicznych, architektonicznych, urbanistycznych, stratygraficznych, dendrologicznych, dendrochronologicznych itp. w przypadku postawienia takich wymogów przez odpowiednie służby ochrony zabytków; 10) zakazuje się prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych; 11) zakazuje się budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 12) wszelkie zamierzenia i działania w tym wszelkie zmiany funkcji, podziałów nieruchomości, zagospodarowania terenu, przebudowy, rozbudowy, remonty oraz wznoszenie nowych obiektów należy konsultować i uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. § 9. 1. Ustala się strefę „OW” obserwacji archeologicznej dla obszaru wsi posiadającej metrykę średniowieczną, w granicach której: 1) wszelkie zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi należy uzgodnić z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków co do konieczności prowadzenia tych prac pod nadzorem archeologicznym i za pozwoleniem właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków; 2) pozwolenie, o którym mowa pkt 1, należy uzyskać przed wydaniem pozwolenia na budowę, a dla robót niewymagających pozwolenia na budowę przed realizacją inwestycji. § 10. 1. Ustala się strefę „K” ochrony krajobrazu z uwagi na podlegającą ochronie charakter relacji między obiektami przyrodniczymi a kubaturowymi, w której

			obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego: rozplanowanie dróg, ulic i placów, linie zabudowy, kompozycję wnętrza urbanistycznych oraz kompozycję zieleni; 2) nowa zabudowa powinna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie rozplanowania, skali i bryły przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej oraz nawiązywać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej; wszelka działalność inwestycyjna powinna uwzględniać istniejące już związki przestrzenne; 3) należy preferować wszelkie działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznego założenia urbanistycznego oraz obiektów zabytkowych przewidzianych w planie do zachowania i ochrony, a położonych na obszarze objętym strefą; 4) należy preferować te inwestycje, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu; 5) formy inwestowania należy w maksymalnym stopniu ukierunkować na ich harmonijne wpisanie w otaczający krajobraz; z tego powodu należy wyłączyć z możliwości realizacji inwestycje wielkoobszarowe, jak również te, które wymagają znaczących przeobrażeń krajobrazu; 6) należy utrzymywać krajobraz przyrodniczy związany przestrzennie z historycznym założeniem urbanistycznym; winno się uwolnić jego obszar od elementów dysharmonizujących, rekultywować tereny zniszczone, a w przypadku wprowadzania nowych elementów winny one podnosić estetyczne wartości tych terenów i podkreślać ich związek przestrzenny z historycznym założeniem urbanistycznym; 7) wskazane jest wprowadzanie lub poszerzanie funkcji związanych z rekreacją pod warunkiem należytego zabezpieczenia wartości tych terenów przed zniszczeniem lub zniekształceniem; 8) wszelkie działania inwestycyjne należy konsultować z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. § 11. 1. Na obszarze objętym planem znajdują się obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków: 1) Obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków są oznaczone na rysunku planu; 2) Dla obiektów umieszczonych w wojewódzkiej ewidencji zabytków obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: a) należy zachować ich bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane, b) należy utrzymać, a w przypadku zniszczenia odtworzyć historyczny detale architektoniczny, c) należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku, d) należy stosować kolorystykę i materiały nawiązujące do tradycyjnych lokalnych rozwiązań, w tym ceramiczne lub tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych. e) zakazuje się stosowania okładzin ściennych typu „siding”, f) elementy elewacyjne instalacji technicznych należy montować z uwzględnieniem wartości zabytkowych obiektów, g) wszelkie prace budowlane, a także zmiany funkcji obiektów należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. § 12. 1. Na obszarze objętym planem znajdują się chronione stanowiska archeologiczne: 1) lokalizację chronionych stanowisk archeologicznych oznaczono na rysunku planu; 2) w trakcie robót ziemnych istnieje możliwość odkrycia nowych stanowisk archeologicznych, ich wykaz podlega weryfikacji i uzupełnieniu; 3) w obrębie chronionych stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie wszelkie zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych; 4) przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, a dla robót niewymagających pozwolenia na budowę przed realizacją inwestycji, należy uzyskać pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na przeprowadzenie ziemnych robót budowlanych na terenie zabytkowym w trybie prac konserwatorskich, które podlegają na przeprowadzeniu przez uprawnionego archeologa wyprzedających ratowniczych badań archeologicznych metodą wykopaliskową.
3.	MPZP obrębu wsi Jędrzychowice	XV/93/2011 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 29.09.2011 r.	§ 10. 1. Na całym obszarze planu obowiązują następujące ustalenia w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego: 1) nowa zabudowa powinna zostać starannie wpisana w krajobraz kulturowy okolic wsi oraz realizowana w nawiązaniu do zasad ukształtowania obiektów o tradycyjnych lokalnych formach; 2) dachy strome dwuspadowe, kryte dachówką w kolorze ceglastym lub materiałem dachówko podobnym w kolorze czerwonym matowym. 2. W zakresie ochrony zabytków archeologicznych obowiązują następujące ustalenia: 1) strefa OW ochrony konserwatorskiej (obserwacja archeologiczna) równoznaczna z wojewódzkim obszarem ewidencyjnym zabytków archeologicznych; 2) na obszarze dla inwestycji związanych z pracami ziemnymi wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych w zakresie określonym przez organ konserwatorski.
4.	MPZP obrębu wsi Jutrzyna	XXX/248/2017 Rady Miasta i Gminy	§ 14. 1. Na całym obszarze planu obowiązują następujące ustalenia w zakresie ochrony zabytków archeologicznych: z uwagi na domniemanie zawartości relikwów archeologicznych (w sąsiedztwie nagromadzenia udokumentowanych stanowisk archeologicznych), wprowadza się strefę ochrony konserwatorskiej zabytków

		Wiązów z 16.05.2017 r.	archeologicznych. 2. Na obszarze tym dla inwestycji związanych z pracami ziemnymi wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi. § 15. 1. Obejmuje się ochroną konserwatorską stanowiska archeologiczne nr AZP 3/26/87-30, AZP 4/27/87-30, AZP 5/28/87-30, AZP 2/10/87-31, oznaczone na rysunku planu. 2. W obrębie chronionych stanowisk archeologicznych zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi, obowiązuje wyłączenie spod zalesienia obszaru stanowisk.
5.	MPZP dla miejscowości Kłósów	LI/370/10 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 28.10.2010 r.	§ 8. Ustala się strefę „A” ochrony konserwatorskiej obejmującej zespół kościelny, w której obowiązują następujące wymogi: 1) Należy zachować historyczny układ przestrzenny oraz poszczególne elementy tego układu (tj. historyczne nawierzchnie, placów i chodników, zabudowę, małą architekturę i zieleni); 2) pierwszeństwo mają działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne; 3) należy konserwować zachowane elementy układu przestrzennego; 4) należy dostosować obecną lub projektowaną funkcję do wartości zabytkowych obiektów i obszarów położonych w strefie, a w przypadku inwestycji nowych należy preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, że nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu; 5) należy dążyć do wyeliminowania funkcji uciążliwych i degradujących; 6) należy preferować tradycyjne materiały budowlane; 7) należy dążyć do usunięcia obiektów dysharmonizujących i tymczasowych, analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne; 8) umieszczanie reklam lub innych tablic reklamowych nie związanych z obiektem jest zabronione; 9) inwestor przed uzyskaniem pozwolenia na budowę winien liczyć się z koniecznością zlecenia dodatkowych badań lub opracowań studialnych, archeologicznych, architektonicznych, urbanistycznych, stratygraficznych, dendrologicznych, dendrochronologicznych itp. w przypadku postawienia takich wymogów przez odpowiednie służby ochrony zabytków; 10) zakazuje się prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych; 11) zakazuje się budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 12) wszelkie zamierzenia i działania w tym wszelkie zmiany funkcji, podziałów nieruchomości, zagospodarowania terenu, przebudowy, rozbudowy, remonty oraz wznoszenie nowych obiektów należy konsultować i uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. § 9. Ustala się strefę „B” ochrony konserwatorskiej, zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu, w granicach której: 1) należy dążyć do wyeksponowania elementów historycznego układu przestrzennego tj. rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wnętrza urbanistycznych, kompozycje zabudowy; 2) należy dążyć do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach zabytkowych z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do charakteru obiektu; 3) w procesie inwestycyjnym należy uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 4) należy preferować działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznego założenia urbanistycznego oraz obiektów zabytkowych znajdujących się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków; 5) przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących należy dążyć do nawiązania gabarytami sposobem kształtowania bryły do miejscowej tradycji architektonicznej, a w przypadku istniejącego obiektu po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią; 6) nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzenno-architektoniczną; 7) budowę silosów dopuszcza w miejscach mało wyeksponowanych; 8) nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną; 9) w obiektach historycznych należy stosować historyczny rodzaj pokrycia dachowego (dachówka w kolorze ceglastym); 10) kolorystyka obiektów winna uwzględniać walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania kolorystyczne występujące w zabudowie historycznej wsi; 11) należy dążyć do usunięcia lub poddania odpowiedniej przebudowie elementów dysharmonizujących, niespełniających warunków ochrony strefy konserwatorskiej analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne; 12) zakazuje się budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 13) zakazuje się umieszczania reklam lub innych tablic nie związanych z danym obiektem; 14) dopuszcza się umiejscowienie tablic informacyjnych instytucji lub szklarni sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej, nieagresywnej

			formie; 15) zakazuje się prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych niskiego napięcia; 16) należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkie działania inwestycyjne (w tym zmianę zagospodarowania terenu), remonty, przebudowy i modernizacje, zmianę funkcji obiektów budowlanych oraz wznoszenie nowych budynków. § 10. Ustala się strefę „W” ochrony archeologicznej dla zespołu kościelnego wraz z dawnym cmentarzem przykościelnym, w której obowiązują następujące wymogi: 1) obiekty wyłączone są z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć ich specyficzną formę; 2) dla wszystkich obiektów wprowadza się priorytet wymogów konserwatorskich oraz zakaz działań inwestycyjnych nie związanych bezpośrednio z konserwacją i rewaloryzacją zabytkowego terenu - dopuszcza się jedynie prowadzenie prac porządkowych, konserwację zachowanych fragmentów zabytkowych celem ich ekspozycji w terenie lub zabezpieczenia przed zniszczeniem; 3) wszelkie ewentualne prace należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz prowadzić za pozwoleniem na prace archeologiczne i wykopaliskowe; § 11. Ustala się strefę „OW” obserwacji archeologicznej dla obszaru wsi posiadającej metrykę średniowieczną, w granicach której: 1) wszelkie zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi należy uzgodnić z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków co do konieczności prowadzenia tych prac pod nadzorem archeologicznym i za pozwoleniem właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków; 2) pozwolenie, o którym mowa pkt 1 należy uzyskać przed wydaniem pozwolenia na budowę, a dla robót nie wymagających pozwolenia na budowę –przed realizacją inwestycji. § 12. Na obszarze objętym planem określa się obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków: 1) obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oznaczono na rysunku planu; 2) dla obiektów umieszczonych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków obowiązują następujące wymogi konserwatorskie. a) należy zachować ich bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane, b) należy utrzymać, a w przypadku zniszczenia odtworzyć historyczny detal architektoniczny, c) należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku, d) należy stosować kolorystykę i materiały nawiązujące do tradycyjnych lokalnych rozwiązań, w tym ceramiczne lub tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych. e) zakazuje się stosowania okładzin ściennych typu „siding”, f) elementy elewacyjne instalacji technicznych należy montować z uwzględnieniem wartości zabytkowych obiektów, g) wszelkie prace budowlane, a także zmiany funkcji obiektów należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. § 13. Na obszarze objętym planem określa się chronione stanowiska archeologiczne: 1) lokalizację chronionych stanowisk archeologicznych oznaczono na rysunku planu; 2) w obrębie chronionych stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie wszelkie zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych; 3) prze uzyskaniem pozwolenia na budowę, a dla robót nie wymagających pozwolenia na budowę przed realizacją inwestycji, należy uzyskać pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na przeprowadzenie ziemnych robót budowlanych na terenie zabytkowym w trybie prac konserwatorskich , które podlegają na przeprowadzeniu przez uprawnionego archeologa wyprzedających ratowniczych badań archeologicznych metodą wykopaliskową.
6.	MPZP w obrębie wsi Kurów	LI/371/2010 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 18.10.2010 r.	§ 8. Ustala się strefę „B” ochrony konserwatorskiej, zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu, w granicach której: 1) należy dążyć do wyekspozowania elementów historycznego układu przestrzennego tj. rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wewnątrz urbanistycznych, kompozycje zabudowy; 2) należy dążyć do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach zabytkowych z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do charakteru obiektu; 3) w procesie inwestycyjnym należy uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 4) należy preferować działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznego założenia urbanistycznego oraz obiektów zabytkowych znajdujących się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków; 5) przy nowych inwestycjach oraz związanych z , rozbudową, przebudową obiektów istniejących należy dążyć do nawiązania gabarytami sposobem kształtowania bryły do miejscowej tradycji architektonicznej, a w przypadku istniejącego obiektu po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą

			częścią; 6) nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzennoarchitektoniczną; 7) budowę silosów dopuszcza w miejscach mało wyeksponowanych; 8) nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną; 9) w obiektach historycznych należy stosować historyczny rodzaj pokrycia dachowego (dachówka w kolorze ceglastym); 10) kolorystyka obiektów winna uwzględniać walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania kolorystyczne występujące w zabudowie historycznej wsi; 11) należy dążyć do usunięcia lub poddania odpowiedniej przebudowie elementów dysharmonizujących, niespełniających warunków ochrony strefy konserwatorskiej, analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne; 12) nakazuje się budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 13) zakazuje się umieszczania reklam lub innych tablic nie związanych z danym obiektem; 14) dopuszcza się umiejscowienie tablic informacyjnych instytucji lub sztyldów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej, nieagresywnej formie; 15) zakazuje się prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych nn.; 16) należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkie działania inwestycyjne (w tym zmianę zagospodarowania terenu), remonty, przebudowy i modernizacje, zmianę funkcji obiektów budowlanych oraz wznoszenie nowych budynków. § 9. Ustala się strefę „OW” obserwacji archeologicznej dla obszaru wsi posiadającej metrykę średniowieczną, w granicach której: 1) wszelkie zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi należy uzgodnić z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków co do konieczności prowadzenia tych prac pod nadzorem archeologicznym i za pozwoleniem właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków; 2) pozwolenie, o którym mowa pkt 1 należy uzyskać przed wydaniem pozwolenia na budowę, a dla robót nie wymagających pozwolenia na budowę przed realizacją inwestycji. § 10. Na obszarze objętym planem ustala się obiekty o wartościach zabytkowych objęte ewidencją zabytków: 1) obiekty objęte ewidencją zabytków oznaczono na rysunku planu; 2) dla obiektów objętych ewidencją zabytków obowiązują następujące wymogi konserwatorskie; a) należy zachować ich bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane, b) należy utrzymać, a w przypadku zniszczenia odtworzyć historyczny detal architektoniczny, c) należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku, d) należy stosować kolorystykę i materiały nawiązujące do tradycyjnych lokalnych rozwiązań, w tym ceramiczne lub tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych, e) zakazuje się stosowania okładzin ściennych typu „siding”, f) elementy elewacyjne instalacji technicznych należy montować z uwzględnieniem wartości zabytkowych obiektów, g) wszelkie prace budowlane, a także zmiany funkcji obiektów należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. § 11. Na obszarze objętym planem określa się chronione stanowiska archeologiczne: 1) lokalizację chronionych stanowisk archeologicznych oznaczono na rysunku planu; 2) w obrębie chronionych stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie wszelkie zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych; 3) przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, a dla robót nie wymagających pozwolenia na budowę przed realizacją inwestycji, należy uzyskać pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na przeprowadzenie ziemnych robót budowlanych na terenie zabytkowym w trybie prac konserwatorskich, które podlegają na przeprowadzeniu przez uprawnionego archeologa wyprzedających ratowniczych badań archeologicznych metodą wykopaliskową.
7.	Zmiana MPZP w obrębie wsi Kurów	IX/91/2015 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 15.09.2015 r.	1. Określa się strefę „OW” obserwacji archeologicznej, na całym terenie opracowania zmiany planu, z uwagi na domniemanie zawartości reliktyw archeologicznych. Zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi należy poprzedzić właściwymi badaniami archeologicznymi zgodnie z przepisami odrębnymi. 2. Obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, na obszarze opracowania zmiany planu nie występują. 3. Na obszarze opracowania zmiany planu nie występują stanowiska archeologiczne. W razie wystąpienia jakichkolwiek nowych znalezisk archeologicznych wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.
8.	Zmiana MPZP w obrębie wsi Kurów	VI/52/2019 Rady Miasta i Gminy	1. Określa się strefę „OW” dla ochrony zabytków archeologicznych, na całym terenie opracowania zmiany planu, z uwagi na domniemanie zawartości reliktyw archeologicznych. Zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi należy poprzedzić właściwymi badaniami archeologicznymi zgodnie z przepisami

		Wiązów z 5.03.2019 r.	odrębnymi. 2. Obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, na obszarze opracowania zmiany planu nie występują. 3. Na obszarze opracowania zmiany planu nie występują stanowiska archeologiczne. W razie wystąpienia jakichkolwiek nowych znalezisk archeologicznych wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.
9.	MPZP dla miejscowości Łojowice	XXVIII/157/2012 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 14.09.2012 r.	§ 9. Ustala się strefę „A” ochrony konserwatorskiej obejmującej zespół pałacowo-folwarczny, w której obowiązują następujące wymogi: 1) należy zachować historyczny układ przestrzenny oraz poszczególne elementy tego układu (tj. historyczne nawierzchnie, placów i chodników, zabudowę, małą architekturę i zieleń); 2) pierwszeństwo mają działania odtworzeniowe i rewitalizacyjne; 3) należy konserwować zachowane elementy układu przestrzennego; 4) należy dostosować obecną lub projektowaną funkcję do wartości zabytkowych obiektów i obszarów położonych w strefie, a w przypadku inwestycji nowych należy preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, że nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu; 5) należy dążyć do wyeliminowania funkcji uciążliwych i degradujących; 6) należy preferować tradycyjne materiały budowlane; 7) należy dążyć do usunięcia obiektów dysharmonizujących i tymczasowych, analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne; 8) umieszczanie reklam lub innych tablic reklamowych nie związanych z obiektem jest zabronione; 9) Inwestor przed uzyskaniem pozwolenia na budowę winien liczyć się z koniecznością zlecenia dodatkowych badań lub opracowań studialnych, archeologicznych, architektonicznych, urbanistycznych, stratygraficznych, dendrologicznych, dendrochronologicznych itp. w przypadku postawienia takich wymogów przez odpowiednie służby ochrony zabytków; 10) zakazuje się prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych; 11) zakazuje się budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych. § 10. Ustala się strefę „B” ochrony konserwatorskiej, zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu, w granicach której: 1) należy dążyć do wyeksponowania elementów historycznego układu przestrzennego tj. rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wewnątrz urbanistycznych, kompozycje zabudowy; 2) należy dążyć do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach zabytkowych z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do charakteru obiektu; 3) w procesie inwestycyjnym należy uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 4) należy preferować działania odtworzeniowe i rewitalizacyjne, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznego założenia urbanistycznego oraz obiektów zabytkowych znajdujących się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków; 5) przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących należy dążyć do nawiązania gabarytami sposobem kształtowania bryły do miejscowej tradycji architektonicznej, a w przypadku istniejącego obiektu po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią; 6) nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzenno-architektoniczną; 7) budowę silosów dopuszcza się w miejscach mało eksponowanych; 8) nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną; 9) w obiektach historycznych należy stosować historyczny rodzaj pokrycia dachowego (dachówka w kolorze ceglonym); 10) kolorystyka obiektów winna uwzględniać walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania kolorystyczne występujące w zabudowie historycznej wsi; 11) należy dążyć do usunięcia lub poddania odpowiedniej przebudowie elementów dysharmonizujących, niespełniających warunków ochrony strefy konserwatorskiej analogicznie, należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne; 12) zakazuje się budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 13) zakazuje się umieszczania reklam lub innych tablic nie związanych z danym obiektem; 14) dopuszcza się umiejscowienie tablic informacyjnych instytucji lub szklarni sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej, nieagresywnej formie; 15) zakazuje się prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych niskiego napięcia. § 11. Ustala się strefę „OW” obserwacji archeologicznej dla obszaru wsi posiadającej metrykę średniowieczną, w granicach której; wszelkie zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.

			§ 12. Na obszarze objętym planem określa się obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków: 1) obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oznaczono na rysunku planu; 2) dla obiektów umieszczonych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: a) należy zachować ich bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane, b) należy utrzymać, a w przypadku zniszczenia odtworzyć historyczny detal architektoniczny, c) należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku, d) należy stosować kolorystykę i materiały nawiązujące do tradycyjnych lokalnych rozwiązań, w tym ceramiczne lub tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych, e) zakazuje się stosowania okładzin ściennych typu „siding”, f) elementy elewacyjne instalacji technicznych należy montować z uwzględnieniem wartości zabytkowych obiektów.
10.	Zmiana MPZP dla miejscowości Łojowice	XXVIII/157/2012 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 14.09.2012 r.	§ 13. Na obszarze objętym planem określa się chronione stanowiska archeologiczne, których lokalizację oznaczono na rysunku planu. § 9. Ustala się strefę „A” ochrony konserwatorskiej obejmującej zespół pałacowo-folwarczny, w której obowiązują następujące wymogi: 1) należy zachować historyczny układ przestrzenny oraz poszczególne elementy tego układu (tj. historyczne nawierzchnie, placów i chodników, zabudowę, małą architekturę i zieleń); 2) pierwszeństwo mają działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne; 3) należy konserwować zachowane elementy układu przestrzennego; 4) należy dostosować obecną lub projektowaną funkcję do wartości zabytkowych obiektów i obszarów położonych w strefie, a w przypadku inwestycji nowych należy preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, że nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu; 5) należy dążyć do wyeliminowania funkcji uciążliwych i degradujących; 6) należy preferować tradycyjne materiały budowlane; 7) należy dążyć do usunięcia obiektów dysharmonizujących i tymczasowych, analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne; 8) umieszczanie reklam lub innych tablic reklamowych nie związanych z obiektem jest zabronione; 9) inwestor przed uzyskaniem pozwolenia na budowę winien liczyć się z koniecznością zlecenia dodatkowych badań lub opracowań studialnych, archeologicznych, architektonicznych, urbanistycznych, stratygraficznych, dendrologicznych, dendrochronologicznych itp. w przypadku postawienia takich wymogów przez odpowiednie służby ochrony zabytków; 10) Zakazuje się prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych; 7) 11) Zakazuje się budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych. § 10. Ustala się strefę „B” ochrony konserwatorskiej, zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu, w granicach której: 1) należy dążyć do wyeksponowania elementów historycznego układu przestrzennego tj. rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wnętrz urbanistycznych, kompozycje zabudowy; 2) należy dążyć do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach zabytkowych z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do charakteru obiektu; 3) u procesie inwestycyjnym należy uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 4) należy preferować działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznego założenia urbanistycznego oraz obiektów zabytkowych znajdujących się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków; 5) przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących należy dążyć do nawiązania gabarytami sposobem kształtowania bryły do miejscowej tradycji architektonicznej, a w przypadku istniejącego obiektu po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią; 6) nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzenno-architektoniczną; 7) budowę silosów dopuszcza się w miejscach mało eksponowanych; 8) nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną; 9) w obiektach historycznych należy stosować historyczny rodzaj pokrycia dachowego (dachówka w kolorze ceglastym); 10) kolorystyka obiektów winna uwzględniać walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania kolorystyczne występujące w zabudowie historycznej wsi;

			11) należy dążyć do usunięcia lub poddania odpowiedniej przebudowie elementów dysharmonizujących, niespełniających warunków ochrony strefy konserwatorskiej analogicznie, należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne; 12) zakazuje się budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 13) zakazuje się umieszczania reklam lub innych tablic nie związanych z danym obiektem; 14) dopuszcza się umieszczenie tablic informacyjnych instytucji lub sztyldów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej, nieagresywnej formie; 15) zakazuje się prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych niskiego napięcia. § 11. Ustala się strefę „OW” obserwacji archeologicznej dla obszaru wsi posiadającej metrykę średniowieczną, w granicach której; wszelkie zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi. § 12. Na obszarze objętym planem określa się obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków: 1) obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oznaczono na rysunku planu; 2) dla obiektów umieszczonych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: a) należy zachować ich bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane, b) należy utrzymać, a w przypadku zniszczenia odtworzyć historyczny detal architektoniczny, c) należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku, d) należy stosować kolorystykę i materiały nawiązujące do tradycyjnych lokalnych rozwiązań, w tym ceramiczne lub tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych, e) zakazuje się stosowania okładzin ściennych typu „siding”, f) elementy elewacyjne instalacji technicznych należy montować z uwzględnieniem wartości zabytkowych obiektów. § 13. Na obszarze objętym planem określa się chronione stanowiska archeologiczne, których lokalizację oznaczono na rysunku planu.
11.	MPZP dla miejscowości Ośno	XXXVII/282/09 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 10.11.2009 r.	§ 8. Ustala się strefę „B” ochrony konserwatorskiej, zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu, w granicach której: 1) należy dążyć do wyeksponowania elementów historycznego układu przestrzennego, tj. rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wnętrz urbanistycznych, kompozycji zabudowy; 2) należy dążyć do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach zabytkowych z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do charakteru obiektu; 3) w procesie inwestycyjnym należy uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne. 4) należy preferować działania odtworzeniowe i rewitalizacyjne zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznego założenia urbanistycznego oraz obiektów zabytkowych znajdujących się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków; 5) przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących należy dążyć do nawiązania gabarytami sposobem kształtowania bryły do miejscowej tradycji architektonicznej, a w przypadku istniejącego obiektu po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią; 6) nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzennoarchitektoniczną; 7) budowę silosów dopuszcza w miejscach mało wyeksponowanych; 8) nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną; 9) w obiektach historycznych należy stosować historyczny rodzaj pokrycia dachowego (dachówka w kolorze ceglasy); 10) kolorystyka obiektów winna uwzględniać walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania kolorystyczne występujące w zabudowie historycznej wsi; 11) należy dążyć do usunięcia lub poddania odpowiedniej przebudowie elementów dysharmonizujących, niespełniających warunków ochrony strefy konserwatorskiej, analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne; 12) zakazuje się budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 13) zakazuje się umieszczania reklam lub innych tablic niezwiązanych z danym obiektem; 14) dopuszcza się umieszczenie tablic informacyjnych instytucji lub sztyldów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej, nieagresywnej formie; 15) zakazuje się prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych nn.; 16) uzgodnić z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkie działania inwestycyjne (w tym zmianę zagospodarowania terenu), remonty, przebudowy i modernizacje, zmianę funkcji obiektów budowlanych oraz wznoszenie nowych budynków.

			§ 9. Ustala się strefę „OW” obserwacji archeologicznej dla obszaru wsi posiadającej metrykę średniowieczną, w granicach której: 1) wszelkie zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi należy uzgodnić z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków co do konieczności prowadzenia tych prac pod nadzorem archeologicznym i za pozwoleniem właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków; 2) pozwolenie, o którym mowa pkt 1, należy uzyskać przed wydaniem pozwolenia na budowę, a dla robót niewymagających pozwolenia na budowę, przed realizacją inwestycji. § 10. Na obszarze objętym planem określa się obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków: 1. Obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oznaczono na rysunku planu. 2. Dla obiektów umieszczonych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) należy zachować ich bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane; 2) należy utrzymać, a w przypadku zniszczenia, odtworzyć historyczny detal architektoniczny; 3) należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku; 4) należy stosować kolorystykę i materiały nawiązujące do tradycyjnych lokalnych rozwiązań, w tym ceramiczne lub tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych; 5) zakazuje się stosowania okładzin ściennych typu „siding”; 6) elementy elewacyjne instalacji technicznych należy montować z uwzględnieniem wartości zabytkowych obiektów; 7) wszelkie prace budowlane, a także zmiany funkcji obiektów należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. § 11. Na obszarze objętym planem określa się chronione stanowiska archeologiczne: 1. Lokalizację chronionych stanowisk archeologicznych oznaczono na rysunku planu. 2. W obrębie chronionych stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie wszelkie zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych. 3. Przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, a dla robót niewymagających pozwolenia na budowę przed realizacją inwestycji, należy uzyskać pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na przeprowadzenie ziemnych robót budowlanych na terenie zabytkowym w trybie prac konserwatorskich, które polegają na przeprowadzeniu przez uprawnionego archeologa wyprzedających ratowniczych badań archeologicznych metodą wykopaliskową.
12.	Zmiana MPZP dla części miejscowości Ošno	XLV/42/2019 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 31.01.2019 r	Na obszarze opracowania zmiany planu nie występują stanowiska archeologiczne. Jednakże z uwagi na położenie obszaru opracowania na terenie intensywnego osadnictwa pradziejowego, średniowiecznego i nowożytnego określa się strefę ochrony konserwatorskiej OW dla ochrony zabytków archeologicznych, dla której, w razie wystąpienia jakichkolwiek nowych znalezisk archeologicznych, wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.
13.	Zmiana MPZP w obrębie miejscowości Ošno	XLVII/333/2022 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 17.11.2022 r.	1. Określa się strefę „OW” dla ochrony zabytków archeologicznych, na całym terenie opracowania zmiany planu, z uwagi na domniemanie zawartości reliktywów archeologicznych. Zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi należy poprzedzić właściwymi badaniami archeologicznymi zgodnie z przepisami odrębnymi. 2. Obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, na obszarze opracowania zmiany planu nie występują. 3. Na obszarze opracowania zmiany planu nie występują stanowiska archeologiczne. W razie wystąpienia jakichkolwiek nowych znalezisk archeologicznych wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.
14.	MPZP dla miejscowości Stary Wiązów	XXIII/137/2012 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 29.02.2012 r.	1. Określa się strefę „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej. Strefa „A” ochrony konserwatorskiej obejmuje obszar historyczne siedlisko wsi wraz zespołem kościelnym. 2. W strefie „A” obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) prymat zachowania wartości zabytkowych zespołu ruralistycznego i poszczególnych jego elementów zabytkowych nad wszelką działalnością inwestycyjną; 2) obowiązują działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznej struktury technicznej, instalacji wodnych, sieci komunikacyjnych oraz obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz znajdujących się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków; 3) należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego tj. zachowany stary układ dróg, ulic i placów, linie zabudowy, kompozycje wnętrz urbanistycznych, kompozycję zwartej, jednolitej zabudowy oraz kompozycję zieleni; zachować historyczne nasadzenia przydrożne; 4) należy dostosować obecną lub projektowaną funkcję do wartości zabytkowych obiektów i obszarów położonych w strefie; w przypadku inwestycji nowych należy preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obszaru i poszczególnych obiektów; 5) obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości

		objektu; 6) wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 7) na terenie istniejącego historycznego zainwestowania wzdłuż głównych ulic wsi (czworoboczne układy poszczególnych gospodarstw kmiecych) - lokalizacja nowej zabudowy możliwa jest wyłącznie w miejscu nieistniejących historycznych budynków lub jako logiczne uzupełnienie układu zabudowy, wymagane jest przy tym dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali, bryły, formy architektonicznej, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów, kolorystyki, z użyciem tradycyjnych, historycznych lokalnych materiałów; obowiązuje nawiązanie do cech historycznej zabudowy miejscowości; nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną; 8) przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących wymaga się nawiązania gabarytami i sposobem kształtowania bryły i użytymi materiałami do miejscowej tradycji architektonicznej; w przypadku istniejącego obiektu - po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią; 9) ustala się symetryczne dachy strome dwuspadowe o kącie nachylenia połaci dachowej 38° - 45°; 10) ustala się wymóg stosowania dachówki ceramicznej lub cementowej o płaskim profilu, matowej w kolorze ceglastym; w obiektach historycznych, które posiadały inne pokrycie niż ceramiczne stosuje się pokrycie historyczne właściwe dla danego obiektu; 11) kolorystyka obiektów winna uwzględniać walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania kolorystyczne występujące w zabudowie historycznej wsi; 12) zakaz stosowania tworzyw sztucznych jako materiałów okładzinowych; 13) zakaz budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 14) forma, materiał i wysokość ogrodzenia ma nawiązywać do istniejących historycznych ogrodzeń wsi Stary Wiązów; 15) zakazuje się lokalizacji urządzeń technicznych o gabarytach kolidujących z krajobrazem kulturowym obszaru; 16) umieszczanie reklam lub innych tablic nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących na obiekcie lub obszarze element obcy jest zabronione; dopuszczalne jest umiejscawianie tablic informacyjnych instytucji lub sztyldów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej, nie agresywnej formie; 17) zieleń wysoka podlega ochronie (w tym aleja lipowa wzdłuż głównej drogi we wsi); 18) elementy dysharmonizujące winny być usunięte lub poddane przebudowie z dostosowaniem bryły, formy architektonicznej do historycznej kompozycji przestrzennoarchitektonicznej wsi, z użyciem tradycyjnych, historycznych, lokalnych materiałów budowlanych; 19) zakazuje się lokalizacji obiektów tymczasowych; 20) zakazuje się budowy silosów w obrębie podwórzy zagrodowych; dopuszcza się budowę silosów na tym terenie jako wbudowane w obiekty gospodarcze, w formie obudowanej, w miejscu nieistniejących obiektów historycznych lub na zapleczach posesji; 21) istniejące napowietrzne linie energetyczne winny zostać docelowo usunięte; linie energetyczne i telekomunikacyjne prowadzić jako kablowe; 22) wszelkie zamierzenia i działania (w tym wszelkie zmiany form własności, funkcji, podziałów nieruchomości, przebudowy, rozbudowy i remonty, zagospodarowania terenu, wznoszenie nowych obiektów, prace rewaloryzacyjne, badania archeologiczno-architektoniczne i stratygraficzne) na obszarze strefy "A" należy konsultować i uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków; 23) dodatkowo dla zespołu kościelnego (wraz z cmentarzem otoczonym kamiennym murem z bramą i 4 kaplicami Bożego Ciała, z kamienną rzeźbą św. Jana Nepomucena, drewnianym Krucyfiksem oraz pomnikiem poległych w I wojnie światowej) położonego na wzniesieniu i stanowiącego główny element układu przestrzennego wsi i dominantę wysokościową, obowiązują wymogi: a) utrzymać i konserwować zachowane elementy historycznego układu przestrzennego oraz poszczególne element; tego układu, w tym budynek kościoła, historyczne ogrodzenie, obiekty sztuki sepulkralnej, zieleń, b) obowiązują działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne, na terenie zespołu obowiązuje zakaz wznoszenia nowych obiektów kubaturowych, c) na terenie dawnego cmentarza obowiązuje zakaz wprowadzania nowych pochówków, obszar ten winien pozostać terenem zielonym, d) wszelkie zamierzenia i działania inwestycyjne należy poprzedzić uzyskaniem wytycznych konserwatorskich i uzgodnić z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. 3. Określa się strefę „K” ochrony krajobrazu kulturowego otaczającą wieś od południa, zachodu (linia kolejowa) i północy (obszar pomiędzy wsią a miastem). 4. W strefie „K” obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego i kompozycję zieleni; 2) wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 3) nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzennoarchitektoniczną w zakresie lokalizacji, rozplanowania, skali, bryły, formy, materiału oraz nawiązywać do lokalnej, historycznej tradycji architektonicznej; 4) formy inwestowania należy w maksymalnym stopniu ukierunkować na ich harmonijne wpisanie w otaczający krajobraz; z tego powodu należy wyłączyć
--	--	---

		z możliwości realizacji inwestycje duże wielkoobszarowe, jak również te, które wymagają znacznych przeobrażeń krajobrazu; 5) należy utrzymać krajobraz przyrodniczy związany przestrzennie z historycznym założeniem urbanistycznym i ruralistycznym, winno się uwolnić jego obszar od elementów dysharmonizujących, rekultywować tereny zniszczone, a w przypadku wprowadzania nowych elementów winny one podnosić estetyczne wartości tych terenów i podkreślać ich związek przestrzenny z historycznym założeniem urbanistycznym; 6) zakazuje się lokalizacji urządzeń technicznych o gabarytach kolidujących z krajobrazem kulturowym obszaru; 7) zakaz umieszczenia reklam lub innych tablic, nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących element obcy na tym obszarze; 8) wszelkie działania inwestycyjne polegające na wznoszeniu nowych obiektów kubaturowych oraz przebudowie i zmianie wyglądu istniejących obiektów należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. 5. Określa się strefę ścisłej ochrony archeologicznej „W”. Strefa „W” zostaje określona dla całego zespołu kościelnego. 6. W strefie „W” obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) wszelkie zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi wymagają przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych i wykopaliskowych (w uzasadnionych przypadkach wyprzedzających) przez uprawnionego archeologa, historyka architektury i odpowiednie zespoły badawcze na koszt Inwestora, za pozwoleniem konserwatorskim na prace archeologiczne i wykopaliskowe. Pozwolenie należy uzyskać przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, a dla robót niewymagających pozwolenia na budowę- przed realizacją inwestycji, tj. przed uzyskaniem zaświadczenia potwierdzającego akceptację przyjęcia zgłoszenia wykonywania robót budowlanych; 2) dla planowanej zabudowy uzupełniającej obowiązuje wymóg przeprowadzenia wyprzedzających badań archeologiczno-architektonicznych. Ratownicze badania archeologiczne pozwolą określić pierwotne linie zabudowy, historyczne podziały działek, szerokość zabudowy historycznej, która winna znaleźć odzwierciedlenie w projektowanych elewacjach budynków. Należy liczyć się także z koniecznością zachowania w nowej zabudowie czy zagospodarowaniu terenu wartościowych relikwów historycznej zabudowy (piwnic, murów) i ekspozycji w nawierzchni zarysów dawnej zabudowy, wjazdów, bram itp.; 3) nakazuje się odtworzenie historycznej zabudowy uzupełniającej zgodnie z przekazami ikonograficznymi oraz wynikami badań archeologiczno-architektonicznych. 7. Określa się strefę „OW” obserwacji archeologicznej dla wsi Stary Wiązów, posiadającej metrykę średniowieczną, gdzie stwierdzono występowanie relikwów archeologicznych, dla której obowiązują właściwe przepisy odrębne w zakresie ochrony zabytków. 8. Określa się dla obszaru objętego planem obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, w tym wpisane do rejestru zabytków oznaczone na rysunku planu. Zasób wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków podlega sukcesywnemu rozpoznaniu i może być aktualizowany. Spis tworzą następujące obiekty i obowiązują dla nich następujące wymogi konserwatorskie: 9. Obiekty wpisane do rejestru zabytków (lista załączona w planie). 10. Dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków określa się następujące wymogi: 1) obiekty, zespoły i założenia wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 ze zm.); 2) odnośnie obiektów zabytkowych obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej; 3) należy dążyć do pełnej rewitalizacji zabytków; 4) wszelkie działania podejmowane przy zabytkach wymagają pisemnego pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. 11. Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków (lista załączona w planie). 12. Gminną ewidencją zabytków w zakresie ochrony konserwatorskiej objęte zostają zespoły i obiekty o istotnych lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych, ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków podlega sukcesywnemu rozpoznaniu i może być aktualizowany, zmiany te nie powodują zmian ustaleń planu. Dla obiektów wymienionych w ewidencji zabytków, znajdujących się w strefie ochrony konserwatorskiej oraz poza strefą, obowiązują następujące wymogi: 1) dostosować obecną lub projektowaną funkcję do wartości obiektu;
--	--	--

			2) zachować lub odtworzyć historyczną bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane, w tym rodzaj, typ i kolor pokrycia dachowego oraz kolorystykę elewacji; 3) utrzymać, a w zniszczonych fragmentach odtworzyć historyczny detal architektoniczny; 4) zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku; ewentualne zmiany w tym zakresie dostosować do charakteru budynku; 5) utrzymać lub odtworzyć oryginalną stolarkę okien i drzwi; 6) elementy napowierzchniowe instalacji technicznych projektować i montować z zachowaniem wartości zabytkowych obiektów; 7) wszelkie prace budowlane, a także zmiany funkcji w/w obiektów należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. 13. Określa się stanowiska archeologiczne, dla których obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) w obrębie znajdujących się na terenie objętym opracowaniem planu chronionych stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie wszelkie zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia wyprzedzających inwestycję ratowniczych badań archeologicznych; 2) przed uzyskaniem pozwolenia na budowę (a dla robót nie wymagających pozwolenia na budowę – przed realizacją inwestycji, tj. przed uzyskaniem zaświadczenia potwierdzającego akceptację przyjęcia zgłoszenia wykonywania robót budowlanych) należy uzyskać pozwolenie Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na przeprowadzenie ziemnych robót budowlanych na terenie zabytkowym w trybie prac konserwatorskich, które polegają na przeprowadzeniu wyprzedzających ratowniczych badań archeologicznych metodą wykopaliskową, przez uprawnionego archeologa; 3) zakazuje się zalesiania obszarów stanowisk archeologicznych; 4) zasób ewidencji i rejestru stanowisk archeologicznych podlega sukcesywnym uzupełnieniom i weryfikacji; 5) wykaz stanowisk archeologicznych (lista załączona w planie). 14. Dla pozostałych terenów położonych w obszarze opracowania miejscowego planu, ze względu na zapewnienie właściwej ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego, należy uwzględnić następujące uwarunkowania: 1) dla terenów położonych w sąsiedztwie stref ochrony konserwatorskiej czy obiektów ujętych w ewidencji zabytków wsi Stary Wiązów należy przewidzieć funkcje oraz parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy uwzględniające wartości zabytkowe otoczenia oraz walory widokowe panoramy wsi. o Nowa zabudowa, przebudowa istniejących budynków powinna zostać starannie wpisana w krajobraz kulturowy wsi oraz być realizowana w nawiązaniu do zasad ukształtowania obiektów o tradycyjnych, historycznych lokalnych formach; należy stosować zabudowę jednokondygnacyjną z dachem dwuspadowym; 2) formom i pokryciem nawiązać do cech historycznej zabudowy wsi Stary Wiązów; 3) nową zabudowę należy lokalizować w logicznym rozwinięciu przy istniejącej i projektowanej siatce dróg; 4) zachować nasadzenia przy drogach wychodzących z wsi - w kierunku na wieś Zborowice i na wieś Kowalów; 5) zaznaczono punkty widokowe: z Winnej Góry i z drogi do Zborowic; wobec tego ewentualne zagospodarowanie terenu (m.in. nowa zabudowa) musi uwzględniać ekspozycję historycznego zespołu i panoramę wsi z dominantą kościoła.
15.	Zmiana MPZP w obrębie miejscowości Stary Wiązów	III/24/2014 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 30.12.2014 r.	1. Dla terenu oznaczonego symbolem MN/1 określa się strefę „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej. 2. W strefie „A” obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) prymat zachowania wartości zabytkowych zespołu ruralistycznego i poszczególnych jego elementów zabytkowych nad wszelką działalnością inwestycyjną; 2) obowiązują działania odtworzeniowe i rewitalizacyjne, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznej struktury technicznej, instalacji wodnych, sieci komunikacyjnych oraz obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz znajdujących się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków; 3) należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego tj. zachowany stary układ dróg, ulic i placów, linie zabudowy, kompozycje wnętrz urbanistycznych, kompozycję zwartej, jednolitej zabudowy oraz kompozycję zieleni; zachować historyczne nasadzenia przydrożne; 4) należy dostosować obecną lub projektowaną funkcję do wartości zabytkowych obiektów i obszarów położonych w strefie; w przypadku inwestycji nowych należy preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obszaru i poszczególnych obiektów; 5) obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu; 6) wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 7) na terenie istniejącego historycznego zainwestowania wzdłuż głównych ulic wsi (czworoboczne układy poszczególnych gospodarstw kmiecych) - lokalizacja nowej zabudowy możliwa jest wyłącznie w miejscu nieistniejących historycznych budynków lub jako logiczne uzupełnienie układu zabudowy, wymagane jest przy tym dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali, bryły, formy architektonicznej, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów, kolorystyki, z użyciem tradycyjnych, historycznych lokalnych materiałów; obowiązuje nawiązanie do cech historycznej

			zabudowy miejscowości; nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną; 8) należy wyznaczać obowiązujące linie zabudowy od strony głównej ulicy wsi; 9) przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących wymaga się nawiązania gabarytami i sposobem kształtowania bryły i użytymi materiałami do miejscowej tradycji architektonicznej; w przypadku istniejącego obiektu - po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią; 10) ustala się symetryczne dachy strome dwuspadowe o kącie nachylenia połaci dachowej 38° - 45°; 11) ustala się wymóg stosowania dachówki ceramicznej lub cementowej o płaskim profilu, matowej w kolorze ceglastym; w obiektach historycznych, które posiadały inne pokrycie niż ceramiczne stosuje się pokrycie historyczne właściwe dla danego obiektu; 12) kolorystyka obiektów winna uwzględniać walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania kolorystyczne występujące w zabudowie historycznej wsi; 13) zakaz stosowania tworzyw sztucznych jako materiałów okładzinowych; 14) zakaz budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 15) forma, materiał i wysokość ogrodzenia ma nawiązywać do istniejących historycznych ogrodzeń wsi Stary Wiązów; 16) zakazuje się lokalizacji konstrukcji wieżowych związanych z urządzeniami przekaźnikowymi telekomunikacji; 17) zakazuje się lokalizacji urządzeń technicznych o gabarytach kolidujących z krajobrazem kulturowym obszaru; 18) umieszczanie reklam lub innych tablic nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących na obiekcie lub obszarze element obcy jest zabronione; dopuszczalne jest umieszczanie tablic informacyjnych instytucji lub sztydów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej, nie agresywnej formie; 19) zieleni wysoka podlega ochronie (w tym aleja lipowa wzdłuż głównej drogi we wsi); 20) elementy dysharmonizujące winny być usunięte lub poddane przebudowie z dostosowaniem bryły, formy architektonicznej do historycznej kompozycji przestrzenno-architektonicznej wsi, z użyciem tradycyjnych, historycznych, lokalnych materiałów budowlanych; 21) zakazuje się lokalizacji obiektów tymczasowych; 22) zakazuje się budowy silosów w obrębie podwórzy zagrodowych; dopuszcza się budowę silosów na tym terenie jako wbudowane w obiekty gospodarcze, w formie obudowanej, w miejscu nieistniejących obiektów historycznych lub na zapleczech posesji; 23) istniejące napowietrzne linie energetyczne winny zostać docelowo usunięte; linie energetyczne i telekomunikacyjne prowadzić jako kablowe. 3. Dla terenu oznaczonego symbolem MNU/1 określa się strefę „K” ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego . 4. W strefie „K” obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego i kompozycję zieleni; 2) wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 3) nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzenno- architektoniczną w zakresie lokalizacji, rozplanowania, skali, bryły, formy, materiału oraz nawiązywać do lokalnej, historycznej tradycji architektonicznej; 4) wymagane ograniczenie zabudowy do 9m, dachy dwuspadowe i czterospadowe z długą kalenicą, kąt nachylenia 35° - 45°, pokrycie dachowe w kolorze ceglastym; 5) formy inwestowania należy w maksymalnym stopniu ukierunkować na ich harmonijne wpisanie w otaczający krajobraz; z tego powodu należy wykluczyć z możliwości realizacji inwestycje duże wielkoobszarowe, jak również te, które wymagają znacznych przeobrażeń krajobrazu; 6) należy utrzymać krajobraz przyrodniczy związany przestrzennie z historycznym założeniem urbanistycznym i ruralistycznym, winno się uwolnić jego obszar od elementów dysharmonizujących, rekultywować tereny zniszczone, a w przypadku wprowadzania nowych elementów winny one podnosić estetyczne wartości tych terenów i podkreślać ich związek przestrzenny z historycznym założeniem urbanistycznym; 7) zakaz lokalizacji konstrukcji wieżowych związanych z urządzeniami przekaźnikowymi telekomunikacji; 8) zakaz lokalizacji urządzeń technicznych o gabarytach kolidujących z krajobrazem kulturowym obszaru; 9) zakaz umieszczenia reklam lub innych tablic, nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących element obcy na tym obszarze. 5. Określa się strefę „OW” obserwacji archeologicznej, na całym terenie opracowania zmiany planu, z uwagi na domniemanie zawartości reliktywów archeologicznych. Na obszarze strefy dla inwestycji związanych z pracami ziemnymi wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami szczególnymi.
16.	MPZP w obrębie miejscowości Wiązów	IV/12/11 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 11.01.2011 r.	1. Określa się strefę „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej. Strefa „A” ochrony konserwatorskiej obejmuje obszar Starego Miasta z Ratuszem, zespołem kościelnym i relikwiami fortyfikacji oraz kanałem młynówki, zespołem młyna i terenem dawnej fosy. 2. W strefie „A” obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) prymat zachowania wartości zabytkowych zespołu urbanistycznego i poszczególnych jego elementów zabytkowych nad wszelką działalnością inwestycyjną; 2) obowiązują działania odtworzeniowe i rewolucyjne, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jaki w stosunku do historycznej struktury

		technicznej, instalacji wodnych, sieci komunikacyjnych oraz zabudowy ze szczególnym uwzględnieniem obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz znajdujących się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków; 3) należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego tj. zachowany stary układ dróg, ulic i placów, linie zabudowy, kompozycje wnętrz urbanistycznych, kompozycję zieleni, historyczne nawierzchnie ulic, placów i chodników, cieków wodnych, zabudowę; 4) należy dostosować obecną lub projektowaną funkcję do wartości zabytkowych obiektów i obszarów położonych w strefie; w przypadku inwestycji nowych należy preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obszaru i poszczególnych obiektów; 5) obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu; 6) wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 7) należy odtworzyć zniszczone elementy zespołu; 8) przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących wymaga się nawiązania gabarytami i sposobem kształtowania bryły i użytymi materiałami do miejscowej tradycji architektonicznej; w przypadku istniejącego obiektu – po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią; 9) nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzenno- architektoniczną w zakresie lokalizacji, rozplanowania, skali, ukształtowania bryły, w tym kształtu i wysokości dachu, poziomu posadowienia parteru, formy architektonicznej, podziałów otworów okiennych i drzwiowych, materiału oraz przy nawiązaniu do historycznej tradycji architektonicznej miasta Wiązowa; 10) nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną; 11) ustala się wymóg stosowania dachówki ceramicznej lub cementowej matowej w kolorze ceglastym; w obiektach historycznych, które posiadały inne pokrycie niż ceramiczne stosuje się pokrycie historyczne właściwe dla danego obiektu; 12) kolorystyka obiektów winna uwzględniać walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania; 13) kolorystyczne występujące w zabudowie historycznej miasta; 14) zakaz stosowania tworzyw sztucznych jako materiałów okładzinowych; 15) zakaz budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 16) zakazuje się lokalizacji urządzeń technicznych o gabarytach kolidujących z krajobrazem kulturowym obszaru; 17) forma, materiał i wysokość ogrodzenia ma nawiązywać do istniejących historycznych ogrodzeń, ze względu na wymóg ekspozycji miasta i pasa zieleni ogrodów, ogrodzenia od strony promenady mają być ażurowe; 18) umieszczanie reklam lub innych tablic nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących na obiekcie lub obszarze element obcy, jest zabronione; dopuszczalne jest umieszczanie tablic informacyjnych instytucji lub sztydów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej, nie agresywnej formie; 19) zieleni wysoka podlega ochronie; 20) elementy dysharmonizujące winny być usunięte lub poddane przebudowie z dostosowaniem bryły, formy architektonicznej do historycznej kompozycji przestrzenno-architektonicznej wsi, z użyciem tradycyjnych, historycznych, lokalnych materiałów budowlanych; 21) zakazuje się lokalizacji obiektów tymczasowych; 22) istniejące napowietrzne linie energetyczne winny zostać docelowo usunięte; linie energetyczne i telekomunikacyjne prowadzić jako kablowe; 24) ponadto dla zespołu kościelnego (kościół otoczony murem i plebania) obowiązują następujące wymogi: a) obowiązują działania odtworzeniowe i rewitalizacyjne, na terenie zespołu obowiązuje zakaz wznoszenia nowych obiektów kubaturowych. 3. Określa się strefę „B” ochrony konserwatorskiej. Strefa „B” ochrony konserwatorskiej obejmuje dawne przedmieścia wokół starego miasta, wraz z dworcem kolejowym oraz prepozyturę dawnych dóbr biskupich z folwarkiem przy ul. Biskupickiej. 4. W strefie „B” obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) zachowanie i wyeksponowanie elementów historycznego układu przestrzennego tj. rozplanowanie dróg, ulic i placów, linie zabudowy, kompozycje wnętrz urbanistycznych, kompozycje zabudowy, zespoły zabudowy oraz kompozycję zieleni; zachować historyczne nawierzchnie kamienne dróg; 2) obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu, 3) wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 4) przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących wymaga się nawiązania gabarytami i sposobem kształtowania bryły i użytymi materiałami do miejscowej tradycji architektonicznej; w przypadku istniejącego obiektu - po rozbudowie budynek powinien tworzyć
--	--	--

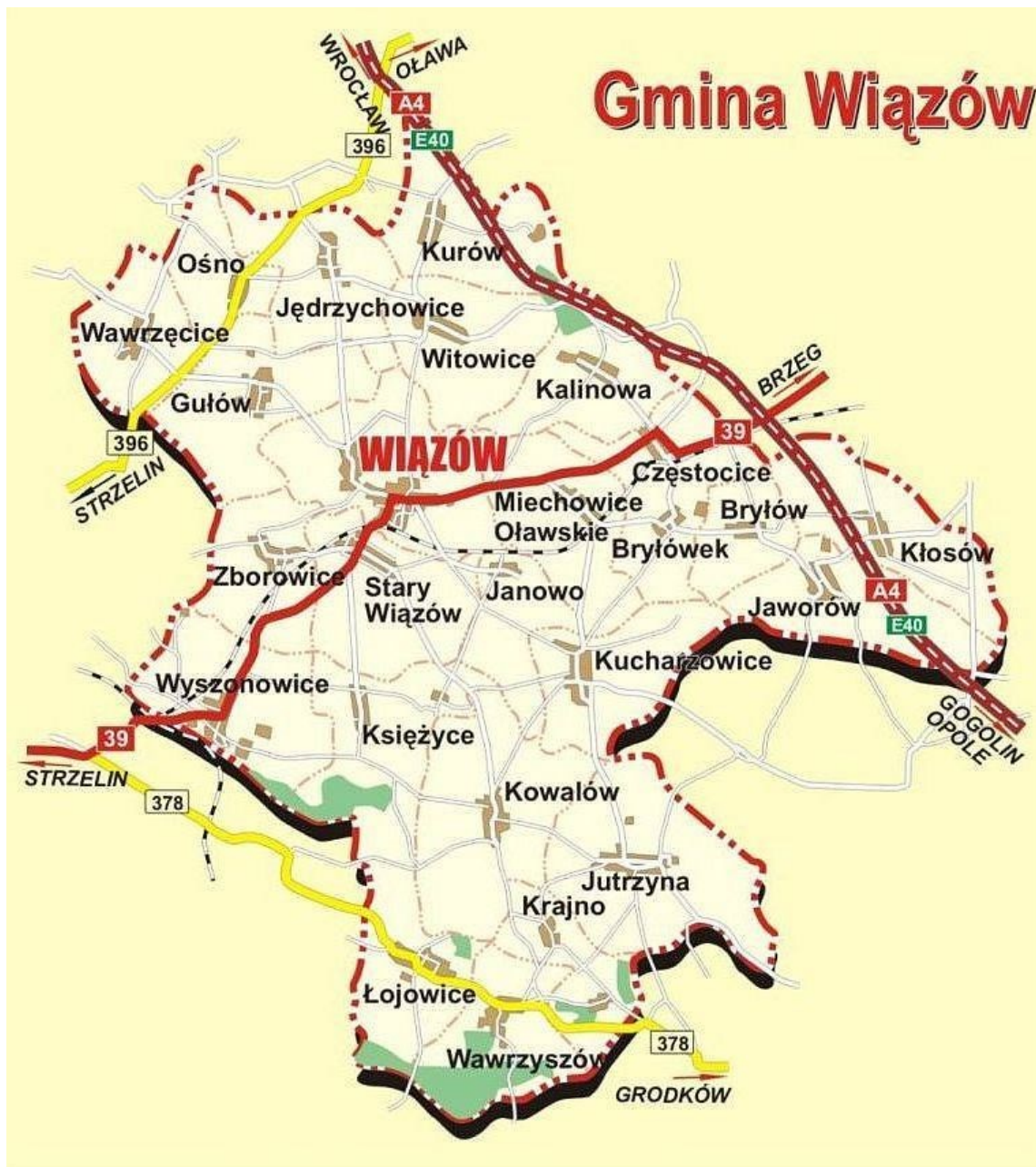
		spójną kompozycję z istniejącą częścią; 5) nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzenno- architektoniczną w zakresie lokalizacji, rozplanowania, skali, ukształtowania bryły, w tym kształtu i wysokości dachu, poziomu posadowienia parteru, formy architektonicznej, podziałów otworów okiennych i drzwiowych, materiału oraz przy nawiązaniu do historycznej tradycji architektonicznej miasta Wiązowa; 6) nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną; 7) ustala się wymóg stosowania dachówki ceramicznej, cementowej lub blachodachówki w kolorze ceglastym; w obiektach historycznych, które posiadały inne pokrycie niż ceramiczne stosuje się pokrycie historyczne właściwe dla danego obiektu,; 8) kolorystyka obiektów winna uwzględniać walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania kolorystyczne występujące w zabudowie historycznej przedmieść Wiązowa; 9) zakaz stosowania tworzyw sztucznych jako materiały okładzinowe; 10) zakaz budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych; 11) zakazuje się lokalizacji urządzeń technicznych o gabarytach kolidujących z krajobrazem kulturowym obszaru; 12) forma, materiał i wysokość ogrodzenia ma nawiązywać do istniejących historycznych ogrodzeń; 13) umieszczanie reklam lub innych tablic nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących na obiekcie lub obszarze element obcy, jest zabronione; dopuszczalne jest umieszczanie tablic informacyjnych instytucji lub sztyldów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej, nie agresywnej formie; 14) linie telekomunikacyjne i energetyczne prowadzić jako kablowe; 16) ponadto dla prepozytury dawnych dóbr biskupich z folwarkiem przy ul. Biskupickiej obowiązują następujące wymogi: a) prymat zachowania wartości zabytkowych zespołu i poszczególnych jego elementów zabytkowych nad wszelką działalnością inwestycyjną, b) obowiązują działania odtworzeniowe i rewitalizacyjne, c) dostosować obecną lub projektowaną funkcję do wartości zabytkowych obiektów i obszarów położonych w strefie; w przypadku nowych inwestycji należy preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu, d) elementy dysharmonizujące winny być usunięte lub poddane przebudowie z dostosowaniem bryły, formy architektonicznej do historycznej kompozycji przestrzenno-architektonicznej zespołu, z użyciem tradycyjnych, historycznych lokalnych materiałów budowlanych, e) lokalizacja nowej zabudowy możliwa jest wyłącznie w miejscu nieistniejących historycznych budynków, wymagane jest przy tym dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzenno-architektonicznej w zakresie skali, bryły, gabarytów, formy architektonicznej, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów, kolorystyki, podziałów otworów okiennych i drzwiowych, z użyciem tradycyjnych, historycznych lokalnych materiałów budowlanych; nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną, f) zakazuje się lokalizacji obiektów tymczasowych, g) zakazuje się budowy silosów w obrębie podwórza folwarcznego; dopuszcza się budowę silosów na tym terenie jako wbudowane w obiekty folwarczne, w formie obudowanej, w miejscu nieistniejących obiektów historycznych, h) zakazuje się wprowadzania przegrodzeń dzielących optycznie zespół, i) zakaz budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych, j) zachować i uzupełnić kamienną nawierzchnię, k) linie energetyczne i telekomunikacyjne prowadzić jako kablowe. 5. Określa się strefę "K" ochrony krajobrazu kulturowego dla osiedla (dawnej wsi) Biskupice w historycznych granicach siedliska oraz dla obszaru pomiędzy wsią Stary Wiązów a miastem Wiązów; 6. W strefie „K” obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego i kompozycję zieleni; 2) wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne; 3) nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzenno- architektoniczną w zakresie lokalizacji, rozplanowania, skali, bryły, formy, materiału oraz nawiązywać do lokalnej, historycznej tradycji architektonicznej; 4) formy inwestowania należy w maksymalnym stopniu ukierunkować na ich harmonijne wpisanie w otaczający krajobraz; z tego powodu należy wykluczyć z możliwości realizacji inwestycje duże wielkoobszarowe, jak również te, które wymagają znacznych przeobrażeń krajobrazu; 5) należy utrzymać krajobraz przyrodniczy związany przestrzennie z historycznym założeniem urbanistycznym i ruralistycznym, winno się uwolnić jego obszar od elementów dysharmonizujących, rekultywować tereny zniszczone, a w przypadku wprowadzania nowych elementów winny one podnosić estetyczne wartości
--	--	--

		tych terenów i podkreślać ich związek przestrzenny z historycznym założeniem urbanistycznym; 6) zakazuje się lokalizacji urządzeń technicznych o gabarytach kolidujących z krajobrazem kulturowym obszaru; 7) zakaz umieszczenia reklam lub innych tablic, nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących element obcy na tym obszarze. 7. Określa się strefę ścisłej ochrony archeologicznej „W”. Strefa „W” zostaje w zakresie obowiązywania strefy A i jest z nią równoznaczna. 8. W strefie „W” obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 2 Dla planowanej zabudowy uzupełniającej obowiązuje wymóg przeprowadzenia wyprzedzających badań archeologiczno-architektonicznych. Ratownicze badania archeologiczne pozwolą określić pierwotne linie zabudowy, historyczne podziały działek, szerokość zabudowy historycznej, która winna znaleźć odzwierciedlenie w projektowanych elewacjach budynków. Należy liczyć się także z koniecznością zachowania w nowej zabudowie czy zagospodarowaniu terenu wartościowych reliktów historycznej zabudowy (piwnic, murów) i ekspozycji w nawierzchni rysów dawnej zabudowy, wjazdów, bram itp. 3 Nakazuje się odtworzenie historycznej zabudowy uzupełniającej zgodnie z przekazami ikonograficznymi oraz wynikami badań archeologiczno-architektonicznych. 4 Ponadto wyznacza się strefę „W” ścisłej ochrony archeologicznej dla stanowiska archeologicznego nr 3/47/86-30 AZP - grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza, wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 104/Arch/65 decyzją z dnia 11-02-1965 r., charakteryzującego się własną formą krajobrazową oraz jego otoczenia, a także obszarów kościołów wraz z cmentarzami przykościelnymi, a także relikty nowożytnych fortyfikacji ziemnych miasta Wiązów. Obowiązują dla niej następujące wymogi: a) obiekty, dla których wyznaczono strefę „W” wyłączone są z wszelkiej działalności inwestycyjnej, b) dla wszystkich obiektów położonych w strefie wprowadza się priorytet wymogów konserwatorskich oraz zakaz działań inwestycyjnych nie związanych bezpośrednio z konserwacją i rewaloryzacją zabytkowego terenu - dopuszcza się jedynie prowadzenie prac porządkowych, konserwację zachowanych fragmentów zabytkowych celem ich ekspozycji w terenie lub zabezpieczenia przed zniszczeniem, c) na tym terenie wszelkie ewentualne prace rewaloryzacyjne należy uzgadniać z Dolnośląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz prowadzić za pozwoleniem na prace archeologiczne i wykopaliskowe, d) inwestor winien liczyć się z koniecznością zlecenia dodatkowych badań lub opracowań studialnych archeologicznych, architektonicznych, stratygraficznych, dendrochronologicznych i innych. 10. Określa się dla obszaru objętego planem obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, w tym wpisane do rejestru zabytków oznaczone na rysunku planu. Zasób wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków podlega sukcesywnemu rozpoznaniu i może być aktualizowany. Spis tworzą następujące obiekty i obowiązują dla nich następujące wymogi konserwatorskie: 1) obiekty wpisane do rejestru zabytków; 2) dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków określa się następujące wymogi: a) obiekty, zespoły i założenia wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 ze zm.), b) odnośnie obiektów zabytkowych obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, c) należy dążyć do pełnej rewaloryzacji zabytków; 3) obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków (lista załączona w Planie); 4) gminną ewidencją zabytków w zakresie ochrony konserwatorskiej objęte zostają zespoły i obiekty o istotnych lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych, ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków podlega sukcesywnemu rozpoznaniu i może być aktualizowany, zmiany te nie powodują zmian ustaleń planu. Dla obiektów wymienionych w ewidencji zabytków, znajdujących się w strefie ochrony konserwatorskiej oraz poza strefą, obowiązują następujące wymogi: a) dostosować obecną lub projektowaną funkcję do wartości obiektu, b) zachować lub odtworzyć historyczną bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane, w tym rodzaj, typ i kolor pokrycia dachowego oraz kolorystykę elewacji, c) utrzymać, a w zniszczonych fragmentach odtworzyć historyczny detal architektoniczny, d) zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym zizerunkiem budynku; ewentualne zmiany w tym zakresie dostosować do charakteru budynku, e) utrzymać lub odtworzyć oryginalną stolarkę okien i drzwi,
--	--	---

			f) elementy napowierzchniowe instalacji technicznych projektować i montować z zachowaniem wartości zabytkowych obiektów. 11. Określa się strefę ochrony zabytkowych układów zieleni obejmującą założenia zieleni komponowanej: parki, ogrody, skwery ukształtowane przez człowieka, cmentarze powstałe przed 1945 rokiem, szpalery aleje, pojedyncze drzewa pomnikowe, dla której obowiązują następujące wymagania: a) należy dążyć do ich zachowania lub scalenia w granicach historycznych, b) założenia te winny pozostać założeniami zielonymi, należy lokalizować tu funkcję reprezentacyjną lub rekreacyjną, c) założenia te należy uporządkować, wskazana jest ich rewitalizacja. 12. Określa się strefę ochrony dla historycznych cmentarzy. Obowiązują dla niej następujące wymagania: 1) jeżeli są one nadal użytkowane, należy zachować ich dotychczasową funkcję; 2) cmentarze nie użytkowane: należy zachować je jako tereny zielone, należy zaznaczyć w terenie obszar cmentarza poprzez ogrodzenie go w sposób trwały funkcję ogrodzenia pełnić może zarówno twór sztuczny (mur, estetyczne ogrodzenie metalowe), jak i naturalny (np. żywopłot); 3) należy zachować i konserwować zachowane elementy historycznych układów przestrzennych oraz poszczególne elementy tych układów tj. historyczne ogrodzenia, bramy, obiekty sztuki sepulkralnej, zieleni; 4) poszczególne obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać konserwacji, zachowane nagrobki zabezpieczyć przed dewastacją i pozostawić na miejscu, ewentualnie tworzyć dla nich lapidaria lub zachować je w inny uzgodniony z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków sposób; 5) w przypadku cmentarzy użytkowanych nowe inwestycje dopuszczalne wyłącznie jako uzupełnienie już istniejącej formy zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia historycznych relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem założenia; 7) w przypadku szpalerów, alei i pojedynczych okazów obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: utrzymanie obiektu w granicach historycznych, właściwa pielęgnacja zieleni, w przypadku szpalerów i alei usuwanie chorych uzupełnienie układu nasadzeniami właściwych gatunków drzew. 13. Określa się stanowiska archeologiczne, dla których obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: 1) w obrębie znajdujących się na terenie objętym opracowaniem planu chronionych stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie wszelkie zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia wyprzedzających inwestycję ratowniczych badań archeologicznych; 3) zakazuje się zalesiania obszarów stanowisk archeologicznych; 4) zasób ewidencji i rejestru stanowisk archeologicznych podlega sukcesywnym uzupełnieniom i weryfikacji; 5) wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków; 6) wykaz pozostałych stanowisk archeologicznych. 14. Dla pozostałych terenów położonych w obszarze opracowania miejscowego planu, ze względu na zapewnienie właściwej ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego, należy uwzględnić następujące uwarunkowania: 1 Dla terenów położonych w sąsiedztwie stref ochrony konserwatorskiej czy obiektów ujętych w ewidencji zabytków miasta Wiązów należy przewidzieć funkcje oraz parametry i wskaźniki. kształtowania zabudowy uwzględniające wartości zabytkowe otoczenia oraz walory widokowe panoramy miasta. 2 Nowa zabudowa, przebudowa istniejących budynków powinna zostać starannie wpisana w krajobraz kulturowy wsi oraz być realizowana w nawiązaniu do zasad ukształtowania obiektów o tradycyjnych, historycznych lokalnych formach; należy stosować zabudowę jednokondygnacyjną plus dach o formie i pokryciu nawiązującym do cech historycznej zabudowy miasta Wiązów. 3 Nową zabudowę należy lokalizować w logicznym rozwinięciu przy istniejącej i projektowanej siatce dróg.
17.	Zmiana MPZP w obrębie miejscowości Wiązów	LI/326/2014 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 25.07.2014 r.	1. W zakresie ochrony krajobrazu kulturowego: ze względu na wartości krajobrazowe tego terenu oraz lokalizację w sąsiedztwie historycznej zabudowy dawnej wsi – dla ewentualnego kubaturowego zagospodarowania należy przewidzieć konieczność jego harmonijnego wpisania w istniejący krajobraz, w zakresie lokalizacji zabudowy, jej gabarytów, form oraz zastosowanej kolorystyki i użytych materiałów, z uwzględnieniem wartości widokowych dla panoramy miejscowości np. eliminując możliwości lokalizacji urządzeń i elementów infrastruktury technicznej o formach i gabarytach kolidujących z krajobrazem kulturowym obszaru i sąsiedztwem terenu ruralistycznego. Planowanie zagospodarowanie nie może mieć negatywnego wpływu na lokalne wartości kulturowe, a szczególnie na krajobraz kulturowy. 2. Na terenie objętym zmianą planu, z uwagi na domniemane zawartości relikwów archeologicznych (w sąsiedztwie nagromadzenia udokumentowanych stanowisk archeologicznych), wprowadza się strefę ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych. Na obszarze tym dla inwestycji związanych z pracami ziemnymi wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.

18.	Zmiana MPZP w obrębie miejscowości Wiązów	XXXIII/278/2017 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 31.08.2017 r.	1. Obszar opracowania zmiany planu, jest położony w granicach strefy ochrony historycznego układu urbanistycznego, tożsamego ze strefą B ochrony konserwatorskiej, dla której określa się następujące wymogi: 1) przy inwestycjach związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących wymaga się nawiązania gabarytami, sposobem kształtowania bryły i użytymi materiałami elewacyjnymi do miejscowej tradycji architektonicznej; w przypadku istniejącego obiektu - po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią (nie dotyczy obiektów dysharmonijnych); 2) nowa i przebudowywana zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzenno- architektoniczną w zakresie lokalizacji, rozplanowania, skali, formy architektonicznej - ukształtowania bryły, w tym kształtu i wysokości dachu, poziomuposadowienia parteru, użytych form i podziałów architektonicznych, artykulacji elewacji, detalu, podziałów otworów okiennych i drzwiowych, materiału oraz przy nawiązaniu do historycznej zabudowy miejscowości. Nowa zabudowa nie może przewyższać skalą zlokalizowanej w sąsiedztwie zabudowy zabytkowej; 3) obowiązują następujące parametry kształtowania zabudowy: a) wysokość nowej zabudowy nie może przekroczyć dwóch kondygnacji nadziemnych do wysokości 12m (licząc od poziomu gruntu do górnej krawędzi kalenicy dachu), druga kondygnacja w poddaszu; bryła na planie prostokąta (dopuszcza się przy tym aneksy - np. ganek, garaż bądź część magazynowa), b) w nowej lub przebudowywanej zabudowie stosować dachy dwuspadowe, symetryczne, o kącie nachylenia 38°- 45°, pokrycie dachowe z dachówki ceramicznej w kolorze ceglastym, matowym; w obiektach historycznych, które posiadały inną bryłę dachu i inne pokrycie niż ceramiczne stosuje się formy i pokrycie historyczne właściwe dla danego obiektu; w/w wytyczne nie dotyczą dobudowanych aneksów, dla których dopuszcza się dachy dwuspadowe lub płaskie, c) budynki murowane; elewacje należy kształtować w nawiązaniu do rozwiązań stosowanych w występujących w mieście budynkach historycznych o zachowanych walorach architektonicznych, w zakresie podziałów, detalu, kolorystyki, użytych materiałów elewacyjnych- wymagane elewacje tynkowane lub ceglane; zakaz stosowania tworzyw sztucznych (np. siding) jako materiałów okładzinowych, d) należy stosować kolory pastelowe, stonowane, nawiązujące do historycznej kolorystyki budynków np. w odcieniach bieli, rozbielonych piasków, beżu; 4) wyklucza się możliwość prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych; 5) elementy infrastruktury winny być projektowane w sposób uwzględniający zachowanie wartości walorów krajobrazowych i ochronę historycznego krajobrazu kulturowego; 2. Obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, na obszarze opracowania zmiany planu nie występują. 3. Na obszarze opracowania zmiany planu nie występują stanowiska archeologiczne. Jednakże z uwagi na położenie obszaru opracowania na terenie intensywnego osadnictwa prądziejowego, średniowiecznego i nowożytnego określa się strefę ochrony konserwatorskiej OW dla ochrony zabytków archeologicznych, dla której, w razie wystąpienia jakichkolwiek nowych znalezisk archeologicznych, wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.
19.	Zmiana MPZP w obrębie miejscowości Wiązów	XIII/112/2019 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 30.09.2019 r.	1. Określa się strefę „OW” dla ochrony zabytków archeologicznych, na całym terenie opracowania zmiany planu, z uwagi na domniemanie zawartości reliktyw archeologicznych. Zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi należy poprzedzić właściwymi badaniami archeologicznymi zgodnie z przepisami odrębnymi. 2. Obiekty o wartościach zabytkowych ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, na obszarze opracowania zmiany planu nie występują. 3. Na obszarze opracowania zmiany planu nie występują stanowiska archeologiczne. W razie wystąpienia jakichkolwiek nowych znalezisk archeologicznych wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.
20.	MPZP w zakresie trasy linii elektroenergetycznej 400 kV Dobrzeń – Pasikurówice/Wrocław	L/317/2014 Rady Miasta i Gminy Wiązów z 27.06.2014 r.	1) wszelkie działania w obszarze stanowisk archeologicznych, wskazanych na rysunku planu, wymagają postępowania zgodnego z przepisami odrębnymi odnoszącymi się do zabytków archeologicznych; 2) wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych, w której inwestycje związane z pracami ziemnymi wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi; 3) w odniesieniu do pozostałych terenów obszaru objętego planem w przypadku odkrycia, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, obowiązuje postępowanie zgodnie z przepisami odrębnymi.

5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1 Charakterystyka gminy

Gmina Wiązów jest gminą miejsko-wiejską położoną we wschodniej części województwa dolnośląskiego, w powiecie strzelińskim, nad rzeką Oławą. Oddalona jest o ok. 30 km na wschód od Wrocławia oraz o ok. 50 km od Opola. Wschodnia granica Gminy biegnie wzdłuż granicy województwa dolnośląskiego z województwem opolskim. Do gmin sąsiadujących należą: Gminy wiejskie Domaniów i Oława - powiat oławski, województwo dolnośląskie, Gmina miejsko-wiejska Grodków oraz gminy wiejskie Olszanka i Skarbimierz - powiat brzeski, województwo opolskie, Gmina miejsko-wiejska Strzelin oraz gmina wiejska Przeworno - powiat strzeliński, województwo dolnośląskie. Siedzibą władz samorządowych jest miasto Wiazów znajdujące się w centralnej części Gminy. Na sieć osadniczą składa się 25 miejscowości tj. miasto Wiazów oraz wsie: Bryłów, Bryłówek, Częstocice, Gułów, Janowo, Jaworów, Jędrzychowice, Jutrzyna, Kalinowa, Kłosów, Kowalów, Krajno, Księżyce, Kucharzowice, Kurów, Łojowice, Miechowice Oławskie, Ośno, Stary Wiazów, Wawrzęce, Wawrzyszów, Witowice, Wyszonowice i Zborowice. Całkowita powierzchnia Gminy wynosi 141,82 km². Duży udział powierzchni Gminy stanowią użytki rolne - 81,3%, natomiast powierzchnia lasów wynosi zaledwie 4,3%.

5.2.2 Rys historyczny miasta i gminy Wiązów

Tereny Wiązowa i jego okolic zamieszkane były już przed sześcioma tysiącami lat, co potwierdzają liczne znaleziska archeologiczne. Słowianie na te ziemie przybyli w VI w. n.e. w czasach wędrówki ludów. Geograf Bawarski, anonimowy kronikarz z IX w. zapisał, że Słężanie, mieszkający wokół góry Ślęzy, posiadali 15 grodów. Prawdopodobnie, jednym z nich był rozległy gród zbudowany w VIII w. na terenach dzisiejszego Wiązowa. W czasie zagrożenia, za jego umocnieniami, mogli chronić swój dobytek i skutecznie się okolicy. W X w. tereny dzisiejszej gminy Wiązów, będąc częścią Śląska początkowo należały do państwa czeskiego. Około 990 r. zostały włączone do wczesnopiastowskiego państwa księcia polskiego Mieszka I. Od 1138 r., w ramach Polski, znajdowały się w jednej z dziedzicznych dzielnic senioralnych. W efekcie dalszego podziału ziem śląskich pomiędzy potomków Władysława II Wygnąca okolice Wiązowa znajdowały się w granicach księstwa wrocławskiego. Pierwsza wzmianka o Wiązowie pochodzi z 1155 r. W bulli protekcyjnej papieża Hadriana IV, wystawionej dla biskupstwa wrocławskiego, wymieniona jest miejscowość Venzouici – Wiązowicy (mieszkańcy terenu porośniętego wiązami). W tym samym dokumencie występuje również wieś Zborouici – Zborowicy. Tak nazwano tutejszych mieszkańców boru sosnowego. Las wiązowy i bór sosnowy były w tym wypadku charakterystycznym wyróżnikiem tego terenu. W XIII w. w Wiązowie przy przeprawie przez rzekę Oławę działała książęca komora celna, kontrolująca handel na szlaku drogowym z Wrocławia do Ołomuńca i z Kłodzka do Kalisza. W pobliżu znajdował się pomocniczy gród kasztelami ryczyńskiej, którego załoga pilnowała bezpieczeństwa na drogach. Biskup Tomasz I (1232 – 1268), starający się podźwignąć włości kościelne ze zniszczeń wywołanych najazdem mongolskim, postanowił na polach wsi Wiązów, w sąsiedztwie kasztelańskiego grodu, założyć miasto. Na jego budowę, książę wrocławski Henryk III Biały zgodził się w 1250 r. Dwa lata później, w 1252 r., biskup wystawił stosowny dokument lokacyjny. W 1290 r. po śmierci księcia Henryka IV Prawego następuje podział księstwa wrocławskiego. Tereny Wiązowa wchodziły w skład księstwa świdnicko – jaworskiego Bolka II Surowego. Po jego śmierci i nowym podziale powstaje księstwo ziebickie, którym włada Bolko III. W 1336 r. uznaje zwierzchnictwo lenne królów czeskich. Biskupim urzędnikiem, który rozplanował miasto i sprowadził z zachodu osadników był, pochodzący prawdopodobnie z Nysy sołtys Jan. Później został on mianowany wójtem. Miasto otoczone fosą i wałem, a później murem z trzema miejskimi bramami: Wrocławską, Nyską i Brzeską, stanowiło ważny strategicznie punkt, chroniący dobra kościelne przed najazdem obcych wojsk. Dawna biskupia wieś, na której terenach założono miasto, dla odróżnienia została nazwana Starym Wiązowem. Miasto Wiązów w zamyśle Tomasza I miało żyć i bogacić się z handlu i rzemiosła. Szybko powstają tutaj domy noclegowe potrzebne podróżnym i kupcom. Organizują się różne cechy: rzeźnicze, piekarskie, szewskie, krawieckie i handlowe. W dogodnych miejscach na rzece Oławie wybudowane zostały młyny wodne. Najpierw postawiono Młyn Miejski, a później dwa inne pod Zborowicami i jeden za miastem, zwany Młynem Trzciniowym. Dochody z tego ostatniego były przeznaczone na utrzymanie pierwszego miejskiego szpitala. Kościół został wybudowany wkrótce po lokacji miasta, ale pierwsza oficjalna wzmianka o nim pochodzi dopiero z 1315 r. W środkowej części rynku wybudowany został ratusz - siedziba władz miasta. Pierwsza informacja o nim pochodzi z 1285 r. Budynek ten wielokrotnie przebudowywany i modernizowany przetrwał do naszych czasów. W 1350 r. za czasów biskupa Przeclawa z Pogorzeli (1341-1376) Wiązów ostatecznie został miastem biskupim i w dalszej konsekwencji, w czasach wprowadzenia reformacji, pozostał całkowicie katolicki. Pierwszym znanym z nazwiska burmistrzem miasta był Nikolaus Smed wzmiankowany w 1414 r. Prawdopodobnie zastąpił on dotychczas dziedzicznego wójta. W początku XVI w. biskup Jakub Salza udzielił miastu prawa do organizacji trwającego tydzień jarmarku, zaczynającego się 24 sierpnia w dzień św. Bartłomieja. Pamiątką po tym biskupie jest herb, wmurowany w ścianę budynku przy ulicy Armii Ludowej w miejscu dawnej Bramy Nyskiej. Rozwój miasta był co jakiś czas skutecznie hamowany przez zniszczenia wojenne, pożary i towarzyszące im epidemie. Cały XV w. miasto dźwigało się ze zniszczeń spowodowanych wojnami husyckimi. Trzy wielkie epidemie dżumy oraz liczne pożary wyludniły i cofnęły miasto w rozwoju gospodarczym. Aby po tych klęskach ożywić gospodarkę biskup Baltazar z Promnicy (1540-1562) odnowił prawo organizacji jarmarków, a jego następca Kasper z Ugowa dał nowe przywileje cechowi rzeźnickiemu. Niewiele to pomogło, więc biskup Marcin Gertsman (1574-1585) korzystnie dla miasta rozszerzył prawo targowe. Od 1576 r. w każdy wtorek mógł się tutaj odbywać targ zbożowy, a we wtorek po Zielonych Świątach drugi jarmark. W odpowiednim czasie mógł się też odbywać targ końmi. Nowe przywileje otrzymali również piekarze. Biskup Andrzej Jerin (1585-1596) podjął się zakrojonego na szeroką skalę trudu odbudowy i modernizacji umocnień miejskich. Miasto otoczone zostało nowymi, solidniejszymi murami. Przebudowane zostały także dwie bramy miejskie: Wrocławska i Nyska. Na drugim piętrze ratusza zachował się jego herb. Na dźwigające się ze zniszczeń miasto spadły jednak nowe klęski, które przyniosła wojna trzydziestoletnia. Wojska cesarskie, a później szwedzkie, wielokrotnie rabowały mieszkańców i paliły

im domy. W końcu wojny liczba mieszkańców spadła do około stu. W grudniu 1740 r. Śląsk został zajęty przez wojska króla pruskiego Fryderyka II. W 1742 r. po pokoju wrocławskim Śląsk został włączony do Królestwa Pruskiego. W skład państwa niemieckiego – od Cesarstwa Niemieckiego poprzez Republikę Weimarską, po Trzecią Rzeszę – Wiązów wchodził do 1945 r. W czasie wojen śląskich miasto było wielokrotnie nękane kontrybucjami i rabowane. Mieszkańcy jak dawniej utrzymywali się z rzemiosła i rolnictwa. Przez pewien czas opłacała się im uprawa tytoniu, ale monopol państwowy na jego sprzedaż spowodował załamanie się dobrej koniunktury. Niektórzy rolnicy z wielkim powodzeniem przerzucili się na uprawę warzyw, szczególnie ogórków. Coraz popularniejsza stawała się też uprawa ziemniaków. Od 1784 r. w Wiązowie zaczęła funkcjonować pierwsza poczta. Zatrzymywał się tutaj pocztylion, jadący z Brzegu do Strzelina i z powrotem. W 1810 r. państwo pruskie przeprowadziło sekularyzację dóbr kościelnych. Wiązów przestał być miastem biskupim i stał się królewskim. Wraz z rewolucją przemysłową powoli zaczynało się ożywienie gospodarcze. W 1834 r. zaczęła tutaj funkcjonować pierwsza apteka. W 1862 r. została wybudowana fabryka cygar. Kilka lat później powstała druga, a przed pierwszą wojną światową trzecia – najnowocześniejsza i największa. Produkcja wiązkowych cygar liczyła się na rynkach niemieckich i europejskich. Już w 1904 r. na ulicach miasta rozbłyły pierwsze żarówki. Turbiny wodne napędzające generatory elektryczne zostały zamontowane w Młynie Miejskim. Wybudowano między innymi nowoczesną mleczarnię, cegielnię (produkującą też doskonałe dachówki), basen kąpielowy z zapleczem rekreacyjnym. W wolnym czasie mieszkańcy miasta przesiadywali w licznych restauracjach i piwiarniach. Po sekularyzacji w mieście osiedlili się ewangelicy. W 1889 r. została oddana do użytku linia kolejowa z Wiązowa do Strzelina, a w 1910 r. do Brzegu. Miasto powiększyło się przez przyłączenie sąsiednich wsi oraz terenów dworca kolejowego. W 1938 r. tuż przed II wojną światową została oddana do użytku nowa szkoła katolicka, która po rozbudowie służy dzieciom i młodzieży do dzisiaj. W ramach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej od 1945 do 1975 r. gmina Wiązów wchodziła w skład województwa wrocławskiego. Reforma administracyjna przeprowadzona w 1975 r. spowodowała, że gmina Wiązów w latach 1975-1998 ponownie wchodziła w skład województwa wrocławskiego (znacznie pomniejszonego terytorialnie). Natomiast reforma administracyjna dokonana już w ramach III Rzeczypospolitej 1 stycznia 1999 r. spowodowała, że gmina Wiązów znajduje się na terytorium zintegrowanego Dolnego Śląska – województwo dolnośląskie, powiat strzeliński. W początkach lutego 1945 r. większość niemieckich mieszkańców miasta została ewakuowana do Bystrzycy Kłodzkiej. Po przejściu frontu wielu z nich wróciło do swych domów, ale po kilku miesiącach, na podstawie umowy poczdamskiej, praktycznie wszyscy zostali wysiedleni do Niemiec. Powoli zaczęli się osiedlać nowi mieszkańcy. Byli to głównie repatrianci z kresów wschodnich II Rzeczypospolitej, osadnicy z przeludnionych terenów centralnej Polski i Małopolski, zdemobilizowani żołnierze I i II Armii Wojska Polskiego, a także byli przymusowi robotnicy wracający z Niemiec. Życie powoli zaczęło się normalizować. Uruchomiona została poczta, kolej, szkoła, szpital, piekarnie, zakłady rzemieślnicze i usługowe. W handlu duże znaczenie odgrywać zaczęła Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”. W jej rękach znalazły się sklepy, skup produktów rolnych i usługi. Z czasem powstały tutaj większe zakłady pracy, jak np.: PGR, Zakład Przemysłu Skórzanego „Odra”, zakład produkcji czyściwa czy zakład betoniarski. Jednocześnie miasto straciło masarnię, drukarnię, rozlewnię piwa i wód gazowanych, które zostały przeniesione do Strzelina. Ożywienie gospodarcze nastąpiło w połowie lat siedemdziesiątych, wraz z reformą administracyjną kraju. Wybudowano wtedy pawilon handlowy „Piast”, posterunek milicji, Bank Spółdzielczy, Dom Nauczyciela, Zakład Uzdatniania Wody, rozbudowano Gminny Ośrodek Kultury. W latach dziewięćdziesiątych część zakładów pracy zakończyło produkcję. W ostatnich latach władze gminy, biorąc pod uwagę bezpośrednie sąsiedztwo autostrady A 4, postawiły na rozwój gospodarczy regionu. Szczególny nacisk został położony na przygotowanie terenów pod przyszłe inwestycje. Ciągłe powiększa się zasoby tych terenów przez wykup od osób prywatnych i uzbraja.

5.2.3. Krajobraz kulturowy oraz zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Ochrona dziedzictwa kulturowego, które należy przekazać przyszłym pokoleniom, jest

najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

I. UKŁADY PRZESTRZENNE Układ urbanistyczny miasta Wiązów

Wiązów prawa miejskie uzyskał w 1250 r., na polecenie księcia wrocławskiego Henryka III Białego, biskup Tomasz z Wrocławia lokował miasto na prawie niemieckim. Wtedy to wyznaczono przestrzenny układ ulic, które to wychodziły z centralnego placu jakim był rynek. Miasto do XIX w. było miastem biskupów wrocławskich, którzy to Wiązów uczynili przystankiem w swoich podróżach między Wrocławiem, a Nysą, gdzie mieściła się ich rezydencja. Już w XIII w. przystąpiono do budowy murów obronnych i bram: nyskiej, brzeskiej i wrocławskiej oraz wybudowano pierwszy ratusz. Wzdłuż ulic, mieściła się zwarta zabudowa mieszczańska. W XIX w., dostąpiono do rozbudowy miasta, niszcząc przy tym resztki obwarowań miejskich i zasypując fosę. W miejscu bramy nyskiej zachował się pamiątkowy kartusz herbowy biskupa zarządzającego miastem, który miał przypominać o istnieniu budowli. Miasto częstokroć było niszczone i grabione, przez największe zawieruchy i konflikty wojenne, w tym II wojnę światową, podczas to której Armia Czerwona w 1945 r. zniszczyła część zabytkowej zabudowy, której częściowe braki widać do dzisiaj. Dzisiejsza zabudowa na obszarze miasta i gminy pochodzi głównie z końca XIX w. oraz 1 poł. XX w. **Układy ruralistyczne na terenie gminy** Obecne osadnictwo w gminie należy do zwartych. Spowodowały to głównie korzystne uwarunkowania gruntowe. Większość wsi zlokalizowana jest przy drogach. Były to najczęściej powstałe już w średniowieczu popularne ulicówki (m.in. Jędrzychowice, Witowice, Kurów, Kalinowa), owalnice (Jutrzyna, Łojowice) bądź wielodrożnice (m.in. Jaworów, Kucharzowice). Powstało także kilka przysiółków. W kilku wsiach znajdują lub znajdowały się zespoły dworskie z parkami i folwarkami. Po 1945 r. wiele z nich uległo degradacji.

II. OBIEKTY SAKRALNE

Architekturę sakralną na terenie gminy Wiązów reprezentuje czternaście kościołów (tabela poniżej). Świątynie pełnią rolę dominant architektonicznych w obrębie historycznych układów przestrzennych. Charakteryzuje je najbogatsza forma architektoniczna. Najstarszy datowany kościół pochodzi z 4 ćw. XIII w. i zlokalizowany jest w miejscowości Jutrzyna. Największą grupę stanowią świątynie datowane na XIV-XVI w. Z pocz. XX w. pochodzi kościół w Księżycach. Większość budowli posiada dobry lub bardzo dobry stan zachowania. Jedynie dwa kościoły, ewangelickie, w miejscowościach Miechowice Oławskie i Witowice, są obecnie w stanie ruiny, nieużytkowane.

Tabela 2. Obiekty sakralne na terenie gminy Wiązów.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Rejestr zabytków
1.	Częstocice	Kościół filialny pw. Św. Barbary	XIV/XV w., 1609 r.	A/3153/1153 z 20.11.1964 r.
2.	Gułów	Kościół filialny pw. MB Królowej Polski	XV w., 2 poł. XIX w.	A/2417/1592 z 22.03.1966 r.
3.	Jaworów	Kościół parafialny pw. św. Michała Archaniola	XVI w., przeb. 1860 r.	A/2414/1593 z 22.03.1966 r.
4.	Jutrzyna	Kościół parafialny pw. św. Franciszka z Asyżu	4 ćw. XIII w., XVI w., XVIII w.	A/2415/1242 z 01.03.1965 r.
5.	Kłósów	Kościół filialny pw. św. Jadwigi	XV w., 1845 r.	A/1019 z 29.08.2007 r.
6.	Kowalów	Kościół fil. św. Urszuli	1 poł. XIV w., ok. 1600 r.	A/2416/1244 z 01.03.1965 r.
7.	Księżyce	Kościół filialny pw. św. Józefa Oblubieńca NMP	1903-1906 r.	A/5247 z 07.06.2011 r.
8.	Kucharzowice	Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła	k. XIV w., XV w., XVI w., odbudowa 1803-1804, 186 r.	A/2421/1615 z 08.04.1966 r.
9.	Miechowice Oławskie	Kościół ewangelicki (ruina)	XV w., ok. 1850 r., 1881 r.	A/2432/455/W z 29.10.1980 r.

10.	Stary Wiązów	Kościół filialny pw. św. Floriana	2 poł. XV w., 1706-1712 r.	A/2419/1619 z 08.04.1966 r.
11.	Wawrzyszów	Kościół filialny pw. MB Loretańskiej (d. ewangelicki)	XVI w., przeb. 1817 r., nad. wieży 1925 r.	A/1073 z 14.07.2008 r.
12.	Wiązów	Kościół parafialny św. Mikołaja	2 poł. XV w., 1700-1706 r., 1914-1917 r.	A/2420/1622 z 08.04.1966
13.	Witowice	Kościół parafialny pw. MB Częstochowskiej (d. ewangelicki)	XV/XVI w., korpus 1858 r.	A/1034 z 16.11.2007 r.
14.	Wyszonowice	Kościół ewangelicki cmentarny (ruina)	1509 r., 1592 r., 1855 r., ok. 1890 r.	471/A/05 z 17.01.2005 r.

Częstocice. Kościół filialny pw. Św. Barbary. Pierwsza wzmianka o kościele, jako filii parafii w Oleśnicy Małej, administrowanej przez Joannitów, pochodzi z 1334 r. Z wezwania Św. Barbary kościół znany jest z przekazów źródłowych dopiero z XVII w. Po 1945 r. był filią parafii rzym.-kat. pw. Św. Wawrzyńca w Oleśnicy Małej. W latach 80. XX w. stał się filią parafii w Jaworowie. Kościół zlokalizowany jest w środkowej części wsi, otoczony kamiennym oszkarpowanym murem, wydzielającym teren dawnego cmentarza. Murowany z kamienia, orientowany, jednonawowy z wyodrębnionym prezbiterium. Prezbiterium węższe od nawy, dwuprzęsłowe, zamknięte trójbocznie, otwarte ku jednonawowemu korpusowi poprzez łuk tęczy. Przy pn. ścianie prezbiterium zakrystia na rzucie prostokąta. Nawa na planie prostokąta z trzema przyporami przy każdej z dłuższych elewacji. Od zach., na osi kościoła, pięciokondygnacyjna wieża dołem czworoboczna, górą ośmioboczna. Na zewnątrz przestrzeń przyziemia pomiędzy wieżą a nawą wypełnia niewielka kaplica, założona na rzucie prostokąta. Korpus nawowy osłonięty dachem dwuspadowym, wieża z hełmem cebulastym z arkadkową latarnią. Najstarszym elementem wyposażenia jest kamienne epitafium Johanna von Tschetschau (1 ćw. XVII w). Pozostała część wyposażenia pochodzi z XVII i XVIII w. Gułów. Kościół filialny pw. MB Królowej Polski. Murowana świątynia, której relikty zapewne zachowały się w obecnej budowlu, powstała ok. 1400 r. W niemieckich publikacjach sprzed 1945 r., istnieje hipoteza, że kościół był w XV w. budowlą murowaną z kamienia, posiadającą charakter obronny. W 1534 r. po utworzeniu w Gułowie gminy ewangelickiej, wewnątrz kościoła adaptowane zostało do nowej liturgii. Zawieszenie liturgii ewangelickiej miało miejsce w 1675 r. Jej przywrócenie nastąpiło w 1707 r. Kościół murowany z kamienia, orientowany, z wyodrębnionym prostopadłościennym prezbiterium, węższym od nawy, dorównującym jej wysokością. Jednonawowy korpus również na rzucie prostokąta. Przy pn. ścianie prezbiterium zakrystia. Od zach. do nawy dobudowana czterokondygnacyjna wieża, na rzucie zbliżonym do kwadratu, przykryta dachem zbliżonym do ostrosłupa. Nawa i prezbiterium przykryte są wspólnym, dwuspadowym dachem, włączone w system przypór. Jaworów. Kościół parafialny pw. Św. Michała Archaniola. Wzniesiony przez budowniczego Henryka z Nysy ok. 1500 r., restaurowany i częściowo przebudowany w 1860 r., remontowany w 1930 r., odnowiony w 1966 r. Kościół orientowany, murowany na cokole, z przyporami, jednonawowy z wieżą od zachodu i prostokątnym prezbiterium nakrytym daszkiem dwuspadowym. Wyposażenie wnętrza głównie barokowe, a ołtarz główny w stylu rokoka z połowy XVIII w. Jutrzyzna. Kościół parafialny pw. Św. Franciszka z Asyżu. Kościół wzmiankowany po raz pierwszy w rejestrze Nuncjusza Galhardusa w 1335 r. Budowla powstała jednak znacznie wcześniej i jest przez badaczy datowana na 4 ćw. XIII w. lub pocz. XIV w. Kościół pierwotnie orientowany, obecnie z głównym wejściem od wschodu. Fundamenty kamienne, mury z granitu łamanego z narożami z ciosów granitowych. Składa się z wyniosłego, oszkarpowanego korpusu i węższego, wydłużonego prezbiterium. Nawa zamknięta prosto. Na osi prezbiterium od zach. znajduje się wysoka, czworoboczna wieża nakryta hełmem. Nawa i prezbiterium nakryte dachami dwuspadowymi. Kłósów. Kościół filialny pw. Św. Jadwigi. Kościół po raz pierwszy wzmiankowany w 1376 r. Jest budowlą wielofazową. Najstarsze relikty budowli: zakrystia, prezbiterium oraz wtórnie umieszczony w szczycie kruchty pd. gotycki maswerk, pochodzą prawdopodobnie z XV w. Gruntowna przebudowa kościoła miała miejsce w 1845 r. Kościół murowany z cegły, tynkowany, jednonawowy z wyodrębnionym, nieco węższym prostokątnym prezbiterium oraz z dostawioną od zach., na osi pięciokondygnacyjną wieżą. Od pn. do prezbiterium, na całej szerokości, przylega niewielka zakrystia na planie prostokąta. Od pd. nawy przylega kwadratowa kruchta. Nawa, prezbiterium i kruchta kryte dachami dwuspadowymi, zakrystia wysokim dachem pulpitowym, wieża ostrosłupowym hełmem. Kościół otoczony murem z kamienia. Kowalów. Kościół filialny pw. Św. Urszuli. Kościół z 1 poł. XIV w., przeszedł niewielką przebudowę ok. 1600 r., kiedy dobudowano kuchtę od pd. Murowany z kamienia łamanego, fundamenty z kamienia na zaprawie wapiennej. Orientowany,

składa się z dwuprzęsłowego, prostokątnego prezbiterium, do którego od pn. przylega mała, prostokątna zakrystia, a od zach. rozdzielona ostrym łukiem tęczowym prostokątna nawa. Od pd. i zach. przylegają do nawy, niewielkie kruchty. W części zach. nawy wieża, nakryta dachem dwuspadowym. Księżyce. Kościół filialny pw. Św. Józefa Oblubieńca NMP. Kościół wzniesiony w latach 1903-1906, w stylu neoromańskim, z inicjatywy Marii von Saurema i wrocławskiego kardynała Georga Kopa, na miejscu kaplicy ufundowanej w 1795 r. Kościół murowany z cegły, trójnawowy, na rzucie zbliżonym do prostokąta wydłużonego na osi pn.-pd. Od pd.-wsch. dostawiona wieża. Prezbiterium zamknięte absydą, do niego od wsch. przylega zakrystia, a od pn. korpus nawowy z pseudotranseptem. Na zamknięciu nawy zach. od strony pn. prostokątna kaplica zamknięta absydą. W narożniku pomiędzy nawą wsch. a pd. elewacją wieży, wieżyczka schodowa na wycinku koła. Częściowo oszkarpowany. Nad prezbiterium, nawą główną i pseudotranseptami dachy dwuspadowe. Nad nawami bocznymi pulpitowe, a nad absydą, wieżyczką schodową i kaplicą dachy w formie wycinka stożka. Wieża zwieńczona hełmem ostrosłupowym. Kucharzowice. Kościół parafialny pw. Św. Andrzeja Apostoła. Kościół z końca XIV w. Murowany z kamienia łamanego i częściowo z cegły. Orientowany, składa się z dwuprzęsłowego, zbliżonego w rzucie do kwadratu prezbiterium, do którego od zach. przylega rozdzielona ostrym łukiem tęczowy, szersza, prostokątna, jednonawowa nawa. Od pn. prezbiterium połączone jest z niewielką prostokątną zakrystią. Od pd. i zach. do nawy przylegają niewielkie kruchty, z którego zach. stanowi przyziemie małej, XIX-wiecznej wieży. Miechowice Oławskie. Ruiny dawnego kościoła ewangelickiego. Istnienie parafii potwierdzone zostało w 1361 r. W latach 30. XVI w. kościół przejęli ewangelicy. Obecne, gotyckie prezbiterium wzniesiono w XV w. Zapewne w XVI w. wybudowano nawę w konstrukcji szkieletowej, na podmurówce z kamieni polnych. W 1881 r. świątynię gruntownie przebudowano. Dotychczasowy korpus nawowy zastąpiono nowym, neogotyckim, z wieżą od zachodu, której hełm uszkodzony został w 1945 r. Świątynia od 1946 r. była nieużytkowana. W 2000 r. w czasie prac ratowniczych zdjęto fragmenty fresków z przedstawieniami św. Mateusza i Bartłomieja, które po konserwacji umieszczono w formie transferów w siedzibie Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu. Kościół był orientowaną, jednonawową budowlą, założoną na planie prostokąta, z wyodrębnionym, węższym, poligonalnie zamkniętym, oszkarpowanym, gotyckim prezbiterium (XV w.) oraz neogotyckim korpusem nawowym z wieżą od zach. (1881 r.). Wieżę wieńczył ostrosłupowy hełmem, z dekoracyjnymi, trójkątnymi szczykami. Prezbiterium i przybudówki murowane z ciosów kamiennych z dodatkiem cegły, wieża i nawa ceglane, widoczne pozostałości tynków. Prezbiterium oddzielone od nawy ostrołukowym łukiem tęczowym. Na ścianach prezbiterium całopostaciowe, renesansowe płyty nagrobne (XVI w.) oraz uszkodzone barokowe epitafium (po 1721 r.). Dwie inne płyty nagrobne pochodzące z kościoła w Miechowicach Oławskich zostały w latach 90. XX w. wmurowane w auli gmachu głównego Uniwersytetu Opolskiego). Stary Wiązów. Kościół filialny pw. Św. Floriana. Kościół wzmiankowany jako kaplica w 1227 r. obecnie wzniesiony w 2 poł. XV w., przebudowany w 1712 r., zbarokizowany i powiększony o wieżę. Częściowo zniszczony w 1945 r. odbudowany w latach 1946-1947, restaurowany 1962-1964. Murowany z kamienia, tynkowany. Nawa prostokątna z przylegającym do niej od wsch., zbliżonym w kształcie do kwadratu, prezbiterium. Do pn. ścian prezbiterium przylega prostokątna zakrystia. Przy pd. ścianie nawy niewielka, również prostokątna kruchta boczna. Zach., główna kruchta stanowi podstawę wieży. Nawa i prezbiterium nakryte dachami dwuspadowymi, wieża cebulastym hełmem. Wawrzyszów. Kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. filialny pw. Matki Boskiej Loretańskiej. Kościół wybudowany w XVI w. W 1817 r. i 1925 r. przebudowany. Do 1945 roku była to świątynia obrządku ewangelicko-augsburskiego. Po zakończeniu II wojny światowej przeszła w ręce katolików. Murowany z kamienia łamanego, na rzucie prostokąta, z prosto zamkniętym chórem i dostawioną od zach., na osi czworoboczną, sześciokondygnacyjną wieżą. Od pn. dostawiony czworoboczny przedsionek wejściowy. Kościół nakryty wysokim, trójspadowym dachem. Wiązów. Kościół parafialny pw. Św. Mikołaja. Kościół z 2 poł. XV w. Murowany z kamienia i cegły, o rzucie regularnym, prawie symetrycznym. Prostokątny korpus główny składa się z pięcioprzęsłowej nawy i z niewyodrębnionego w planie, jednoprzęsłowego prezbiterium. Prezbiterium poprzedzone jest dwuprzęsłowym transeptem. Od pn. i pd. do prezbiterium przylegają dwie przybudówki: zakrystia i dawne pomieszczenie na paramenty. Do zach. ściany transeptu oraz pn. i pd. ściany nawy przylegają ciągi trzech pomieszczeń, kaplice i kruchty. Od zach. kwadratowa w rzucie wieża. Korpus główny przykryty dachem trójpółaciowym, ramiona transeptu przykryte dachami dwuspadowymi. Witowice. Kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej. Kościół z XV/XVI w. Obecny wzniesiony w 1858 r. stanął na planie istniejącego wcześniej. Wykorzystano istniejącą średniowieczną wieżę nadbudowując jedną kondygnację, a na starych kamiennych murach korpusu nadbudowano ściany ceglane podwyższając kościół, co umożliwiło wprowadzenie dwóch kondygnacji empor. Kościół murowany z kamienia łamanego i cegły.

Orientowany, trzynawowa hala z poligonalnym prezbiterium od wsch. i dostawioną od zach. czworoboczną wieżą. Po obu stronach nawy, symetrycznie od pn. i pd., dostawione małe, czworoboczne aneksy przedświątkowe i zakrystii. Wyszonowice. Ruiny dawnego kościoła ewangelickiego. W 1509 r. ufundowano na wzgórzu, za wsią kaplicę grzebalną. W 1592 r. nastąpiła jej rozbudowa i nadanie godności kościoła parafialnego. Wcześniej, w 1534 r. kościół przejęli ewangelicy. Przebudowa nastąpiła w 1855 r. i 1890 r. Kościół pełnił funkcje sakralne do II wojny światowej, kiedy to wycofujące się wojska niemieckie wysadziły część zach. budowli. Od tego czasu opuszczony, niszczeje. Kościół murowany z kamienia i cegły, orientowany, o korpusie na rzucie wydłużonego prostokąta. W części wsch. korpusu wydzielono prostokątne, zamknięte łukiem pełnym prezbiterium. Przylegają do niego dwie przybudówki: zakrystia i aneks. Od zach. kwadratowa wieża.

III. CMENTARZE

Na terenie gminy Wiązów w ewidencji zabytków znajduje się 18 cmentarzy. Szczegółowe zestawienie przedstawia tabela nr 3. Największą ich część stanowią:

- cmentarze przykościelne rzymskokatolickie (Częstocice, Jaworów, Jutrzyna, Kłósów, Kowalów, Kucharzowice, Stary Wiązów). Obecnie nieczynne, zlokalizowane wokół kościołów, datowane na czas ich powstania (XIV-XVI w.). Pozostała część cmentarzy to:

- cmentarze ewangelickie, które zostały przekształcone na rzymskokatolickie, obecnie czynne (Gułów, Witowice, Wyszonowice), pochodzą z XIX w., zlokalizowane są poza terenem wsi, na jej obrzeżach,

- cmentarze ewangelickie, przykościelne, ob. rzymskokatolickie, nieczynne, zlokalizowane wokół kościołów (Gułów, Witowice), datowane na XIX w.,

- cmentarze ewangelickie, nieczynne, zaniedbane (Jędrzychowice, Wiązów, Miechowice Oławskie – cm. przykościelny), z XIX w.,

- cmentarz parafialny, rzymskokatolicki (Księżyce, 3 ćw. XIX w.),

- cmentarz komunalny (Wiązów, 4 ćw. XIX w.).

Tabela 3. Cmentarze występujące na terenie Gminy Wiązów.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja	Stan zachowania	Datowanie	Rejestr zabytków
1.	Częstocice	Cmentarz rzym.-kat. przykościelny	wokół kościoła	nieczynny, zadbany	k. XVI w.	-
2.	Gułów	Cmentarz ewangelicki, ob. parafialny rzym.-kat.	na wsch. od wsi, przy rozwidleniu dróg, w otoczeniu pól	czynny, zadbany	ok. poł. XIX w.	-
3.	Gułów	Cmentarz ewangelicki, ob. rzym.-kat. przykościelny	wokół kościoła	nieczynny, zadbany	pocz. XV w.	-
4.	Jaworów	Cmentarz rzym.-kat. przykościelny	wokół kościoła	nieczynny, zadbany	XVI w.	-
5.	Jędrzychowice	Cmentarz ewangelicki	na wsch. od wsi, przy drodze, w otoczeniu pól	nieczynny, zarośnięty, zaniedbany, zachowane pojedyncze nagrobki	4 ćw. XIX w.	-
6.	Jutrzyna	Cmentarz rzym.-kat. przykościelny	wokół kościoła	nieczynny, zadbany	XIV w.	-

7.	Kłósów	Cmentarz rzym.-kat. przykościelny	wokół kościoła	nieczynny, zadbany	XV w.	-
8.	Kowalów	Cmentarz rzym.-kat. przykościelny	wokół kościoła	nieczynny, zadbany	XIV w.	-
9.	Księżyce	Cmentarz parafialny, rzym.-kat.	na pd. od wsi, przy drodze, w otoczeniu pól	czynny, zadbany	3 ćw. XIX w.	-
10.	Kucharzowice	Cmentarz rzym.-kat. przykościelny	wokół kościoła	nieczynny, zadbany	XVI w.	-
11.	Miechowice Oławskie	Cmentarz ewangelicki, przykościelny	wokół kościoła	nieczynny, zarośnięty, zaniedbany, zachowane pojedyncze nagrobki	XIV w., obecna forma z k. XVIII w.	-
12.	Stary Wiązów	Cmentarz rzym.-kat. przykościelny	wokół kościoła	nieczynny, zadbany	2 poł. XV w.	-
13.	Wawrzyszów	Cmentarz ewangelicki, ob. rzym.-kat. przykościelny	wokół kościoła	nieczynny, zaniedbany, nieczytelny w terenie	XV w.	-
14.	Wiązów	Cmentarz komunalny	ul. 3 Maja	czynny, zadbany	4 ćw. XIX w.	-
15.	Wiązów	Cmentarz ewangelicki	ul. 3 Maja, naprzeciw cmentarza komunalnego	nieczynny, zniszczony po II wojnie światowej, brak nagrobków, upamiętniony obeliskiem	4 ćw. XIX w., powiększony na pocz. XX w.	-
16.	Witowice	Cmentarz ewangelicki, ob. parafialny rzym.-kat.	na pn. od wsi, przy drodze Witowice-Kurów, w otoczeniu pól	czynny, zadbany	4 ćw. XIX w.	-
17.	Witowice	Cmentarz ewangelicki, ob. rzym.-kat. przykościelny	wokół kościoła	nieczynny, zadbany	w XV w. istniał wraz z kościołem, obecna forma pochodzi z pocz. XIX w.	-
18.	Wyszonowice	Cmentarz ewangelicki, ob. rzym.-kat.	wokół dawnego kościoła ewangelickiego	czynny, zadbany	1 ćw. XIX w.	471/A/05 z 17.01.2005 r.

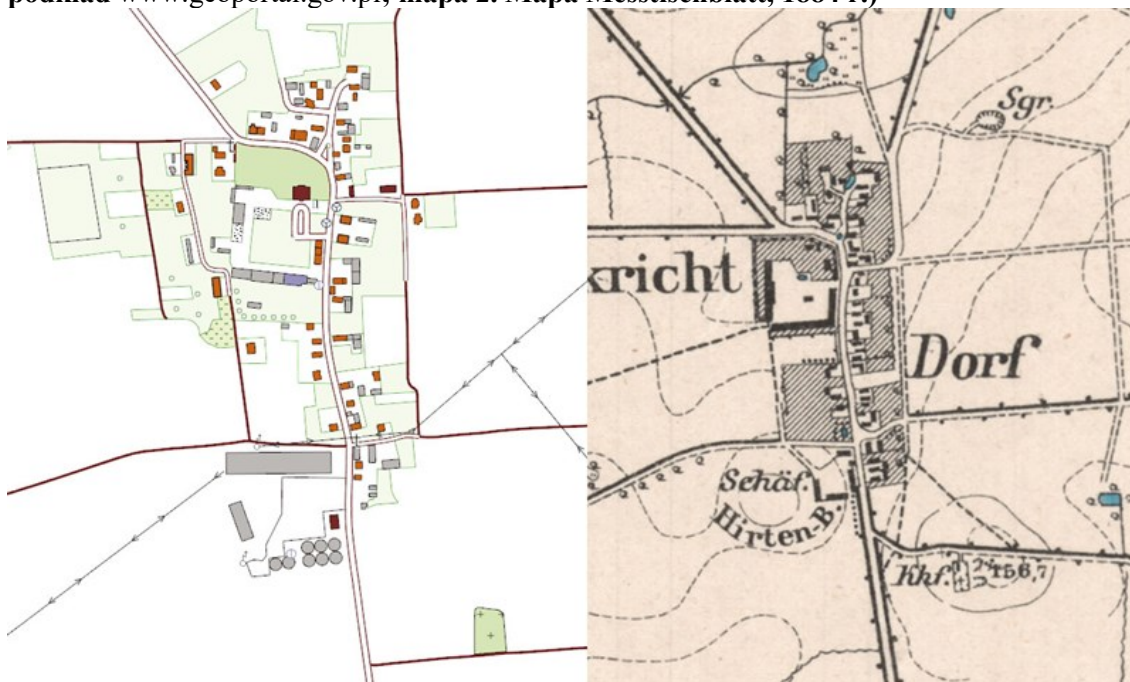
IV. ZAŁOŻENIA DWORSKO - PARKOWE Z FOLWARKAMI

Na terenie gminy Wiązów występują założenia przestrzenne zespołów podworskich obejmujące poza częścią rezydencjonalną także zabudowę folwarczną z podwórzem gospodarczym, kolonię mieszkaniową pracowników folwarku oraz dawne sady i ogrody użytkowe. Zespoły takie zlokalizowane są m.in. w: Bryłówek, Gułów, Jędrzychowice, Krajno, Kurów, Łojowice, Miechowice Oławskie, Wawrzęce,

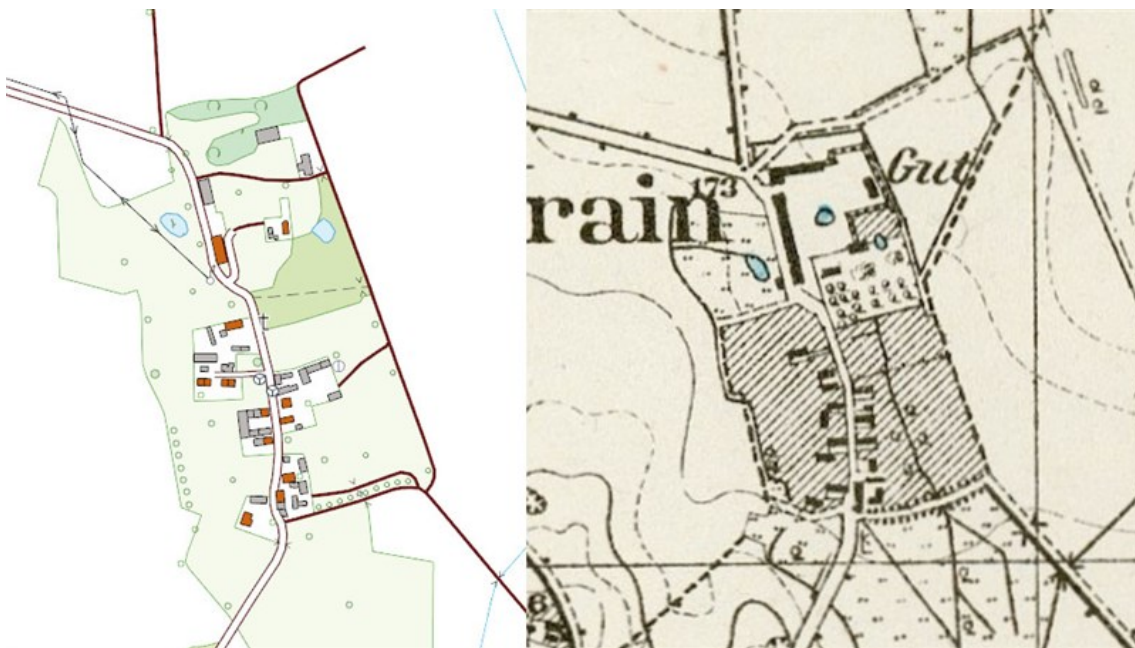
Wawrzyszów, Wiązów i Wyszonowice. Poniżej opisane zostały najciekawsze i najlepiej zachowane założenia. Gułów. Zespół dworsko-parkowy z folwarkiem (rej. zab. A/2431/698/1-2/W z 13.10.1994 - zespół dworski, dwór, zespół folwarczny; A/2430/577/W z 27.12.1984 - ogród dworski). Z końcem XVIII w. dobra we wsi należały do rodziny von Sandreokych. W 1815 r. posiadłość przejął generał Ludwik York von Wartenburg, który przyłączył ją do majątku w Oleśnicze. Po jego śmierci, w 1830 r. majątek odziedziczył syn Ludwik a następnie w 1870 r. wnuk Paul. Gdy ten ostatni zmarł w 1897 r. posiadłość przejął Heinrich York von Wartenburg, po śmierci którego w 1923 r. dobrami zarządzał Paul York von Wartenburg. Założenie usytuowane jest w zach. części wsi. Północną część założenia zajmowała część folwarczna, otaczająca rozległy dziedziniec. Obecnie prawie nie zachowana, większość budynków gospodarczych rozebrana, zachowane tylko w narożu pd.-wsch. Teren dziedzińca zarośnięty roślinnością. Południową część założenia zajmował teren zadrzewiony wraz z ogrodem warzywnym (obecnie brak) i budynkiem dworu. Wzmianki o istnieniu w tym miejscu dworu pochodzą z końca 1 poł. XIX w. Pełnił rolę letniej siedziby. Zachowana do dziś forma bryły nadana została w latach 20.-30. XX w. Po 1945 r. jako własność Skarbu Państwa dwór wszedł w skład PGR. W 1991 r. przeszedł na własność gminy Wiązów. Budynek na planie prostokąta, murowany z cegły, o fundamentach z kamienia i cegły ceramicznej. Jednokondygnacyjny, z dwukondygnacyjnym poddaszem, nakrytym dachem mansardowym z lukarnami i powiekami.

Ryc. 2. Gulów. Zespół dworsko-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1884 r.)

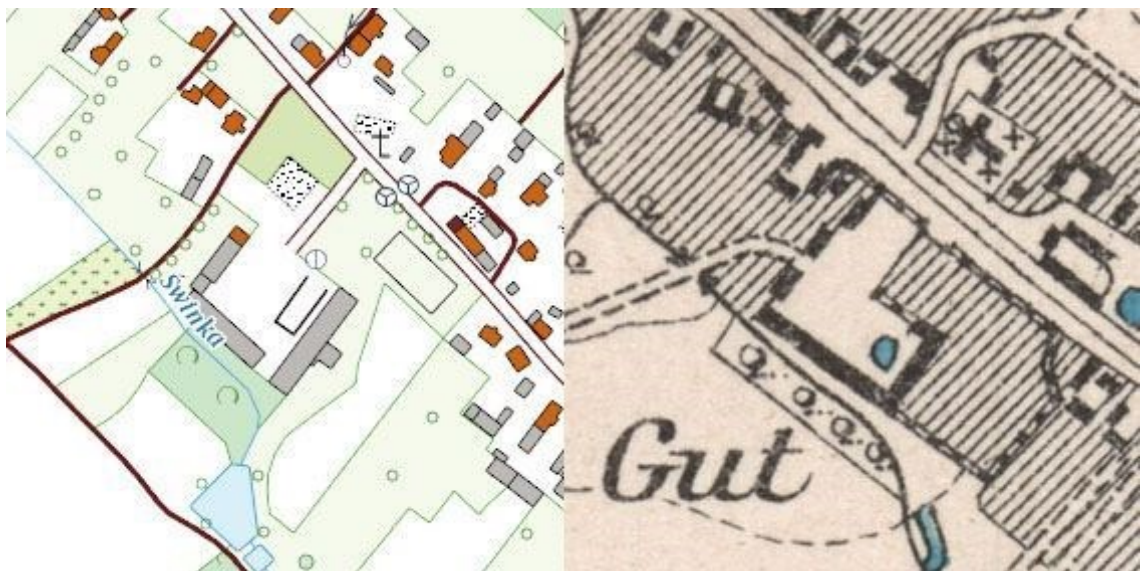
Ryc. 3. Jędrzychowice. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. Podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1884 r.). Jędrzychowice. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (rej. zab. A/2413/1594 z 22.03.1966 r. - pałac, oficyna dworska; A/2426/576/W z 27.12.1984 r. - park). Zespół położony jest w środkowej części miejscowości. Układ zespołu zachowany (brak części budynków gospodarczych po zach. części dziedzica). Budynki w dość dobrym stanie technicznym, wymagają bieżących prac remontowych. Pałac, wg informacji na tablicy inskrypcyjnej umieszczonej na elewacji, wzniesiony został w 1846 r. dla Wilhelma Oswalda von Reibnitz przez mistrza budowlanego, przyjaciela rodziny, Rudolpha v. Rosenberg-Lipńskiego. W posiadaniu rodziny von Reibnitz Jędrzychowice znajdowały się od 1778 r. Na terenie majątku stała już wówczas siedziba szlachecka. Nowy pałac wzniesiono z wykorzystaniem murów wcześniejszej siedziby. W 1869 r. majątek przeszedł na własność rodu von Paczensky, następnie od 1886 do 1945 r. znajdował się w posiadaniu rodziny von York, włączony do majoratu w Oleśnicy Małej. Pałac fasadą zwrócony na pd., poprzedzony jest podjazdem z zachowanym basenem fontanny. Po pn. i zach. stronie pałacu założono niewielki park. Pałac murowany, tynkowany z detalem architektonicznym wykonanym w tynku. Na planie prostokąta z centralnym ryzalitem w elewacji tylnej oraz pseudoryzalitem w elewacji frontowej, poprzedzonym szerokimi jednobiegowymi schodami wyrównawczymi. Dwukondygnacyjny, podpiwniczony, kryty dachem 4-spadowym z belwederem. Elewacje wysokiej partii piwnic boniowane, w kondygnacji wyższych gładko tynkowane, dzielone szerokim profilowanym gzymsem międzykondygnacyjnym oraz opaskami. Otwory okienne prostokątne, w ryzalicie zamknięte łukiem pełnym, ujęte szerokimi profilowanymi opaskami. Fasada 9-osiowa, symetryczna z trójosiowym pseudoryzalitem środkowym, w obu kondygnacjach rozcłódkowanym pilastrami o tokańskich głowicach; w dolnej kondygnacji trzony pilastrów zdobione prostokątną płyciną, w górnej kanelowane. Na parterze pseudoryzalitu prostokątny podcień, w kondygnacji II porte-fenetre z balkonem o ażurowej żeliwnej balustradzie. Jednokondygnacyjny trójosiowy ryzalit w elewacji tylnej, o wysokich otworach okiennych, zwieńczony został trójkątnym naczółkiem. Dwukondygnacyjna sala balowa usytuowana w trakcie tylnym, rozszerzona o ryzalit, przykryta jest belkowym stropem. Po pn. stronie rezydencji znajduje się teren wykorzystywany w XIX w. pod ogród kwiatowy. Prawdopodobnie ok. 1900 r. założony został tam niewielki park naturalistyczny.

Ryc. 4. Krajno. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1932 r.). Krajno. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (rej. zab. A/2424/578/W z 27.12.1984 - park). Zespół z 2 poł. XVIII w., składa się z dwóch części: folwarcznej i pałacowo-parkowej. Obie zajmują obszar zbliżony do prostokąta. Folwark zajmował pn., nieco większą część, składał się z podwórka gospodarczego, wokół którego zgrupowane były budynki inwentarskie, mieszkalne i pałac. Obecnie większość budynków niezachowana, bądź w złym stanie, dwór w stanie ruiny, nieużytkowana, podwórze porośnięte roślinnością. Południową część zajmuje park. Od pn.-wsch. do parku przylegała zbliżona do kwadratu część, wykorzystywana prawdopodobnie jako ogródek warzywny (obecnie nie istnieje). Dobra rycerskie Krajno istniały już w XVIII w.. Nie wiadomo czyją wówczas stanowiły własność, z tego okresu pochodzą pierwotne budynki pałacu (2 poł. XVIII w.). Na pocz. XIX w. mieściła się tu jedna z pierwszych na świecie cukrowni, wyrabiająca cukier z buraków cukrowych. Z k XVIII w. pochodzi również założenie parkowe. Budynki folwarczne powstały w ciągu XIX w. Łojowice. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (rej. zab. A/2429/608/W z 29.12.1987 – pałac; A/2425/579/W z 27.12.1984 - park). Pierwsza wzmianka dotycząca majątku ziemskiego w Łojowicach pochodzi z 1783 r. W tym czasie we wsi znajdował się folwark. W 1830 r. folwark i pałac zajmowały powierzchnię 1 ha. W 1843 r. majątek przeszedł w ręce grafa von der Recke-Volmerstein. W rękach tej rodziny pozostał do lat 90. XIX w. Ok. poł. XIX w. nastąpiła rozbudowa pałacu. Prawdopodobnie w 2 ćw. XIX w. założono niewielki neoromantyczny park otaczający pałac, który na pocz. XX w. powiększono. W 1920 r. majątek odziedziczył Leopold von Camp. W jego rękach majątek pozostał do II wojny światowej. Założenie położone w środkowej części miejscowości. Rozplanowane na rozległym terenie, o owalnym kształcie, na linii pn.-pd. Dzieli się na dwie części: zachodnią rezydencjonalną i wschodnią-folwark. Część rezydencjonalną stanowi otoczony neoromantycznym parkiem pałac poprzedzony okazałym podjazdem z ozdobnym gazonem. Pałac murowany z cegły, na rzucie w kształcie litery „L”. Złożony z budynku głównego i przylegającego do niego od pn. wydłużonego skrzydła. Budynek główny dwukondygnacyjny kryty dachem czterospadowym, ściętym. Oś środkowa fasady zaakcentowana płytkim ryzalitem, w partii dachu przechodzącym w wieżę. Skrzydło jednokondygnacyjne kryte dachem dwuspadowym. Do pałacu, od pd. prowadzi aleja lipowa. Na terenie parku, po zach. stronie gazonu, wzniesiony został budynek oranżerii, przy wsch. boku parku znajdował się dom ogrodnika z budynkiem gospodarczym. Współcześnie w pd.-zach. części parku, w miejscu dawnego ogrodu wzniesiono dom jednorodzinny. Folwark złożony jest z dwóch części: północnej – dziedziniec „A” i południowej – dziedziniec „B”, rozdzielonych drogą.

Ryc. 5. Łojowice. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl ; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1932 r.). Miechowice Oławskie. Zespół dworsko-parkowy z folwarkiem (rej. zab. A/2434/456/W z 29.10.1980 r. – dwór; A/2428/586/W z 27.12.1984 r. - park). Zespół zlokalizowany w środkowej części miejscowości. Składa się z części rezydencjonalnej po stronie północnej oraz folwarcznej po stronie południowej. Dwór wzniesiony został ok. 1550 r. dla von Pannwitzów, jako założona na planie prostokąta dwutraktowa, otoczona fosą budowla, z sienią na osi. Ok. 1600 r. dwór rozbudowano dla Friedricha Georga von Kittlitz und Ottendorf, o obecny trakt frontowy, w którym pomieszczenia nakryto stropami belkowymi. Elewacje ozdobiono sgraffitami, a jedno z pomieszczeń otrzymało manierystyczną, stiukową dekorację sklepienia o motywach okuciowych. Ok. 1724 r. rezydencja poddana została barokizacji przez kolejnych właścicieli z rodu von Tschirsky. Dwór nakryto wówczas nowym dachem z dwukondygnacyjną wieżbą dachową, do budowy której użyto m.in. starych belek pokrytych zapewne renesansową, geometryczną dekoracją malarską. Wykonano też wówczas polichromię części belkowych stropów. Prawdopodobnie w XVIII w. zniwelowano fosę. Obecnie budowla od wielu lat popada w ruinę, ulegając postępującej destrukcji i dewastacji. Na pd.-wsch. od dworu znajduje się dziedziniec folwarczny, wokół którego znajdują się budynki gospodarcze. W latach 60. XIX w. na terenie rozciągającym się między folwarkiem a dawną wiejską drogą dokonano regularnych, rzędowych nasadzeń drzew, wokół dworu jak i wzdłuż granic założenia.

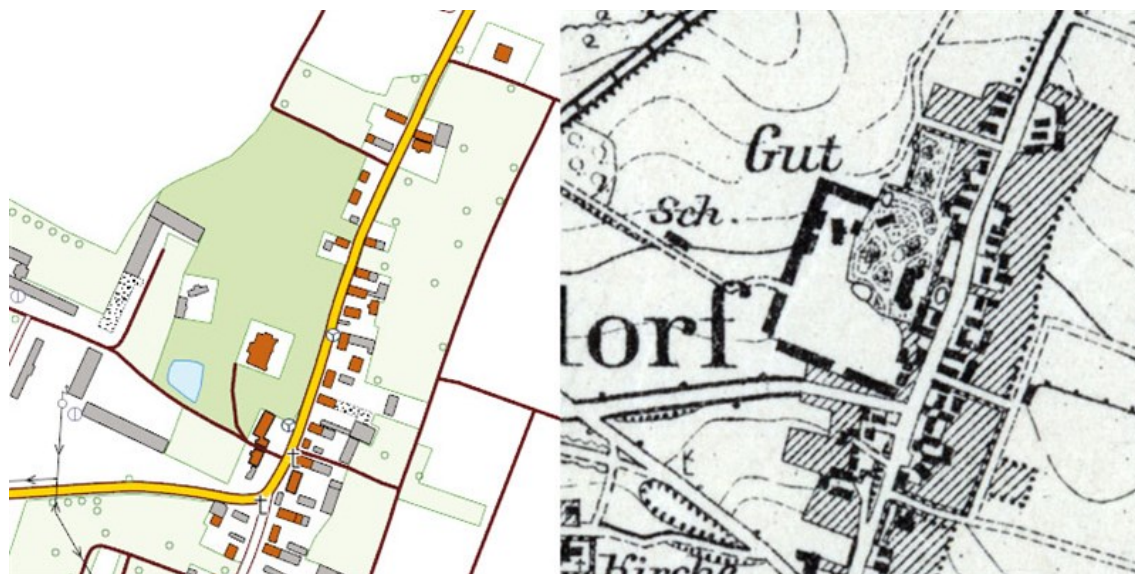
Ryc. 6. Miechowice Oławskie. Zespół dworsko-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl ; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1884 r.)

Ryc. 7. Wawrzyszów. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl ; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1932 r.). Wawrzyszów. Zespół dworsko-parkowy z folwarkiem (rej. zab. A/2427/585/W z 27.12.1984 - park). Majątek ziemski we wsi w 1520 r. należał do Georga von Reibnritza. W końcu XVIII w. dobra te stanowiły własność rodziny von Kopp. W 1876 r. majątek należał do Juliana Roaenbauma. Z końcem XIX w. stanowił on własność Gottlieba Waltera, po jego śmierci dobra odziedziczyła jego córka Lilia von Klewitz. Jej spadkobiercy, Ohe von Klewitz i Harald von Klewitz zarządzali posiadłością do II wojny światowej. Po wonie majątek znacjonalizowany, w dawnym pałacu urządzono szkołę podstawową. Zespół składa się z części rezydencjonalnej po stronie południowej oraz folwarcznej po północnej. Klasycystyczny pałac zbudowany około 1830 r. przez rodzinę von Koppa, powiększony o dobudówkę w 3 ćw. XIX w. przez Juliusa Rosenbauma. Budynek murowany z cegły i kamienia, tynkowany, na planie prostokąta, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty niskimi cztero- i trzypadowymi dachami wykonanymi z blachy. Fasada korpusu pięcioosiowa, z centralnym jednoosiowym ryzalitem mieszczącym główne wejście, poprzedzone schodami. Ryzalit wieńczy trójkątny przyczółek z zegarem. Elewacja ogrodowa korpusu siedmioosiowa, z trzyosiowym ryzalitem i tarasem. W dobudówce od strony parku parterowy pięcioboczny ryzalit, zamknięty balkonem. Bogato zdobione elewacje zachowały liczne detale architektoniczne: boniowane przyziemie, prostokątne obramowania otworów okiennych, fryz w ryzalicie fasady, podziały ramowe za pomocą lizen i gzymsów (między kondygnacjami i wieńczącego). Do pałacu przylega park krajobrazowy założony około poł. XIX w. W drzewostanie parku wyróżnia się aleja grabowo-lipowa. Zabudowania folwarczne obecnie zachowane szczątkowo (obora i stodoła). Wiązów. Prepozytura dóbr biskupich z folwarkiem (rej. zab. A/2435/699/W/1-2 z dn. 25.07.1994 - prepozytura dóbr biskupich, dom zarządcy, dom zarządcy). Zespół usytuowany jest w zach. części miasta, dawnej samodzielnej wsi Biskupiec. Wieś Biskupiec od początku należała do posiadłości biskupich. W 1638 r. rozpoczęto budowę folwarku. Po przejściu wojsk szwedzkich w 1647 r. folwark został opuszczony, gdyż wszystkie budynki zostały zniszczone. Przebudowa i rozbudowa folwarku nastąpiła w latach 1690-1725. W 1818 r. Biskupice mają nowego właściciela Ludwika hrabiego York von Wartenburg. W rękach tej rodziny majątek pozostaje do II wojny światowej. Obecny układ budynków zachował nieco oryginalną kompozycję założenia. Czytelna pozostaje koncepcja ułożenia budynków w regularny czworobok, jednak obecnie na podwórzu folwarcznym wybudowano budynki zacierające wygląd dawnego folwarku biskupiego. We wsch. pierzei dawnego folwarku zlokalizowany jest dom zarządcy wzniesiony pomiędzy 1690 a 1725 r. Budynek pierwotnie barokowy, obecnie pozbawiony cech stylowych. Murowany z cegły, tynkowany, na planie prostokąta, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty dachem czterosпадowym. Fasada dziewięcioosiowa, z asymetrycznie usytuowanym głównym wejściem poprzedzonym schodami. Wokół dawnego dziedzińca gospodarczego wznoszą się dwie obory i stajnia z XIX w. oraz nowsze zabudowania.

Ryc. 8. Wiązów-Biskupice. Zespół folwarczny (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1884 r.). **Wyszonowice. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem** (rej. zab. A/2422/1628 z 12.04.1966 – pałac; A/2423/584/W z dn. 27.12.1984 - park). Zespół składa się z pałacu, niewielkiego parku oraz folwarku. Komponenty zespołu tworzą układ przestrzenny o planie zbliżonym do kwadratu, którego regularność przerywa założony od pn. swobodny w obrysie park. Pałac usytuowany jest na terenie parku i wraz z nim zajmuje pn.-wsch. część zespołu. Murowany z cegły i kamienia, wzniesiony na rzucie prostokąta, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty dachem czterospadowym. W narożu pd.-wsch. założony na planie koła alkierz. Naroże pn.-wsch. wzmocnione wydatną skarpą. Fasada poprzedzona prostokątnym tarasem z szerokimi schodami. Jak pozwalają datować sklepienia kolebkowe z lunetami na parterze, renesansowe obramienia okienne oraz pozostałości rombowego sgraffita, dwór powstał i schyłku XVI w., być może w okresie przejścia dóbr przez rodzinę von Wentzkych, tj. po 1590 r. Prawdopodobnie ok. poł. XVIII w. rezydencję poddano gruntownej przebudowie. Na początku XX w. dwór modernizowano. Na pd. i zach. od pałacu rozlokowano folwark, którego budynki (4 ćw. XIX w., 1 ćw. XX w.) tworzą rozległy dziedziniec gospodarczy, założony na planie prostokąta

Ryc. 9. Wyszonowice. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1912 r.).

V. OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ Ratusz w Wiązowie. Prawdopodobnie już w 1258 r. w mieście istniał drewniany ratusz. W 1557 r. budynek uległ zniszczeniu w czasie pożaru miasta. W latach 1574-1585 zbudowano nowy, murowany ratusz. Został on zniszczony przez wojska szwedzkie w 1633 r. Ratusz odbudowano w latach 1665-1668. Kolejna przebudowa miała miejsce w latach 1871-1872 i nadała budowli cechy klasycystyczne. W tej postaci ratusz przetrwał do czasów obecnych. Budowla klasycystyczna

wzniesiona na planie prostokąta, dwukondygnacyjna, kryta dachem czterospadowym. Parter dachu posiada boniowanie, częściowo jest podzielony pilastrami. Pod dachem ozdobny gzyms posiadający maleńkie okna oświetlające zagospodarowany strych. Głównym elementem ratusza jest wieża zegarowa, wpisana do rejestru zabytków (rej. zab. A/2418/1638 z 08.04.1966 r.). Wieża posiada barokowy hełm z latarnią. Na szczycie hełmu umieszczona jest iglica z kulą i krzyżem. Do wieży dostawiona jest czworoboczna przybudówka posiadająca taras otoczony metalową balustradą. Nad tarasem umieszczone są tarcze herbowe z XVII w. oraz tablica upamiętniająca 715 rocznicę uzyskania praw miejskich. Na wysokim parterze zachowało się kilka sal, posiadających sklepienia kolebkowe z lunetami. Obecnie ratusz jest siedzibą władz samorządowych i administracyjnych Wiązowa. Do obiektów użyteczności publicznej można zaliczyć również budynki szkolne. Pochodzą one przeważnie z końca XIX w. lub początku XX w. W skład ich wchodzi budynki szkół oraz sąsiadujące z nimi budynki gospodarcze. Znajdują się one we wszystkich większych miejscowościach i są stosunkowo dobrze zachowane. Występują między innymi w miejscowości: Jaworów, Księżyce, Łojowice (ob. dom mieszkalny), Ośno, Wawrzęce, Wiązów, Wyszonowice.

VI. ZABYTKI PRZEMYSŁU I TECHNIKI

Do zabytków techniki i przemysłu z terenu gminy Wiązów należą m.in.: Mosty drogowe. Dwa mosty drogowe znajdują się w miejscowości Witowice. Jeden z nich wpisany jest do rejestru zabytków pod nr A/2436/715/W z 11.09.1995 r. Zbudowane jako drogowe, na drodze prowadzącej z Witowic do Oleśnicy Małej. Droga ta związana jest trwale z młynem, który istniał już ok. 1700 r. Budując młyn oraz budowle służące piętrzeniu wód rzeki Oława, wykonano drogę dojazdową stawiając na niej dwa mosty, na Oławie i Młynówce. Mosty murowane z kamienia łamanego, sklepione, nawiązujące do wzorów ikonograficznych architektury tradycyjnych mostów kamiennych. Zespoły młyńskie. Występują one m.in. w miejscowościach: Kalinowa (wodny), Wiązów (wodny, ob. elektryczny, k. XIX w.), Witowice (wodny, z 1905 r.), Wyszonowice (XIX/XX w.). Murowane, piętrowe, przeważnie z k. XIX lub pocz. XX w. Stacje kolejowe i kolejowe budynki mieszkalne:

- zespół dworca kolejowego w Wiązowie. Budynek dworca powstał ok. 1894 r., kiedy to oddano do użytku linię kolejową Wiązów - Strzelin. Stacja posiadała dwa perony i dwie krawędzie peronowe. W budynku dworca funkcjonowała poczekalnia, kasa biletowa i przechowalnia bagażu. Obok znajdował się, zachowany do dziś, budynek magazynu kolejowego. Obecnie stacja nie istnieje, a tory rozebrano. Dworzec pełni wyłącznie funkcje mieszkalne. Ostatni pociąg osobowy odjechał z niego w kierunku Brzegu w dniu 31 sierpnia 1989 r.

- dworzec kolejowy w miejscowości Miechowice Oławskie. Wybudowany w 1910 r., działał do 1989 r. Stacje transformatorowe występują w kilku miejscowościach gminy, m.in. Bryłów, Bryłówek, Częstocice, Jaworów, Jutrzyna, Kłósów, Zborowice. Wszystkie są murowane, pochodzą w większości z lat 20. lub 30. XX w.

VII. BUDYNKI MIESZKALNE I GOSPODARCZE

Zabudowę historyczną miasta Wiązów tworzą przeważnie dwukondygnacyjne kamienice, pochodzące przeważnie z XIX w. Bryły nakryte dachami dwuspadowymi o układzie kalenicowym, elewacje budynków głównie 3, 4 i 5-osiove, tynkowane, ze skromnym detalem architektonicznym w formie gzymsów, opasek okiennych oraz płycin. Zabudowę poszczególnych wsi gminy tworzą w przeważającej mierze zabudowania gospodarstw rolnych. Wiejskim budynkom mieszkalnym towarzyszą obiekty gospodarcze związane z produkcją rolną i przetwórstwem rolno-spożywczym. Dopełnieniem wiejskiego krajobrazu są liczne budynki mieszkalno-gospodarcze. Większość z nich pochodzi z przełomu XIX i XX w. i I poł. XX w. Budynki usytuowane są szczytowo lub kalenicowo, posiadają kształt wydłużonego prostokąta z częścią mieszkalną od frontu i częścią gospodarczą w głębi działki. Cała zabudowa wiejska jest murowana, podstawowym materiałem jest cegła ceramiczna i kamień wapienny. Budynki posiadają otynkowane elewacje, tynki gładkie ze skromną dekoracją w postaci profilowanych gzymsów i opasek wokół otworów (remonty elewacji w znacznym stopniu pozbawiły budynki dekoracji architektonicznej i cech stylowych). Sporadycznie występują budynki z nieotynkowanymi elewacjami i dekoracją w postaci ceglanych gzymsów. Budynki mieszkalne posiadają zazwyczaj jedną kondygnację, kryte są wysokimi, ceramicznymi dachami dwuspadowymi. Budynki mieszkalne łączą się z zabudowaniami gospodarczymi posiadając z nimi wspólny dach. Niekiedy zagrodę zamyka usytuowana poprzecznie stodoła. Występują także wolnostojące budynki mieszkalne bez towarzyszącej zabudowy gospodarczej. Są to przeważnie niewielkie, jedno-, rzadziej dwukondygnacyjne budynki usytuowane szczytowo lub kalenicowo, bez dekoracji architektonicznej.

5.2.4 Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach danego obszaru. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

W związku z licznymi zagrożeniami zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami. Obszar gminy Wiązów znajduje się na dziesięciu obszarach AZP: 85-29, 85-30, 86-29, 86-30, 86-31, 87-29, 87-30, 87-31, 88-30 i 88-31. Na terenach tych archeologiczne badania powierzchniowe prowadzone były w latach 80-tych i 90-tych XX w. Na obszarze gminy zinwentaryzowano łącznie 189 stanowisk archeologicznych, z czego 12 zostało wpisanych do rejestru zabytków. Zestawienie stanowisk archeologicznych z terenu gminy Wiązów przedstawiono w Aneks nr 2 na końcu opracowania.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Podstawowe formy ochrony zabytków według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. stanowią:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;

5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Na obszarze gminy Wiązów funkcjonują dwa z wyżej wymienionych form ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (s. 27-46 niniejszego opracowania).

5.3.1 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, który zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą, jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisywania zabytków do rejestru. Wpis zabytku do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestru zabytków, określanej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem:

- księga A – zabytki nieruchome,
- księga B – zabytki ruchome,
- księga C – zabytki archeologiczne.

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną. Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Poniższa tabela przedstawia zestawienie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy Wiązów.

Tabela 4. Zabytki nieruchome gminy Wiązów wpisane do rejestru zabytków.

Miejscowość	Obiekt	Rejestr zabytków
Częstocice	Kościół filialny pw. Św. Barbary	A/3153/1153 z 20.11.1964 r.
Gułów	Kościół filialny pw. MB Królowej Polski, d. ewangelicki	A/2417/1592 z 22.02.1966 r.
	Zespół dworski:	A/2431/698/1-2/W z 13.10.1994 r.
	- dwór	A/2431/698/1-2/W z 13.10.1994 r.
	Zespół folwarczny:	A/2431/698/1-2/W z 13.10.1994 r.
	- ogród dworski	A/2430/577W z 27.12.1984 r.
Jaworów	Kościół parafialny pw. Św. Michała Archaniola	A/2414/1593 z 22.03.1966 r.
Jędrzychowice	Pałac	A/2413/1594 z 22.03.1966 r.
	Oficyna dworska	A/2413/1594 z 22.03.1966 r.
	Park pałacowy	A/2426/576/W z 27.12.1984 r.
Jutrzyna	Kościół parafialny pw. Św. Franciszka z Asyżu	A/2415/1242 z 01.03.1965 r.
Kłósów	Kościół filialny pw. Św. Jadwigi	A/1019 z 29.08.2007 r.
Kowalów	Kościół filialny pw. Św. Urszuli	A/2416/1244 z 01.03.1965 r.
Krajno	Park pałacowy	A/2424/578/W z 27.12.1984 r.
Księżyce	Kościół filialny pw. Św. Józefa Oblubieńca NMP	A/5247 z 07.06.2011 r.
Kucharzowice	Kościół pw. Św. Andrzeja Apostoła	A/2421/1615 z 08.04.1966 r.
Łojowice	Pałac	A/2429/608/W z 29.12.1987 r.
	Park pałacowy	A/2425/579/W z 27.12.1984 r.
Miechowice Oławskie	Kościół ewangelicki (ruina)	A/2432/455/W z 29.10.1980 r.
	Dwór	A/2434/456/W z 29.10.1980 r.
	Park dworski	A/2428/586/W z 27.12.1984 r.
Stary Wiązów	Kościół filialny pw. Św. Floriana	A/2419/1619 z 08.04.1966 r.
Wawrzyszów	Kościół filialny pw. MB Loretańskiej	A/1073 z 14.07.2008 r.
	Park pałacowy	A/2427/585/W z 27.12.1984 r.
Wiązów	Miasto	A/1847/393 z 25.11.1956 r.
	Kościół parafialny pw. Św. Mikołaja	A/2420/1622 z 08.04.1966 r.
	Prepozytura dóbr biskupich i folwark:	A/2435/699/1-2/W

		z 25.07.1994 r.
	- dom zarządcy, ob. budynek administracyjno-mieszkalny	A/2435/699/1-2/W z 25.07.1994 r.
	- budynek mieszkalno-gospodarczy	A/2435/699/1-2/W z 25.07.1994 r.
	Wieża ratuszowa	A/2418/1638 z 08.04.1966 r.
Witowice	Kościół parafialny pw. MB Częstochowskiej	A/1034 z 16.11.2007 r..
	Most drogowy nad rz. Oławą	A/2436/715/W z 11.09.1995 r.
Wyszonowice	Zespół cmentarny:	471/A/05 z 17.01.2005 r.
	- cmentarz poewangelicki	471/A/05 z 17.01.2005 r.
	Pałac	A/2422/1628 z 12.04.1966 r.
	Park pałacowy i ogród	A/2423/584/W z 27.12.1984 r.

5.3.2 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na mocy art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Ze względu na przepisy ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, a także ze względu na kodeks etyczny, nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych.

5.3.3. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Poniższa tabela przedstawia zestawienie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy Wiązów.

Tabela 5. Stanowiska archeologiczne gminy Wiązów wpisane do rejestru zabytków.

Miejscowość	Stanowisko archeologiczne	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków
Bryłówek	st. 4 (AZP 86-31/30)	osada osada	okres halsztacki późne średniowiecze	1160/595/1986 z 26.03.1986 r.
Bryłówek	st. 5 (AZP 86-31/31)	osada punkt osadniczy	epoka brązu? średniowiecze	1161/596/1986 z 26.03.1986 r.
Częstocice	st. 3 (AZP 86-31/27)	osada osada osada	kultura przeworska faza C-D wczesne średniowiecze faza młodsza późne średniowiecze	1162/597/1986 z 26.03.1986 r.
Jaworów	st. 1 (AZP 86-31/26)	grodzisko	XII-XIII w.	1159/594/1986 z 26.03.1986 r.
Kłósów	st. 4 (AZP 86-31/32)	osada osada? punkt osadniczy	k. przeworska faza D późne średniowiecze nowożytność	1163/598/1986 z 26.03.1986 r.
Kłósów	st. 5 (AZP 86-31/33)	śląd osadnictwa osada osada	epoka kamienia k. przeworska faza D XIV w. ?	1164/599/1986 z 26.03.1986 r.
Kłósów	st. 6 (AZP 86-	osada	neolit	1165/600/1986

	31/34)	śląd osadnictwa	średniowiecze	z 26.03.1986 r.
Kowalów	(AZP 87-30)	grodzisko	XIII w.	76/Arch/1964 z 17.10. 1964 r.
Wiązów	st. 3 (AZP 86-30/47)	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa grodzisko śląd osadnictwa	neolit k. przeworska wczesne średniowiecze faza starsza wczesne średniowiecze faza młodsza XIV-XV w.	104/Arch/1965 z 11.02.1965 r.
Wyszonowice	st. 1 (AZP 86-31/55)	śląd osadnictwa osada punkt osadniczy	neolit k. łużycka XIII-XIV w.	1003/518/1982 z 05.04.1982 r.
Wyszonowice	st. 2 (AZP 86-31/56)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada osada	neolit neolit k. łużycka XIII-XIV w.	1008/523/1982 z 05.04.1982 r.
Zborowice	st. 3 (AZP 86-30)	osada	k. łużycka, wczesne średniowiecze	640/Arch/1972 z 20.08.192 r.

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie”, a także zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2021 poz. 56).

Na podstawie art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowania Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących zabytków ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków. Gminna Ewidencja Zabytków gminy Wiązów została wykonana w 2017 r. i jest na bieżąco aktualizowana. Została przyjęta zarządzeniem nr 17/2022 Burmistrza Miasta i Gminy Wiązów z dnia 16.02.2022 r. Występują w niej obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w GEZ posiadające karty adresowe Gminnej Ewidencji Zabytków. W Ewidencji nie zostały jednak zawarte zabytki archeologiczne, zarówno stanowiska archeologiczne jak i obszary podlegające ochronie – wsie o metryce średniowiecznej (wszystkie na terenie gminy) oraz obszary intensywnego osadnictwa pradziejowego, średniowiecznego i nowożytnego. Uzupełnienie Gminnej Ewidencji Zabytków o zasób dziedzictwa archeologicznego należy uznać za konieczny i niezbędny element, którego wykonanie należy przewidzieć w ramach gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2024-2027. Zestawienie obiektów nieruchomych i archeologicznych z terenu gminy Wiązów przedstawiono w Aneks nr 1 i 2 na końcu opracowania.

5.5 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- spektakle i widowiska,
- zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Rozpowszechnianiem kultury na terenie gminy Wiązów zajmuje się Wiązowskie Centrum Kultury (WCK). Gminne instytucje kultury prowadzą działalność kulturalno – oświatową. Zorganizowane są liczne kluby i sekcje zainteresowań. Infrastrukturę kulturalną poza obiektem WCK we Wiązowie uzupełniają ogólnodostępne świetlice wiejskie zlokalizowane w miejscowościach: Częstocice, Gułów, Janowo, Jaworów, Jędrzychowice, Jutrzyna, Kalinowa, Kłósów, Kowalów, Ksieżyce, Kucharzowice, Kurów, Łojowice, Miechowice Oławskie, Ośno, Stary Wiązów, Wawrzyszów, Witowice, Wyszonowice, Zborowice. Przy WCK funkcjonują następujące zespoły i sekcje zainteresowań:

- Zespół Ludowy „Wiązowianie”;
- sekcja teatralna;
- sekcja plastyczna;
- sekcja rękodzieła;
- sekcja tańca Break Dance;
- sekcja nauki gry na pianinie i gitarze.

Na terenie gminy organizowane są liczne imprezy kulturalno - sportowe o randze lokalnej i regionalnej, m.in.: Przegląd Zespołów Kolędniczych, Turniej Wiedzy o Wiązowie, Impreza okolicznościowa z okazji 3 maja, Święto Wiązowa - festyn, Przegląd Zespołów Muzycznych, Gminne Dożynki, Impreza okolicznościowa z okazji święta 11 Listopada. Organizatorem wszystkich imprez jest Wiązowskie Centrum Kultury. Integralną częścią WCK jest Biblioteka Publiczna we Wiązowie wraz z oddziałem dziecięcym oraz filie biblioteczne zlokalizowane w miejscowościach: Jutrzyna, Witowice i Wyszonowice. Biblioteka we Wiązowie mieści się w budynku WCK, natomiast w Jutrzynie oraz Witowicach w budynkach świetlic wiejskich, a w Wyszonowicach w budynku mieszkalnym Zakładu Gospodarki Komunalnej. Działalność biblioteki służy zaspokajaniu potrzeb czytelniczych społeczeństwa, jego wychowaniu i upowszechnianiu oraz rozwojowi kultury i wiedzy. Biblioteka posiada księgozbiór liczony na około 52,2 tysięcy woluminów. W Wiązowie istnieje także Izba Muzealna, która mieści się w ratuszu. Zgromadzone zostały tu pamiątki przybliżające bogatą historię miasta, m.in. stare dokumenty, zdjęcia, mapy, pamiątki z przedwojennych sklepów i manufaktur działających w Wiązowie. Izba została utworzona dzięki działalności Towarzystwa Miłośników Ziemi Wiązowskiej. Oficjalne otwarcie nastąpiło w 2014 r. Izba jest elementem projektu unijnego „Śladami Dziedzictwa Historycznego Gminy Wiązów”. Jego celem jest promocja lokalnego dziedzictwa historycznego i kulturowego Gminy Wiązów poprzez oznakowanie oraz urządzenie miejsc i obiektów, jak również wytyczenie ich w formie szlaków, które upamiętniają ciekawe wydarzenia i dzieje lokalnej społeczności.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery ważne elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli

pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Niniejsza analiza jest podstawą do określenia celów i kierunków działania gminy Wiązów w zakresie ochrony zabytków.

Tabela 6. Analiza SWOT gminy Wiązów.

MOCNE STRONY
· Zachowanie w bardzo dobrym stanie obiektów o dużej wartości kulturowej: sakralnych wraz z cmentarzami i zielenią komponowaną (m.in. w Wiązowie, Gułowie, Jaworowie, Ksieżycach, Starym Wiązowie). · Występowanie na obszarze gminy wielu zespołów dworsko-parkowych i folwarcznych (m.in. w Jędrzychowice, Łojowice, Wawrzyszów, Wyszonowice). · Duża ilość stanowisk archeologicznych o cennych walorach poznawczych, które świadczą o długiej i ciekawej historii Gminy. · Bogate dziedzictwo kulturowe gminy. · Cmentarze różnych wyznań: katolickie, dawne ewangelickie. · Istniejący System Informacji Przestrzennej Gminy (https://wiazow.e-mapa.net/). · Aktualizacja Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania. · MPZP zawierające ustalenia ochrony dziedzictwa kulturowego. · Imprezy kulturowe organizowane przez Wiązowskie Centrum Kultury. · Korzystne położenie geograficzne względem aglomeracji Wrocławskiej i miasta Opole. Bezpośrednia bliskość (do 15 km od granic gminy) miast średniej wielkości: Brzegu, Strzelina i Oławy. · Bardzo korzystny układ komunikacyjny. W pobliżu granic gminy dwa węzły autostradowe drogi A-4. Dobra komunikacja z ośrodkiem powiatowym w Strzelinie (drogą krajową i wojewódzką). · Czyste i nieskażone środowisko naturalne. · Funkcjonowanie organizacji społecznych, m.in. Towarzystwa Miłośników Ziemi Wiązowskiej.
SŁABE STRONY
· Liczne nieużytkowane i niszczące obiekty zabytkowe. · Brak środków przeznaczonych na badania naukowe zabytków. · Niedostateczne oznakowanie cennych obiektów. · Niedostatecznie rozwinięta sieć szlaków turystycznych. · Niedostateczna liczba publikacji na temat dziedzictwa kulturowego Gminy. · Brak możliwości zwiedzania zabytków, będących własnością prywatną. · Niewystarczająca promocja walorów kulturowych i wykorzystanie dóbr kultury dla rozwoju turystyki. · Niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności należytej opieki nad zabytkami.
SZANSE
· Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie ważności znaczenia ochrony i opieki nad zabytkami i wartości dziedzictwa kulturowego. · Korzystne warunki dla rozwoju turystyki ze względu na walory przyrodnicze i zasób wartości dziedzictwa i krajobrazu kulturowego. · Wzbogacenie tras turystycznych i szlaków o miejsca i obiekty zabytkowe. · Istniejące możliwości pozyskania środków finansowych na wykonanie prac restauratorskich, konserwatorskich z różnych źródeł. · Zwiększanie środków budżetu na prace remontowo-konserwatorskie obiektów i terenów zabytkowych. · Popularyzowanie dobrych wzorców zagospodarowania i poszanowania obiektów zabytkowych. · Przestrzeganie zapisów miejscowych planów zagospodarowania w zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. · Szeroka promocja walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego Gminy. · Wykorzystanie nowoczesnych narzędzi komunikacji (Internet, bazy informacji turystycznej) dla popularyzacji walorów przyrodniczych, krajobrazowych i zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy. · Przeznaczanie środków z budżetu Gminy i pozyskiwanie dotacji na konserwację zabytków.
ZAGROŻENIA
· Zacieranie walorów historycznych obiektów zabytkowych przez przypadkowe przebudowy i modernizacje powodujące ich dewaloryzację, · Niedostateczne środki na renowację zabytkowych obiektów. · Wydawanie zezwoleń na nową zabudowę mieszkaniową i użytkową rozbieżną ze stylistyką historyczną regionu.

- Stosowanie nowoczesnych materiałów, technologii lub kolorystyk niedostosowanych do historycznego charakteru zabudowy.
- Degradacja środowiska naturalnego i jego zanieczyszczenie, dewastacja obiektów i zespołów zabytkowych.
- Niestabilność i powszechna nieznajomość przepisów prawa.
- Niewłaściwe użytkowanie obiektów zabytkowych.
- Pogarszanie się stanu technicznego zabytków.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Celem niniejszego programu, opracowanego w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków, jest stworzenie wieloletniej strategii ochrony zabytków znajdujących się na terenie Gminy Wiązów. Misją gminy, w kontekście zachowania i ochrony jej dziedzictwa kulturowego jest: **„świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych, a także racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy”**. Gminny Program Opieki nad Zabytkami służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego. Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

7.1. Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami

Poniżej przedstawiono priorytety, kierunki działań i zadania Programu Opieki nad Zabytkami gminy Wiązów na lata 2024 - 2027.

PRIORYTET I OCHRONA I REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ELEMENT ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMINY	
Kierunki działań:	Zadania:
1.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich	1.1.1. Monitoring stanu zachowania zabytków będących własnością Gminy: • przegląd stanu technicznego obiektów; • wyznaczenie obiektów, dla których niezbędny jest remont/konserwacja; • opracowanie planu remontów.

zachowania	
1.2. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego	1.2.1. Wszystkie zabytki rejestrowe oraz ewidencyjne należy umieszczać w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. 1.2.2. Wszystkie prace ingerujące w substancję zabytkową powinny być zaopiniowane przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (zabytki ewidencyjne) lub powinny uzyskać decyzję na prace (zabytek rejestrowy), 1.2.3. Prace przy zabytkach rejestrowych powinny być wykonywane pod nadzorem konserwatorskim.
PRIORYTET II: KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I JEGO OCHRONA	
Kierunki działań:	Zadania:
2.1. Rozpoznanie i dokumentowanie zasobu zabytków oraz przetwarzanie informacji o zabytkach.	2.1.1. Egzekwowanie zapisów określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego: • w przypadku uchwalania nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego niezbędne jest uwzględnianie postulatów ochrony dziedzictwa kulturowego. 2.1.2. Prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków: • uzupełnienie Gminnej Ewidencji Zabytków o zasoby dziedzictwa kulturowego, • aktualizacja i weryfikacja istniejącego zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków, • wykonanie kart adresowych stanowisk archeologicznych z terenu gminy Wiązów, • systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną, w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną, • udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami. 2.1.3 Opracowanie sprawozdania z realizacji zadań GPOnZ (co dwa lata), następnie przedstawienie sprawozdania na sesji Rady Miasta.
PRIORYTET III: PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I PIELĘGNACJA TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ	
Kierunki działań:	Zadania:
3.1. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym Gminy	3.1.1. Zapoznanie mieszkańców, przede wszystkim właścicieli obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych. 3.1.2. Współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na ulicach i drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich dojazdowych w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów - głównie do najcenniejszych zabytków gminy. Ciągła dbałość o tablice już umieszczone oraz oznakowanie zabytków, aby swą estetyką i formą zachęcały do odwiedzenia tych miejsc. 3.1.3. Prowadzenie i aktualizacja na stronie internetowej Gminy zakładki o zabytkach.
3.2. Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy	3.2.1. Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego Gminy. 3.2.2. Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego.

3.3. Podniesienie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego	3.3.1. Szkolenie pracowników administracji samorządowej odpowiednich wydziałów, pedagogów szkół różnych szczebli w zakresie zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. 3.3.2. Zapoznanie dzieci i młodzieży, w ramach edukacji szkolnej, z historią gminy oraz dziedzictwem materialnym i sposobami jego ochrony, np. poprzez organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych połączonych z prezentacją najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii. 3.3.4. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw, seminariów i innych działań propagujących wiedzę o historii i kulturze materialnej gminy. 3.3.5. Aktywne wspieranie wydawania aktualnych map turystycznych w regionie obejmujących także teren gminy. Rozważenie wydania własnej kompleksowej mapy turystycznej zawierającej m. in. szlaki turystyczne i wszystkie zabytki. 3.3.6. Aktywizacja mieszkańców (w tym młodzieży szkolnej) w zakresie podejmowania społecznych prac porządkowych przy zabytkach i w ich otoczeniu, mająca na celu przede wszystkim uświadomienie wartości lokalnego dziedzictwa materialnego i pobudzenie współodpowiedzialności za jego ochronę.
--	---

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Wiązów jest Burmistrz Miasta i Gminy Wiązów. Do osiągnięcia celu i efektywnego wykonywania zadań w nim określonych służą pomocą następujące instrumenty: instrumenty prawne - wynikające z przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych), uchwał Rady Miasta, np. dotyczących zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych (np. wojewódzkiego konserwatora zabytków czy uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie przy zabytkach); instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, korzystanie z funduszy europejskich; instrumenty kontrolne - aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego, sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Programu oraz aktualizacja Programu związana z ustawowym 4-letnim okresem obowiązywania, dostosowania go do zmieniających się zapisów prawnych oraz możliwości finansowania; instrumenty koordynacji - realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami; instrumenty społeczne - działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką, współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków (powoływanie nowych).

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągania celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Wiązów będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jej realizacji. Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Burmistrza Miasta i Gminy Wiązów, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Z realizacji programu burmistrz sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się radzie miasta. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania. Ocena poziomu realizacji Programu winna uwzględniać m.in.:

- bieżący monitoring Gminnej Ewidencji Zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,

- ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
- ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
- ocenę aktywności placówek kulturalnych,
- ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
- ocenę rozwoju bazy agroturystycznej,
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych. Po przyjęciu przez Radę Miasta treści Programu w drodze uchwały należy udostępnić dokument do publicznej wiadomości na gminnej stronie internetowej. Program należy sukcesywnie analizować oraz uzupełniać, uwzględniając zmieniające się uwarunkowania prawne, kulturowe i społeczne. Realizowanie założeń Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Wiązów będzie wymagało współpracy nie tylko osób odpowiedzialnych za wdrożenie działań wynikających z celów tego dokumentu, ale także aktywizacji właścicieli, użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, grup społecznego działania, środowisk naukowych itp. Mając na uwadze dobro ogółu należy dołożyć starań, aby wytyczone cele zostały realizowane. Gmina i podległe jej jednostki zobowiązują się prowadzić działalność informacyjną i popularyzatorską w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego. Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 r. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła. Źródła zagraniczne:
- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne.

Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej

właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu; - zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej. Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:
- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,

- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych. Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. **Dotacje Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** Dotacje przyznawane są zgodnie z Zarządzeniem nr 20/2023 Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu z dnia 12 września 2023 r. w sprawie: Regulaminu udzielania przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we

Wrocławiu w roku 2024 dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. **Dotacje wojewódzkie** Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa. **Dotacje powiatowe** W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art. 82. 1. precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 713) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy. **Źródła zewnętrznego finansowania - krajowe Konkurs „Zabytek Zadbany”** „Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów. Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- 1) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu,
- 2) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe),
- 3) Adaptacja obiektów zabytkowych,
- 4) Architektura i budownictwo drewniane,
- 5) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne,

6) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem. **Fundusz Termomodernizacji i Remontów** Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną. Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa. **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)** Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym

źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej. **Program Kultura – Interwencje** Organizatorem Programu Kultura - Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym. Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe. **Finansowanie z fundacji** Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź - KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange. **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków** Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzone przez sądy, były rażąco niskie. Niektórym opłacało się więc niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r. Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powodzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. **Fundusz dopłat z Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie** Celem rządowego programu bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa jest zwiększenie zasobu lokali mieszkalnych oraz lokali i pomieszczeń z zakresu pomocy społecznej, służących zaspokajaniu potrzeb osób o niskich i przeciętnych dochodach. **Fundusz Kościelny** Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie. Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo. Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA. **Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego** Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ochrona Zabytków** W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;

2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);

3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);

4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych). Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich. O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. **Program „Infrastruktura kultury”** Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji. **Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne** Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;

2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków. **Źródła zewnętrzne finansowania - pozostałe** Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków może odbywać się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. W 2020 r. skończył się okres obowiązywania funduszy europejskich. Obecnie trwają prace nad konkretnymi programami w nowej perspektywie finansowej na lata 2021-2027 z funduszy Unii Europejskiej. **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2021-2027 – Priorytet VIII „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury”** W ramach tego priorytetu, możliwa jest ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego. Realizowane inwestycje będą miały na celu efektywne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego w osiąganiu korzyści społecznych i gospodarczych, zarówno w wymiarze krajowym, jak regionalnym i lokalnym. W ramach priorytetu możliwe są działania:

- Działanie 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury

- Działanie 8.2 Ochrona zabytków. Wsparcie będzie dotyczyło prac związanych z renowacją, konserwacją, rewaloryzacją i restauracją obiektów zabytkowych (i ich zespołów), jak również przebudowy i rozbudowy obiektów zabytkowych. Możliwy będzie również m.in. zakup urządzeń chroniących obiekt przed kradzieżą i zniszczeniem, a także zakup wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie

wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina;

2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy. Gmina jest ustawowo zobligowana do opieki nad obiektami, których jest właścicielem: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całość przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobyków. Zaleca się, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2024 - 2027 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłoby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy. Zadania GPOnZ mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gmina może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia, parafie). Zaleca się, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2024- 2027 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłoby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy. Zadania GPOnZ mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gmina może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie). W ostatnich latach władze samorządowe zrealizowały istotne dla wizerunku gminy Wiązów zadania. W 2022 r. podpisano umowy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków[#].

1. Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Franciszka w Jutrzynie (wysokość dotacji 10.000,00 zł).

2. Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Michała Archaniola w Jaworowie (wysokość dotacji 10.600,00 zł).

3. Parafia Rzymskokatolicka pw. NMP Częstochowskiej w Witowicach (wysokość dotacji 12.500,00 zł).

W 2021 r. podpisano umowy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków[#].

1. Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Franciszka w Jutrzynie otrzymała dotacje na wykonanie „Konserwacji i restauracji prospektu organowego z kościoła parafialnego pw. Św. Franciszka z Asyżu w Jutrzynie” (wysokość dotacji 10.000,00 zł).

2. Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Michała Archaniola w Jaworowie otrzymała dotacje na wykonanie „Konserwacji i restauracji rzeźby Matki Boskiej z Dzieciątkiem, rzeźby Chrystusa Zmartwychwstałego oraz rzeźby Św. Jana Nepomucena z kościoła filialnego pw. Św. Barbary w Częstocicach” (wysokość dotacji 10.000,00 zł).

3. Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Andrzeja Apostoła w Kucharzowicach otrzymała dotacje na wykonanie „Wykonanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy obrazie głównym Apoteoza św. Andrzeja – II etap w kościele parafialnym” (wysokość dotacji 10.000,00 zł).

4. Parafia Rzymskokatolicka pw. Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej w Witowicach otrzymała dotacje na wykonanie „Remontu elewacji budynku – elewacja wschodnia II etap kościoła parafialnego pw. Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej w Witowicach” (wysokość dotacji 10.000,00 zł). W ramach wydatków inwestycyjnych zapłacono 127.651.80 zł za ruin kościoła ewangelickiego w Miechowicach Oławskie:

- uzupełnienie ubytków muru w aneksie południowym przy prezbiterium wraz z rekonstrukcją otworu wejściowego,

- usunięcie samosiewów w koronie murów obwodowych prezbiterium i szczytów nawy (łuk tęczyowy i pozostałości szczytu wieży),

- usunięcie wtórnych nawarstwień z pach sklepień przy łuku tęczyowym i na obwodzie,

- zabezpieczenie przed wnikaniem wód opadowych i konstrukcyjne (przed zawaleniem) strzemi sklepień i korony murów obwodowych,

- zabezpieczenie konstrukcyjne murów wschodniej części prezbiterium z otworami okiennymi.

W 2020 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego łącznie poniesiono wydatki 1.320.463.46 zł. Natomiast w 2019 r. 2.928.720,70 zł.

ANEKS 1. WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH Z TERNU GMINY WIĄZÓW Załącznik nr 1 do
zarządzenia nr 17/2022 Burmistrza Miasta i Gminy Wiązów
z dnia 16.02.2022

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	RODZAJ OBIEKTU	REJESTR ZABYTKÓW
1.	Bryłów	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Bryłów	Kaplica pom. MB Częstochowskiej		kaplica	
3.	Bryłów	Dom mieszkalny	9	budynek mieszkalny	
4.	Bryłów	Transformator		transformator	
1.	Bryłówek	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Bryłówek:	Zespół folwarczny:		zespół folwarczny	
a.	Bryłówek	Dom zarządcy		rzędcówka	
b.	Bryłówek	Oficyna mieszkalna		budynek mieszkalny	
c.	Bryłówek	Obora i stajnia		budynek gospodarczy	
d.	Bryłówek	Mur od strony drogi		ogrodzenie	
e.	Bryłówek	Zagospodarowanie parkowe		park/ogród	
3.	Bryłówek	Dom mieszkalny	3	budynek mieszkalny	
4.	Bryłówek	Dom mieszkalny	11	budynek mieszkalny	
5.	Bryłówek	Transformator		transformator	
1.	Częstocice	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Częstocice	Zespół kościelny:		zespół kościelny	
a.	Częstocice	Kościół fil. św. Barbary		kościół	A/3153/1153 z 20.11.1964 r.
b.	Częstocice	Kaplica MB Bolesnej		kaplica	
c.	Częstocice	Cmentarz		cmentarz	
d.	Częstocice	Mur cmentarny z bramą		ogrodzenie	
3.	Częstocice	Dom mieszkalny	1	budynek mieszkalny	
4.	Częstocice	Dom mieszkalny	16/16a	budynek mieszkalny	
5.	Częstocice	Dom mieszkalny	23	budynek mieszkalny	
6.	Częstocice	Dom mieszkalny	24	budynek mieszkalny	
7.	Częstocice	Dom mieszkalny	25	budynek mieszkalny	
8.	Częstocice	Budynek gospodarczy	26	budynek gospodarczy	
9.	Częstocice	Dom mieszkalno-gospodarczy	26 a	budynek mieszkalno-gospodarczy	
10.	Częstocice	Dom mieszkalny	28	budynek	

				mieszkalny	
a.	Częstocice	Obora	28	budynek gospodarczy	
11.	Częstocice	Dom mieszkalny	30	budynek mieszkalny	
12.	Częstocice	Dom mieszkalny	31	budynek mieszkalny	
13.	Częstocice	Transformator		transformator	
1.	Gułów	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Gułów	Zespół kościelny:		zespół kościelny	
a.	Gułów	Kościół fil. MB Królowej Polski, d. ewangelicki		kościół	A/2417/1592 z 22.02.1966 r.
b.	Gułów	Kaplica cmentarna		kaplica	
c.	Gułów	Cmentarz poewangelicki		cmentarz	
d.	Gułów	Mur cmentarny		ogrodzenie	
3.	GUŁÓW	Zespół dworski:		zespół dworski	A/2431/698/1-2/W z 13.10.1994 r.
a.	Gułów	Dwór	48	dwór	A/2431/698/1-2/W z 13.10.1994 r.
	Gułów	Zespół folwarczny:		zespół folwarczny	A/2431/698/1-2/W z 13.10.1994 r.
b.	Gułów	Oficyna mieszkalna I	46	budynek mieszkalny	
c.	Gułów	Oficyna mieszkalna II	47	budynek mieszkalny	
d.	Gułów	Obora I		budynek gospodarczy	
e.	Gułów	Obora II		budynek gospodarczy	
f.	Gułów	Stajnia, ob. obora		budynek gospodarczy	
g.	Gułów	Stodoła I		budynek gospodarczy	
h.	Gułów	Stodoła II		budynek gospodarczy	
i.	Gułów	Spichlerz		budynek gospodarczy	
j.	Gułów	Ogród dworski		park/ogród	A/2430/577W z 27.12.1984 r.
k.	Gułów	Mur ogrodu z furką		ogrodzenie	
1.	Jaworów	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Jaworów	Zespół kościelny:		zespół kościelny	
a.	Jaworów	Kościół par. św. Michała Archanioła		kościół	A/2414/1593 z 22.03.1966 r.
b.	Jaworów	Cmentarz katolicki		cmentarz	
c.	Jaworów	Mur cmentarny z 3 kaplicami Bożego Ciała		ogrodzenie	

d.	Jaworów	Plebania		plebania	
e.	Jaworów	Obora		budynek gospodarczy	
3.	Jaworów	Szkoła		szkoła	
4.	Jaworów	Dom mieszkalny	4	budynek mieszkalny	
5.	Jaworów	Dom mieszkalny	5	budynek mieszkalny	
6.	Jaworów	Dom mieszkalny	9	budynek mieszkalny	
7.	Jaworów	Dom mieszkalny	36	budynek mieszkalny	
8.	Jaworów	Dom mieszkalny	50	budynek mieszkalny	
9.	Jaworów	Transformator		transformator	
1.	Jędrzychowice	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Jędrzychowice	Cmentarz poewangelicki	na pd.-wsch. od wsi	cmentarz	
3.	Jędrzychowice	Zespół pałacowy:		zespół pałacowy	
a.	Jędrzychowice	Pałac	25	pałac	A/2413/1594 z 22.03.1966 r.
b.	Jędrzychowice	Oficina dworska	27	budynek gospodarczy	A/2413/1594 z 22.03.1966 r.
c.	Jędrzychowice	Stodoła I-II-III		budynek gospodarczy	
d.	Jędrzychowice	Park pałacowy		park/ogród	A/2426/576/W z 27.12.1984 r.
4.	Jędrzychowice	Dom mieszkalny	2	budynek mieszkalny	
1.	Jutrzyna	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Jutrzyna	Kościół par. św. Franciszka z Asyżu		kościół	A/2415/1242 z 01.03.1965 r.
a.	Jutrzyna	Cmentarz katolicki		cmentarz	
3.	Jutrzyna	Dom mieszkalny	13	budynek mieszkalny	
4.	Jutrzyna	Dom mieszkalny	36	budynek mieszkalny	
5.	Jutrzyna	Dom mieszkalny	42	budynek mieszkalny	
6.	Jutrzyna	Dom mieszkalny	47	budynek mieszkalny	
7.	Jutrzyna	Dom mieszkalny	48	budynek mieszkalny	
8.	Jutrzyna	Dom mieszkalny	55	budynek mieszkalny	
9.	Jutrzyna	Dom mieszkalny	101	budynek mieszkalny	
10.	Jutrzyna	Transformator		transformator	
1.	Kalinowa	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Kalinowa	Kaplica pomocnicza		kaplica	
3.	Kalinowa	Dom mieszkalny	34	budynek mieszkalny	

4.	Kalinowa	Młyn wodny, ob. elektryczny		młyn	
1.	Kłósów	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Kłósów	Zespół kościelny:		zespół kościelny	
a.	Kłósów	Kościół fil. św. Jadwigi		kościół	A/1019 z 29.08.2007 r.
b.	Kłósów	Kapliczka		kaplica	
c.	Kłósów	Cmentarz katolicki		cmentarz	
d.	Kłósów	Mur cmentarny z 4 kaplicami Bożego Ciała		ogrodzenie	
e.	Kłósów	D. ogrody plebańskie		park/ogród	
3.	Kłósów	Dom mieszkalny	4	budynek mieszkalny	
4.	Kłósów	Dom mieszkalny	5	budynek mieszkalny	
5.	Kłósów	Dom mieszkalny	11	budynek mieszkalny	
6.	Kłósów	Dom mieszkalny	14	budynek mieszkalny	
7.	Kłósów	Stodoła	16	budynek gospodarczy	
8.	Kłósów	Dom mieszkalny	20	budynek mieszkalny	
9.	Kłósów	Dom mieszkalny	39	budynek mieszkalny	
10.	Kłósów	Dom mieszkalny	40	budynek mieszkalny	
11.	Kłósów	Dom mieszkalny	42	budynek mieszkalny	
12.	Kłósów	Dom mieszkalny	60	budynek mieszkalny	
13.	Kłósów	Zespół mieszkalno-gospodarczy:	63	zespół	
a.	Kłósów	Dom mieszkalno-gospodarczy	63	budynek mieszkalno-gospodarczy	
b.	Kłósów	Dom mieszkalny, ob. gospodarczy	63	budynek mieszkalny	
c.	Kłósów	Stodoła	63	budynek gospodarczy	
d.	Kłósów	Kuźnia	63	budynek gospodarczy	
17.	Kłósów	Dom mieszkalny	74	budynek mieszkalny	
18.	Kłósów	Transformator		transformator	
1.	Kowalów	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Kowalów	Zespół kościelny:		zespół kościelny	
a.	Kowalów	Kościół fil. św. Urszuli		kościół	A/2416/1244 z 01.03.1965 r.
b.	Kowalów	Cmentarz katolicki		cmentarz	
c.	Kowalów	Mur cmentarny		Ogrodzenie	
3.	Kowalów	Dom mieszkalny	4	budynek	

				mieszkalny	
4.	Kowalów	Dom mieszkalny	9	budynek mieszkalny	
5.	Kowalów	Dom mieszkalny	10	budynek mieszkalny	
6.	Kowalów	Dom mieszkalny	11	budynek mieszkalny	
7.	Kowalów	Dom mieszkalny	13	budynek mieszkalny	
8.	Kowalów	Dom mieszkalny	28	budynek mieszkalny	
9.	Kowalów	Dom mieszkalny	42	budynek mieszkalny	
10.	Kowalów	Dom mieszkalny	47	budynek mieszkalny	
1.	Krajno	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Krajno	Zespół pałacowy:	6-7-8-9	zespół pałacowy	
a.	Krajno	Oficyna mieszkalna	8-9	budynek mieszkalny	
b.	Krajno	Stodoła I		budynek gospodarczy	
c.	Krajno	Park pałacowy		park/ogród	A/2424/578/W z 27.12.1984 r.
1.	Księżyce	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Księżyce	Kościół fil. św. Józefa Oblubieńca NMP		kościół	A/5247 z 07.06.2011 r.
3.	Księżyce	Cmentarz wiejski	poza wsią	cmentarz	
a.	Księżyce	Kaplica cmentarna		kaplica	
4.	Księżyce	Szkoła podstawowa		szkoła	
5.	Księżyce	Dom mieszkalny	14	budynek mieszkalny	
6.	Księżyce	Dom mieszkalny	33	budynek mieszkalny	
7.	Księżyce	Dom mieszkalny	35	budynek mieszkalny	
8.	Księżyce	Dom mieszkalny	45	budynek mieszkalny	
a.	Księżyce	Dom mieszkalno-gospodarczy	45	budynek mieszkalno-gospodarczy	
1.	Kucharzowice	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Kucharzowice	Zespół kościelny:		zespół kościelny	
a.	Kucharzowice	Kościół św. Andrzeja Apostoła		kościół	A/2421/1615 z 08.04.1966 r.
b.	Kucharzowice	Cmentarz katolicki		cmentarz	
c.	Kucharzowice	Mur cmentarny z 4 kaplicami Bożego Ciała		ogrodzenie	
3.	Kucharzowice	Dom mieszkalny	1	budynek mieszkalny	
4.	Kucharzowice	Dom mieszkalny	3	budynek mieszkalny	

5.	Kucharzowice	Dom mieszkalny	4	budynek mieszkalny	
6.	Kucharzowice	Stodoła	10/11	budynek gospodarczy	
7.	Kucharzowice	Dom mieszkalny	13	budynek mieszkalny	
8.	Kucharzowice	Dom mieszkalny	15	budynek mieszkalny	
9.	Kucharzowice	Dom mieszkalny	23	budynek mieszkalny	
10.	Kucharzowice	Dom mieszkalny	40	budynek mieszkalny	
11.	Kucharzowice	Dom mieszkalny	57	budynek mieszkalny	
12.	Kucharzowice	Dom mieszkalny	58	budynek mieszkalny	
13.	Kucharzowice	Dom mieszkalny	65	budynek mieszkalny	
14.	Kucharzowice	Dom mieszkalny	66	budynek mieszkalny	
1.	Kurów	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Kurów	Zespół pałacowy:		zespół pałacowy	
a.	Kurów	Pałac (<i>rozebrany</i>)		pałac	
b.	Kurów	Obora I		budynek gospodarczy	
c.	Kurów	Obora II		budynek gospodarczy	
d.	Kurów	Stajnia		budynek gospodarczy	
3.	Kurów	Dom mieszkalny	9	budynek mieszkalny	
4.	Kurów	Dom mieszkalno-gospodarczy	09.paź	budynek mieszkalno-gospodarczy	
5.	Kurów	Dom mieszkalny	10	budynek mieszkalny	
6.	Kurów	Dom mieszkalny	39	budynek mieszkalny	
1.	Łojowice	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Łojowice	Zespół pałacowy:		zespół pałacowy	
a.	Łojowice	Pałac	55	pałac	A/2429/608/W z 29.12.1987 r.
b.	Łojowice	Oficyna mieszkalna I	53	budynek mieszkalny	
c.	Łojowice	Oficyna mieszkalna II	53	budynek mieszkalny	
d.	Łojowice	Oficyna mieszkalna III		budynek mieszkalny	
e.	Łojowice	Oficyna mieszkalna IV	56	budynek mieszkalny	
f.	Łojowice	Oranżeria, ob. magazyn		Inny	
g.	Łojowice	Dom ogrodnika, ob.	54	budynek	

		dom mieszkalny		mieszkalny	
h.	Łojowice	Obora		budynek gospodarczy	
i.	Łojowice	Budynek mieszkalno-gospodarczy	52	budynek mieszkalno-gospodarczy	
j.	Łojowice	Stajnia I		budynek gospodarczy	
k.	Łojowice	Stajnia II		budynek gospodarczy	
l.	Łojowice	Wozownia, ob. garaże		budynek gospodarczy	
ł.	Łojowice	Spichlerz		budynek gospodarczy	
m.	Łojowice	Stodoła I		budynek gospodarczy	
n.	Łojowice	Stodoła II		budynek gospodarczy	
o.	Łojowice	Gorzelnia	51	Przemysłowy	
p.	Łojowice	Park pałacowy		park/ogród	A/2425/579/W z 27.12.1984 r.
r.	Łojowice	Ogrodzenie z bramą		Ogrodzenie	
3.	Łojowice	Dom mieszkalny, d. szkoła	1	budynek mieszkalny	
4.	Łojowice	Dom mieszkalny	2	budynek mieszkalny	
a.	Łojowice	Budynek mieszkalno-gospodarczy	2	budynek mieszkalno-gospodarczy	
5.	Łojowice	Dom mieszkalny	4	budynek mieszkalny	
6.	Łojowice	Dom mieszkalny	8	budynek mieszkalny	
7.	Łojowice	Dom mieszkalny	11	budynek mieszkalny	
a.	Łojowice	Stodoła	11	budynek gospodarczy	
8.	Łojowice	Dom mieszkalny	14	budynek mieszkalny	
9.	Łojowice	Dom mieszkalny	18	budynek mieszkalny	
10.	Łojowice	Dom mieszkalny	20	budynek mieszkalny	
a.	Łojowice	Budynek gospodarczy	20	budynek gospodarczy	
11.	Łojowice	Pocztą	25	publiczny	
12.	Łojowice	Dom mieszkalny	26	budynek mieszkalny	
a.	Łojowice	Budynek gospodarczy	26	budynek gospodarczy	
13.	Łojowice	Dom mieszkalny	29	budynek mieszkalny	
14.	Łojowice	Dom mieszkalny	50	budynek mieszkalny	
1.	Miechowice	Historyczny układ		obszar	

	oławskie	ruralistyczny wsi			
2.	Miechowice oławskie	Zespół kościelny:		zespół kościelny	
a.	Miechowice oławskie	Kościół ewangelicki (ruina)		kościół	A/2432/455/W z 29.10.1980 r.
b.	Miechowice oławskie	Cmentarz poewangelicki		cmentarz	
c.	Miechowice oławskie	Mur cmentarny		ogrodzenie	
3.	Miechowice oławskie	Zespół dworski:		zespół dworski	
a.	Miechowice Oławskie	Dwór		dwór	A/2434/456/W z 29.10.1980 r.
b.	Miechowice Oławskie	Budynek mieszkalno-gospodarczy		budynek mieszkalno-gospodarczy	
c.	Miechowice Oławskie	Park dworski		park/ogród	A/2428/586/W z 27.12.1984 r.
4.	Miechowice oławskie	Budynek dworca		dworzec	
a.	Miechowice oławskie	Budynek gospodarczy	dz. 317	budynek gospodarczy	
5.	Miechowice oławskie	Dom mieszkalny	10	budynek mieszkalny	
6.	Miechowice oławskie	Dom mieszkalny	12/13	budynek mieszkalny	
a.	Miechowice oławskie	Obora	12/13	budynek gospodarczy	
b.	Miechowice oławskie	Stodoła	12/13	budynek gospodarczy	
7.	Miechowice oławskie	Dom mieszkalny	14	budynek mieszkalny	
8.	Miechowice oławskie	Dom mieszkalny	25	budynek mieszkalny	
9.	Miechowice oławskie	Zespół mieszkalno-gospodarczy:		zespół	
a.	Miechowice oławskie	Dom mieszkalny	28	budynek mieszkalny	
b.	Miechowice oławskie	Stodoła	28/29	budynek gospodarczy	
10.	Miechowice oławskie	Dom mieszkalny	49 a	budynek mieszkalny	
11.	Miechowice oławskie	Szkoła	54	szkoła	
1.	Ośno	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Ośno	Szkoła		szkoła	
3.	Ośno	Dom mieszkalny	12	budynek mieszkalny	
1.	Stary wiązów	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Stary wiązów	Zespół kościelny:		zespół kościelny	
a.	Stary wiązów	Kościół fil. św. Floriana		kościół	A/2419/1619 z 08.04.1966 r.
b.	Stary wiązów	Cmentarz katolicki		cmentarz	

c.	Stry Wiazów	Mur cementarny z bramą i 4 kaplicami Bożego Ciała		ogrodzenie	
3.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	4	budynek mieszkalny	
a.	Stry wiazów	Brama wjazdowa	4	inny	
4.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	20	budynek mieszkalny	
5.	Stry wiazów	Zespół mieszkalno-gospodarczy d. kuźni	22	zespół	
6.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	25	budynek mieszkalny	
7.	Stry wiazów	Zespół mieszkalno - gospodarczy:		zespół	
a.	Stry wiazów	Dom mieszkalno-gospodarczy	26	budynek mieszkalno-gospodarczy	
b.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	27	budynek mieszkalny	
c.	Stry wiazów	Stodoła	26/27	budynek gospodarczy	
8.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	28	budynek mieszkalny	
9.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	43	budynek mieszkalny	
10.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	49	budynek mieszkalny	
11.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	51	budynek mieszkalny	
12.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	52	budynek mieszkalny	
13.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	54	budynek mieszkalny	
14.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	60	budynek mieszkalny	
15.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	65	budynek mieszkalny	
a.	Stry wiazów	Stodoła	65	budynek gospodarczy	
b.	Stry wiazów	Obora	65	budynek gospodarczy	
16.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	66	budynek mieszkalny	
17.	Stry wiazów	Dom mieszkalny	70	budynek mieszkalny	
18.	Stry wiazów	Szkoła	72	szkoła	
19.	Stry wiazów	Dom Ludowy, ob. mieszk.	75	publiczny	
20.	Stry wiazów	Remiza strażacka	obok nr 82	inny	
1.	Wawrzęcice	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Wawrzęcice	Zespół folwarczny:		zespół folwarczny	
a.	Wawrzęcice	Dom zarządcy		rzādcówka	
b.	Wawrzęcice	Stajnia		budynek gospodarczy	

c.	Wawrzęce	Park dworski z cmentarzem rodowym		park/ogród	
3.	Wawrzęce	Szkoła		szkoła	
4.	Wawrzęce	Dom mieszkalny	3	budynek mieszkalny	
1.	Wawrzyszów	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Wawrzyszów	Zespół kościelny:		zespół kościelny	
a.	Wawrzyszów	Kościół fil. MB Loretańskiej		kościół	A/1073 z 14.07.2008 r.
b.	Wawrzyszów	Cmentarz poewangelicki		cmentarz	
c.	Wawrzyszów	Mur cmentarny		ogrodzenie	
3.	Wawrzyszów	Zespół pałacowy:		zespół pałacowy	
a.	Wawrzyszów	Pałac, ob. szkoła		pałac	
b.	Wawrzyszów	Oficyna mieszkalna I		budynek mieszkalny	
c.	Wawrzyszów	Oficyna mieszkalna II		budynek mieszkalny	
d.	Wawrzyszów	Oficyna mieszkalna III		budynek mieszkalny	
e.	Wawrzyszów	Spichlerz, ob. dom mieszkalny		budynek gospodarczy	
f.	Wawrzyszów	Obora I		budynek gospodarczy	
g.	Wawrzyszów	Obora II		budynek gospodarczy	
h.	Wawrzyszów	Pompownia		przemysłowy	
i.	Wawrzyszów	Park pałacowy		park/ogród	A/2427/585/W z 27.12.1984 r.
4.	Wawrzyszów	Dom mieszkalny	3	budynek mieszkalny	
5.	Wawrzyszów	Dom mieszkalny	9	budynek mieszkalny	
6.	Wawrzyszów	Dom mieszkalny, d. pastorówka	29	budynek mieszkalny	
a.	Wawrzyszów	Dom mieszkalno- gospodarczy	29	budynek mieszkalno- gospodarczy	
7.	Wawrzyszów	Stodoła	31	budynek gospodarczy	
8.	Wawrzyszów	Dom mieszkalny	32	budynek mieszkalny	
1.	Wiązów	Miasto		obszar	A/1847/393 z 25.11.1956 r.
2.	Wiązów	Historyczny układ urbanistyczny miasta z przedmieściami		obszar	
3.	Wiązów	Zespół kościelny:	ul. Kościelna 13, 14	zespół kościelny	
a.	Wiązów	Kościół św. Mikołaja	ul. Kościelna 13	kościół	A/2420/1622 z 08.04.1966 r.
b.	Wiązów	Plebania	ul. Kościelna 13	plebania	

c.	Wiązów	Budynek gospodarczy przy plebanii	ul. Kościelna 13	budynek gospodarczy	
d.	Wiązów	Wikariat	ul. Kościelna 13	plebania	
e.	Wiązów	D. szkoła, ob. dom mieszkalny	ul. Kościelna 14	budynek mieszkalny	
4.	Wiązów	Cmentarz komunalny	ul. Wrocławska	cmentarz	
a.	Wiązów	Kaplica cmentarna św. Marii Magdaleny	ul. 1-go Maja (cmentarz) 25	kaplica	
5.	Wiązów	Cmentarz poewangelicki	ul. Wrocławska	cmentarz	
6.	Wiązów	Zespół dworca kolejowego:		zespół	
a.	Wiązów	Budynek dworca		dworzec	
b.	Wiązów	Dom mieszkalny. pracowników PKP		budynek mieszkalny	
c.	Wiązów	Dom mieszkalny pracowników PKP	ul. Strzełńska 41	budynek mieszkalny	
d.	Wiązów	Budynek WC		inny	
7.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 1	budynek mieszkalny	
8.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 3	budynek mieszkalny	
9.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 4	budynek mieszkalny	
10.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 5	budynek mieszkalny	
11.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 6	budynek mieszkalny	
12.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 7	budynek mieszkalny	
13.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 8	budynek mieszkalny	
a.	Wiązów	Oficina	ul. Strzełńska 8	budynek gospodarczy	
14.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 9	budynek mieszkalny	
15.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 10	budynek mieszkalny	
16.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 11	budynek mieszkalny	
17.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 12	budynek mieszkalny	
18.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 13	budynek mieszkalny	
19.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 15	budynek mieszkalny	
a.	Wiązów	Stodoła	ul. Strzełńska 15	budynek gospodarczy	
20.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 16	budynek mieszkalny	
21.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełńska 17	budynek mieszkalny	
a.	Wiązów	Oficina mieszkalna	ul. Strzełńska	budynek	

			17b	mieszkalny	
22.	Wiązów	Willa, ob. przychodnia	ul. Strzełińska 18	budynek mieszkalny	
25.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełińska 19	budynek mieszkalny	
26.	Wiązów	Willa	ul. Strzełińska 20	budynek mieszkalny	
27.	Wiązów	Willa	ul. Strzełińska 22	budynek mieszkalny	
28.	Wiązów	Willa	ul. Strzełińska 24	budynek mieszkalny	
29.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełińska 26	budynek mieszkalny	
30.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełińska 27	budynek mieszkalny	
31.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełińska 28	budynek mieszkalny	
32.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełińska 30	budynek mieszkalny	
33.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełińska 31	budynek mieszkalny	
34.	Wiązów	Budynek składu d. fabryki cygar, ob. magazyny GS	ul. Strzełińska 31a	magazyn	
35.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełińska 32	budynek mieszkalny	
a.	Wiązów	Altana	ul. Strzełińska 32	inny	
36.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełińska 34	budynek mieszkalny	
37.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełińska 35	budynek mieszkalny	
38.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełińska 36	budynek mieszkalny	
39.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Strzełińska 39	budynek mieszkalny	
40.	Wiązów	Prepozytura dóbr biskupich i folwark:	ul. Biskupicka 3, 3a	plebania	A/2435/699/1-2/W z 25.07.1994 r.
a.	Wiązów	Dom zarządcy, ob. budynek administracyjno-mieszkalny	ul. Biskupicka 3	rzędcówka	A/2435/699/1-2/W z 25.07.1994 r.
b.	Wiązów	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ul. Biskupicka 3a	budynek mieszkalno-gospodarczy	A/2435/699/1-2/W z 25.07.1994 r.
c.	Wiązów	Obora I	ul. Biskupicka 3, 3a	budynek gospodarczy	
d.	Wiązów	Obora II	ul. Biskupicka 3, 3a	budynek gospodarczy	
e.	Wiązów	Stajnia	ul. Biskupicka 3, 3a	budynek gospodarczy	
41.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 2	budynek mieszkalny	
42.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego	budynek	

			5	mieszkalny	
43.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 6	budynek mieszkalny	
44.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 7	budynek mieszkalny	
45.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 9	budynek mieszkalny	
46.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 10	budynek mieszkalny	
a.	Wiązów	Oficina mieszkalna	ul. Daszyńskiego 10a	budynek mieszkalny	
47.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 11	budynek mieszkalny	
48.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 12	budynek mieszkalny	
49.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 15	budynek mieszkalny	
50.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 16	budynek mieszkalny	
51.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 18	budynek mieszkalny	
52.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 20	budynek mieszkalny	
53.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 22	budynek mieszkalny	
54.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 23	budynek mieszkalny	
55.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 24	budynek mieszkalny	
56.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 27	budynek mieszkalny	
57.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 28	budynek mieszkalny	
58.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 29	budynek mieszkalny	
59.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 30	budynek mieszkalny	
60.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 32	budynek mieszkalny	
61.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 33	budynek mieszkalny	
62.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 34/36	budynek mieszkalny	
63.	Wiązów	Zespół młyński:	ul. Daszyńskiego 37	zespół	
a.	Wiązów	Młyn wodny, ob. elektryczny	ul. Daszyńskiego 37	młyn	
b.	Wiązów	Spichlerz	ul. Daszyńskiego 37	budynek gospodarczy	
c.	Wiązów	Budynek gospodarczy	ul. Daszyńskiego 37	budynek gospodarczy	
d.	Wiązów	Kanał młynówki		inny	
64.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 38	budynek mieszkalny	
65.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego	budynek	

			40	mieszkalny	
66.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 41	budynek mieszkalny	
67.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 42	budynek mieszkalny	
68.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 43	budynek mieszkalny	
69.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 45	budynek mieszkalny	
70.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 46	budynek mieszkalny	
71.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 47	budynek mieszkalny	
72.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 50	budynek mieszkalny	
73.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 1	budynek mieszkalny	
75.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 3	budynek mieszkalny	
76.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 4	budynek mieszkalny	
77.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 5	budynek mieszkalny	
78.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 6	budynek mieszkalny	
79.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 7	budynek mieszkalny	
80.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 8	budynek mieszkalny	
81.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 9	budynek mieszkalny	
82.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 10	budynek mieszkalny	
83.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 11	budynek mieszkalny	
84.	Wiązów	Dom mieszkalny, ob. ZOZ	ul. Kościelna 12	budynek mieszkalny	
85.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 16	budynek mieszkalny	
86.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 17	budynek mieszkalny	
87.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 18	budynek mieszkalny	
88.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 19	budynek mieszkalny	
92.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 2	budynek mieszkalny	
93.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 4	budynek mieszkalny	
94.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 5	budynek mieszkalny	
95.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 6	budynek mieszkalny	
96.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 7	budynek mieszkalny	

97.	Wiązów	Domy mieszkalny	ul. 1-go Maja 8	budynek mieszkalny	
98.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 8a	budynek mieszkalny	
99.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 8c	budynek mieszkalny	
100.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 10	budynek mieszkalny	
101.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 11	budynek mieszkalny	
102.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 12	budynek mieszkalny	
104.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 14	budynek mieszkalny	
105.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 15	budynek mieszkalny	
106.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. 1-go Maja 16	budynek mieszkalny	
107.	Wiązów	Szkoła podstawowa	ul. 1-go Maja 31	szkoła	
108.	Wiązów	Pocztą	ul. Pocztowa 1	publiczny	
109.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 1	budynek mieszkalny	
110.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 3	budynek mieszkalny	
111.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 5	budynek mieszkalny	
112.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 6	budynek mieszkalny	
a.	Wiązów	Oficina gospodarcza	ul. Sikorskiego 6	budynek gospodarczy	
113.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 16	budynek mieszkalny	
114.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 17	budynek mieszkalny	
115.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 18	budynek mieszkalny	
116.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 23	budynek mieszkalny	
117.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Staszica 7	budynek mieszkalny	
118.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Staszica / ul. 1- go Maja 14	budynek mieszkalny	
a.	Wiązów	Sala widowiskowa	ul. Staszica 14	publiczny	
119.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Świerczewskiego 1	budynek mieszkalny	
120.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Świerczewskiego 3	budynek mieszkalny	
121.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Świerczewskiego	budynek mieszkalny	

			5		
122.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Świerczewskiego 6	budynek mieszkalny	
123.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Świerczewskiego 7	budynek mieszkalny	
124.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Świerczewskiego 8	budynek mieszkalny	
125.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Świerczewskiego 9	budynek mieszkalny	
126.	Wiązów	Szkoła podstawowa	ul. Świerczewskiego 11	szkoła	
127.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Świerczewskiego 13	budynek mieszkalny	
128.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Świerczewskiego 14	budynek mieszkalny	
129.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Świerczewskiego 16	budynek mieszkalny	
130.	Wiązów	Dom mieszkalny	ul. Świerczewskiego 16a	budynek mieszkalny	
131.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 1	budynek mieszkalny	
132.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 2	budynek mieszkalny	
133.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 3	budynek mieszkalny	
134.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 4	budynek mieszkalny	
135.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 7	budynek mieszkalny	
136.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 13	budynek mieszkalny	
137.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 19	budynek mieszkalny	
138.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 20	budynek mieszkalny	
139.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 21	budynek mieszkalny	
140.	Wiązów	Dom mieszkalny, ob. Ośrodek Kultury	Pl. Wolności 22	publiczny	
141.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 23	budynek mieszkalny	
142.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 24	budynek mieszkalny	
143.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 25	budynek mieszkalny	
144.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności	budynek	

			26	mieszkalny	
145.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 27	budynek mieszkalny	
146.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 28	budynek mieszkalny	
147.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 29	budynek mieszkalny	
148.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 30	budynek mieszkalny	
149.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 31	budynek mieszkalny	
150.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 32	budynek mieszkalny	
151.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 34	budynek mieszkalny	
152.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 35	budynek mieszkalny	
153.	Wiązów	Dom mieszkalny	Pl. Wolności 36	budynek mieszkalny	
154.	Wiązów	Zespół ratusza:	Pl. Wolności 37	zespół	
a.	Wiązów	Budynek ratusza	Pl. Wolności 37	ratusz	
b.	Wiązów	Wieża ratuszowa	Pl. Wolności 37	wieża ratuszowa	A/2418/1638 z 08.04.1966 r.
1.	Witowice	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Witowice	Zespół kościelny:		zespół kościelny	
a.	Witowice	Kościół par. MB Częstochowskiej	40	kościół	A/1034 z 16.11.2007 r..
b.	Witowice	Plebania, ob. szkoła	39	plebania	
c.	Witowice	Cmentarz poewangelicki		cmentarz	
3.	Witowice	Cmentarz katolicki	na pn. od wsi	cmentarz	
4.	Witowice	Dom mieszkalny	2	budynek mieszkalny	
5.	Witowice	Dom mieszkalny	4	budynek mieszkalny	
6.	Witowice	Dom mieszkalny	5	budynek mieszkalny	
7.	Witowice	Dom mieszkalny	12	budynek mieszkalny	
a.	Witowice	Budynek gospodarczy	12	budynek gospodarczy	
8.	Witowice	Dom mieszkalny	32	budynek mieszkalny	
9.	Witowice	Dom mieszkalny	35	budynek mieszkalny	
a.	Witowice	Obora	35	budynek gospodarczy	
10.	Witowice	Dom mieszkalny	36	budynek mieszkalny	
11.	Witowice	Dom mieszkalny	37	budynek mieszkalny	
12.	Witowice	Spichlerz, ob. dom	41	budynek	

		mieszkalny		gospodarczy	
13.	Witowice	D. młyn wodny, ob. hotel	nad rz. Oławą	młyn	
14.	Witowice	Most drogowy	rz. Oława	most	A/2436/715/W z 11.09.1995 r.
15.	Witowice	Most drogowy	rz. Oława	most	
1.	Wyszonowice	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Wyszonowice	Zespół cmentarny:		zespół	471/A/05 z 17.01.2005 r.
a.	Wyszonowice	Kościół ewangelicki cmentarny (ruina)		kościół	
b.	Wyszonowice	Cmentarz poewangelicki	na pd.-zach. od wsi	cmentarz	471/A/05 z 17.01.2005 r.
c.	Wyszonowice	Kaplica grobowa I		kaplica	
d.	Wyszonowice	Kaplica grobowa II		kaplica	
3.	Wyszonowice	Zespół pałacowy:		zespół pałacowy	
a.	Wyszonowice	Pałac		pałac	A/2422/1628 z 12.04.1966 r.
b.	Wyszonowice	Oficina mieszkalna I		budynek mieszkalny	
c.	Wyszonowice	Oficina mieszkalna II		budynek mieszkalny	
d.	Wyszonowice	Oficina mieszkalna III	5	budynek mieszkalny	
e.	Wyszonowice	Oficina gospodarcza		budynek gospodarczy	
f.	Wyszonowice	Spichlerz		budynek gospodarczy	
g.	Wyszonowice	Obora I		budynek gospodarczy	
h.	Wyszonowice	Obora II		budynek gospodarczy	
i.	Wyszonowice	Park pałacowy i ogród		park/ogród	A/2423/584/W z 27.12.1984 r.
j.	Wyszonowice	Mur parkowy z bramą		ogrodzenie	
4.	Wyszonowice	Szkoła podstawowa		szkoła	
5.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	7	budynek mieszkalny	
6.	Wyszonowice	Dom Ludowy	11	publiczny	
7.	Wyszonowice	Dom mieszkalno-gospodarczy	14	budynek mieszkalno-gospodarczy	
8.	Wyszonowice	Zespół młyński:	16	zespół	
a.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	16	budynek mieszkalny	
b.	Wyszonowice	Młyn	16	młyn	
c.	Wyszonowice	Spichlerz	16	budynek gospodarczy	
d.	Wyszonowice	Obora	16	budynek gospodarczy	
9.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	18	budynek mieszkalny	
11.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	28	budynek mieszkalny	

12.	Wyszonowice	Osiedle robotnicze:		zespół	
a.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	30	budynek mieszkalny	
b.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	31	budynek mieszkalny	
c.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	32	budynek mieszkalny	
d.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	33	budynek mieszkalny	
e.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	34	budynek mieszkalny	
f.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	35	budynek mieszkalny	
13.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	46	budynek mieszkalny	
14.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	48	budynek mieszkalny	
15.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	50	budynek mieszkalny	
16.	Wyszonowice	Dom mieszkalny	52	budynek mieszkalny	
1.	Zborowice	Historyczny układ ruralistyczny wsi		obszar	
2.	Zborowice	Kaplica		kaplica	
3.	Zborowice	Dom mieszkalny	1	budynek mieszkalny	
4.	Zborowice	Dom mieszkalny	21	budynek mieszkalny	
5.	Zborowice	Dom mieszkalny, d. sołectwo	26	budynek mieszkalny	
6.	Zborowice	Dom mieszkalny	31	budynek mieszkalny	
7.	Zborowice	Dom mieszkalny	32	budynek mieszkalny	
8.	Zborowice	Dom mieszkalny	35	budynek mieszkalny	
9.	Zborowice	Dom mieszkalny	42	budynek mieszkalny	
10.	Zborowice	Transformator		transformator	

ANEKS 2. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH Z TERNU GMINY WIĄZÓW

Lp.	Miejscowość	Nr st. w miejscowości	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków
AZP 85-29						
1	Ośno	2	32	osada cmentarzysko szkieletowe osada osada	neolit I okres epoki brązu epoka brązu OR (późny)	
2	Ośno	3	33	osada osada osada osada osada osada	neolit EB-HC OR (późny) pradzieje WŚR PŚR	
3	Ośno	5	34	śląd osadnictwa osada	neolit WŚR	
4	Ośno	7	35	osada	neolit	
5	Ośno	8	36	śląd osadnictwa	pradzieje	
6	Ośno	9	37	śląd osadnictwa	pradzieje	
7	Wawrzeńczyce	1	38	cmentarzysko szkieletowe	okres środkowolat.	
8	Wawrzeńczyce	2	39	śląd osadnictwa osada osada	neolit WŚR PŚR	
9	Wawrzeńczyce	9	40	osada osada	neolit PŚR	
10	Wawrzeńczyce	10	41	śląd osadnictwa osada	neolit IV-V okres epoki brązu	
11	Wawrzeńczyce	11	42	osada	IV-V okres epoki brązu	
12	Wawrzeńczyce	13	43	śląd osadnictwa osada	neolit epoka brązu	
13	Wawrzeńczyce	14	44	osada	IV w.	

				śląd osadnictwa	PŚR	
14	Wawrzeńczyce	16	45	osada	IV-V okres epoki brązu	
15	Wawrzeńczyce	17	46	śląd osadnictwa	neolit	
16	Wawrzeńczyce	18	47	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada	epoka brązu pradzieje PŚR	
17	Wawrzeńczyce	19	48	śląd osadnictwa	neolit	
18	Wawrzeńczyce	23	49	osada?	PŚR	
19	Wawrzeńczyce	26	50	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	neolit? pradzieje	
20	Wawrzeńczyce	27	51	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	neolit OPR pradzieje WŚR	
AZP 85-30						
1	Kurów	1	14	śląd osadnictwa	neolit	
2	Kurów	2	15	śląd osadnictwa	neolit	
3	Kurów	3	16	śląd osadnictwa	neolit	
4	Kurów	4	17	śląd osadnictwa	neolit	
5	Kurów	5	18	śląd osadnictwa	neolit	
6	Kurów	6	52	osada punkt osadniczy	okres późnorzymski wczesne średniowiecze	
7	Kurów	7	19	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	neolit XIII-XIV w.	
8	Kurów	8	20	osada osada osada osada osada	neolit neolit neolit wczesny okres epoki brązu ?	
9	Kurów	9	21	śląd osadnictwa	neolit	
10	Kurów	10	22	punkt osadniczy?	neolit	
11	Kurów	11	23	osada grób szkieletowy	neolit II okres EB	
12	Kurów	12	24	osada i cmentarzysko osada	okres halsztacki młodszy okr. przedrzymski	

				osada osada osada	k. przeworska faza D IX-XI w.? późne średniowiecze	
13	Kurów	13	25	śląd osadnictwa	neolit	
14	Kurów	14	26	punkt osadniczy grób	V okres EB faza młodsza wczesnego średniowiecza	
15	Kurów	15	53	osada osada punkt osadniczy osada?	neolit ? ? XIV w.	
16	Witowice	2	27	cmentarzysko	IV okr. EB	
17	Witowice	3	28	śląd osadnictwa	XII-XV w.	
18	Witowice	4	29	śląd osadnictwa	neolit	
19	Witowice	6	30	grób śląd osadnictwa	II w. n.e. VI-VII w. lub XIII w.	
20	Witowice	7	31	śląd osadnictwa	neolit	
21	Witowice	8	54	osada osada?	faza D późne średniowiecze	
22	Witowice	9	55	osada osada śląd osadnictwa punkt osadniczy	? k. przeworska faza D wczesne średniowiecze późne średniowiecze	
23	Jędrzychowice	1	32	osada osada	V o. EB-HC II w. n.e.	
24	Jędrzychowice	2	33	grób	okres wędrówek ludów	
25	Jędrzychowice	3	34	osada	IV-V w. lub wczesne śr.	
26	Jędrzychowice	4	35	punkt osadniczy osada śląd osadnictwa śląd osadnictwa grób?	młodszy okr. przedrzymski faza B k. przeworska faza D faza młodsza wczesnego średniowiecza okres rzymski	
27	Jędrzychowice	5	36	punkt osadniczy	neolit	
28	Jędrzychowice	6	56	osada punkt osadniczy	k. przeworska faza D ?	
29	Jędrzychowice	7	57	osada	neolit	

				osada osada?	faza C1? XIII-XV w.	
30	Jędrzychowice	8	58	osada osada osada	neolit HaC k. przeworska faza D	
31	Jędrzychowice	9	59	osada punkt osadniczy osada osada osada	? młodszy okr. przedrzymski faza B2 k. przeworska faza D faza młodsza wczesnego średniowiecza	
32	Ośno	1	37	osada osada osada osada?	neolit epoka brązu k. przeworska faza D XI-XIV w.	
33	Ośno	4	38	punkt osadniczy osada? śląd osadnictwa osada	neolit V okres EB-HC młodszy okr. przedrzymski IV w.	
34	Ośno	6	60	osada osada osada punkt osadniczy	neolit faza B2/C1 wczesne średniowiecze faza starsza X w. (?) ?	
AZP 86-29						
1	Wawrzeńczyce	3	1	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia wczesne średniowiecze	
2	Wawrzeńczyce	4	2	śląd osadnictwa cmentarzysko ciałopalne	epoka kamienia k. łużycka	
3	Wawrzeńczyce	5	3	osada osada osada	IV w. wczesne średniowiecze późne średniowiecze	
4	Wawrzeńczyce	6	4	śląd osadnictwa osada osada osada	epoka kamienia okres halszacki IV w. wczesne średniowiecze	
5	Wawrzeńczyce	7	5	śląd osadnictwa	epoka kamienia	

				osada	k. przeworska	
6	Wawrzeńczyce	8	6	śląd osadnictwa	neolit	
7	Wawrzeńczyce	12	7	osada	Okr. wpływów rzymskich	
8	Wawrzeńczyce	15	8	osada	wczesne średniowiecze	
9	Wawrzeńczyce	20	9	osada	okres późnolateński	
10	Wawrzeńczyce	21	10	grobla	?	
11	Wawrzeńczyce	22	11	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
12	Wawrzeńczyce	24	12	śląd osadnictwa	okres nowożytny	
13	Wawrzeńczyce	25	13	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	
14	Gułów	3	14	osada grób szkieletowy	neolit k. przeworska	
15	Gułów	7	15	osada	epoka brązu-okres halsztacki	
AZP 86-30						
1	Częstocice	1	23	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
2	Częstocice	4	24	śląd osadnictwa osada	ok. rzymski XIV-XV w.	
3	Częstocice	5	25	punkt osadniczy osada osada śląd osadnictwa	neolit k. przeworska faza D wczesne średniowiecze faza wczesna wczesne średniowiecze faza późna	
4	Częstocice	6	26	osada osada	neolit ep. brązu	
5	Częstocice	7	27	punkt osadniczy osada punkt osadniczy osada? punkt osadniczy osada	neolit neolit k. łużycka mł. okr. rzedrzymki wczesne średniowiecze faza młodsza pradzieje	
6	Częstocice	8	28	śląd osadnictwa punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadnictwa	neolit późny okr. rzymski pradzieje średniowiecze	
7	Częstocice	9	29	osada osada	neolit pradzieje	

				śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	
8	Częstocice	10	39	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada	neolit k. łużycka k. przeworska (faza D?)	
9	Gułów	1	1	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
10	Gułów	2	2	śląd osadnictwa	ep. kamienia-neolit	
11	Gułów	3	3	śląd osadnictwa śląd osadnictwa punkt osadniczy cmentarzysko szkieletowe	ep. kamienia pradzieje średniowiecze późny okr. lateński	
12	Gułów	4	4	cmentarzysko ciałopalne śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	ep. kamienia neolit k. łużycka średniowiecze	
13	Gułów	5	5	śląd osadnictwa	epoka kamienia-neolit	
14	Gułów	6	6	cmentarzysko ciałopalne śląd osadnictwa	ep. brązu-okr. halsztacki ep. kamienia	
15	Gułów	7	7	osada	ep. kamienia-okr. halsztacki	
16	Gułów	8	8	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
17	Gułów	9	9	śląd osadnictwa	epoka kamienia-neolit	
18	Gułów	10	10	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
19	Gułów	11	11	cmentarzysko?	epoka brązu	
20	Gułów	12	12	osada	okr. rzymski	
21	Gułów	13	13	osada śląd osadnictwa osada	faza C-D wczesne średniowiecze średniowiecze	
22	Gułów	14	14	osada punkt osadniczy śląd osadnictwa	II-II okr. epoki brązu k. przeworska średniowiecze	
23	Janowo	1	44	osa punkt osadniczy punkt osadniczy	późny okr. rzymski wczesne średniowiecze średniowiecze	
24	Kalinowa	1	20	punkt osadniczy	neolit	
25	Kalinowa	2	21	grób szkieletowy?	okr. lateński	
26	Kalinowa	3	22	śląd osadnictwa	neolit	

27	Miechowice Oławskie	1	31	osada osada	k. przeworska faza D XIII w.	
28	Miechowice Oławskie	2	32	osada	okr. rzymski	
29	Miechowice Oławskie	3	33	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
30	Miechowice Oławskie	4	34	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	
31	Miechowice Oławskie	5	35	punkt osadniczy	epoka brązu	
32	Miechowice Oławskie	6	36	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	neolit okr. lateński k. przeworska faza D? wczesne średniowiecze faza starsza	
33	Miechowice Oławskie	7	37	osada osada	neolit młodszy okr. przedrzymski	
34	Miechowice Oławskie	8	38	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	neolit k. łużycka wczesne średniowiecze faza starsza	
35	Miechowice Oławskie	9	39	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	neolit k. łużycka pradzieje	
36	Miechowice Oławskie	10	40	osada	faza C-D	
37	Miechowice Oławskie	11	41	śląd osadnictwa punkt osadniczy śląd osadnictwa	neolit k. przeworska pradzieje	
38	Miechowice Oławskie	12	42	śląd osadnictwa osada osada osada	neolit okr. lateński pradzieje średniowiecze	
39	Miechowice Oławskie	13	43	osada	XIII w.	
40	Stry Wiazów	1	67	śląd osadnictwa cmentarzysko ciałopalne osada	k. łużycka późny okr. rzymski późne średniowiecze	
41	Stry Wiazów	3	68	śląd osadnictwa	neolit	
42	Stry Wiazów	4	69	punkt osadniczy osada	pradzieje XIV-XV w.	
43	Stry Wiazów	5	70	osada	pradzieje	
44	Stry Wiazów	6	71	śląd osadnictwa osada	k. łużycka k. przeworska faza D	

				punkt osadniczy	wczesne średniowiecze	
45	Stary Wiązów	7	72	śląd osadnictwa osada punkt osadniczy	epoka kamienia późny okr. rzymski wczesne średniowiecze	
46	Stary Wiązów	8	73	śląd osadnictwa osada	pradzieje późne średniowiecze i nowożytność	
47	Stary Wiązów	9	74	śląd osadnictwa osada punkt osadniczy	k. łużycka k. przeworska faza D wczesne średniowiecze	
48	Stary Wiązów	10	75	osada śląd osadnictwa	k. przeworska faza D wczesne średniowiecze	
49	Stary Wiązów	11	76	śląd osadnictwa śląd osadnictwa punkt osadniczy osada	neolit k. przeworska pradzieje wczesne średniowiecze	
50	Stary Wiązów	12	77	osada osada punkt osadniczy	k. łużycka k. przeworska faza D XIV-XV w.	
51	Wiązów	1	45	śląd osadnictwa osada	późny okr. lateński wczesne średniowiecze faza późna	
52	Wiązów	2	46	osada osada osada	neolit okr. rzymski XIV-XV w.	
53	Wiązów	3	47	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa grodzisko śląd osadnictwa	neolit k. przeworska wczesne średniowiecze faza starsza wczesne średniowiecze faza młodsza XIV-XV w.	104/Arch/1965 z 11.02.1965 r.
54	Wiązów	4	48	osada osada	k. przeworska średniowiecze	
55	Wiązów	5	49	osada	wczesne średniowiecze	
56	Wiązów	6	50	śląd osadnictwa punkt osadniczy	pradzieje średniowiecze	
57	Wiązów	7	51	cmentarzysko	późne średniowiecze	
58	Wiązów	8	52	nieokreślona	epoka kamienia	

59	Wiązów	9	53	śląd osadnictwa	neolit	
60	Wiązów	10	54	cmentarzysko szkieletowe śląd osadnictwa śląd osadnictwa	neolit neolit k. łużycka	
61	Wiązów	11	55	śląd osadnictwa	neolit	
62	Wiązów	12	56	śląd osadnictwa	neolit	
63	Wiązów	13	57	cmentarzysko ciepłopalne	wczesny okres lateński	
64	Wiązów	14	58	osada	średniowiecze	
65	Wiązów	15	59	osada	późne średniowiecze	
66	Wiązów	16	60	punkt osadniczy	neolit	
67	Wiązów	17	61	osada	k. łużycka	
68	Wiązów	18	62	punkt osadniczy śląd osadnictwa	pradzieje późne średniowiecze	
69	Wiązów	19	63	śląd osadnictwa osada osada	neolit epoka pradzieje pradzieje	
70	Wiązów	20	64	osada osada osada	okr. przedrzymski pradzieje średniowiecze	
71	Wiązów	21	65	punkt osadniczy osada	mł. okr. przedrzymski faza młodsza wczesne średniowiecze	
72	Wiązów	22	66	śląd osadnictwa osada punkt osadniczy	neolit faza C-D wczesne średniowiecze faza młodsza	
73	Witowice	1	15	skarb	V okr. epoki brązu	
74	Witowice	2	16	śląd osadnictwa	pradzieje	
75	Witowice	3	17	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	neolit k. łużycka	
76	Witowice	4	18		k. przeworska	
77	Witowice	5	19	osada	neolit	
78	Zborowice	1	78	cmentarzysko szkieletowe punkt osadniczy osada	neolit k. przeworska faza D XIV-XV w.	
79	Zborowice	2	79	osada cmentarzysko?	neolit k. przeworska	

				śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	
80	Zborowice	3	80	śląd osadnictwa osada osada	neolit epoka brązu młodszy okr. przedrzymski	
81	Zborowice	4	81	cmentarzysko szkieletowe osada osada osada	XV w. wczesne średniowiecze faza młodsza k. przeworska faza B1 k. przeworska faza D	
82	Zborowice	5	82	skarb?	okr. lateński	
83	Zborowice	7	83	punkt osadniczy	IV -V okr. epoki brązu	
84	Zborowice	8	84	skarb?	okr. rzymski	
85	Zborowice	9	85	śląd osadnictwa	pradzieje	
86	Zborowice	10	86	osada śląd osadnictwa osada	k. łużycka pradzieje wczesne średniowiecze faza późna	
87	Zborowice	11	87	śląd osadnictwa punkt osadniczy śląd osadnictwa	neolit k. łużycka pradzieje	
88	Zborowice	12	88	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	neolit k. łużycka XIV-VXV w.	
89	Zborowice	13	89	osada?	pradzieje	
90	Zborowice	14	90	osada	k. przeworska faza D	
91	Zborowice	15	91	osada	pradzieje	
92	Zborowice	3		osada	k. łużycka wczesne średniowiecze	640/Arh/1972 z 20.08.192 r.
AZP 86-31						
1	Bryłów	1	5	cmentarzysko ciałopalne	IV-V okr. epoki brązu	
2	Bryłów	2	6	cmentarzysko ciałopalne	IV-V okr. epoki brązu	
3	Bryłów	3	7	cmentarzysko ciałopalne	IV-V okr. epoki brązu	
4	Bryłów	4	8	cmentarzysko ciałopalne	IV-V okr. epoki brązu	
5	Bryłów	5	9	śląd osadnictwa	epoka brązu?	
6	Bryłów	6	10	śląd osadnictwa	neolit	
7	Bryłówek	1	2	śląd osadnictwa	neolit	
8	Bryłówek	2	3	śląd osadnictwa	neolit	

1	Jutrzyzna	3	26	śląd osadnictwa stanowisko hutnicze	neolit średniowiecze	
2	Jutrzyzna	4	27	stanowisko hutnicze	średniowiecze	
3	Jutrzyzna	5	28	śląd osadnictwa	neolit	
4	Jutrzyzna	6	29	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
5	Kowalów	1	30	punkt osadniczy osada osada	wczesne średniowiecze XIV-XV w. XVI-XVIII w.	
6	Kowalów	2	31	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
7	Kowalów			grodzisko	XIII w.	76/Arch/1964 z 17.10. 1964 r.
8	Księżyce	1	21	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
9	Księżyce	2	14	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
10	Księżyce	3	15	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia pradzieje	
11	Księżyce	4	16	śląd osadnictwa	neolit	
12	Księżyce	5	17	punkt osadniczy śląd osadnictwa	neolit średniowiecze	
13	Księżyce	6	18	osada	XIV-XV w.	
14	Księżyce	7	19	punkt osadniczy	neolit	
15	Księżyce	8	20	punkt osadniczy	epoka brązu	
16	Kucharzowice	2	22	osada	XIV-XV w.	
17	Kucharzowice	3	23	osada	XIV-XV w.	
18	Kucharzowice	4	24	osada	XV-XVII w.	
19	Kucharzowice	5	25	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
20	Stary Wiązów	3	2	osada osada	k. przeworska faza D XIV-XV w.	
21	Wyszonowice	4	4	osada śląd osadnictwa	V or. ep. brązu-ok. Ha XIV-XV w.	
22	Wyszonowice	5	5	śląd osadnictwa osada punkt osadniczy	neolit epoka brązu wczesne średniowiecze faza starsza	
23	Wyszonowice	6	6	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
24	Wyszonowice	7	7	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	
25	Wyszonowice	8	8	śląd osadnictwa	neolit	

26	Wyszonowice	9	3	punkt osadniczy śląd osadnictwa	k. przeworska okr. lateński	
27	Zboriwece	6	1	punkt osadniczy śląd osadnictwa	k. przeworska faza C-D XIV-XV w.	
AZP 87-31						
1	Jaworów	2	1	osada punkt osadniczy	k. przeworska faza D późne średniowiecze	
2	Jaworów	3	2	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
3	Jaworów	4	3	osada śląd osadnictwa	neolit średniowiecze	
4	Jaworów	5	4	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia neolit? Średniowiecze ?	
5	Jaworów	6	5	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
6	Jaworów	7	6	osada	k. przeworska faza D	
7	Jaworów	8	7	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
8	Jaworów	9	8	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
9	Jutrzyna	1	11	grodzisko	?	
10	Jutrzyna	2	10	osada śląd osadnictwa	neolit wczesne średniowiecze	
11	Kucharzowice	1	9	punkt osadniczy osada	neolit? k. przeworska faza D	

Materiały wykorzystane w tekście:

- 1) Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (*Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.*).
- 2) Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*t.j. Dz. U. z 2024, poz. 1292*).
- 3) Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (*t.j. Dz. U. z 2024, poz. 609, ze zm.*).
- 4) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (*t.j. Dz. U. 2024, poz. 1130*).
- 5) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (*t.j. Dz. U. z 2024, poz. 725, ze zm.*).
- 6) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (*t.j. Dz. U. z 2024, poz. 54, ze zm.*).
- 7) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (*t.j. Dz. U. z 2024, poz. 1478*).
- 8) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (*t.j. Dz. z U. 2024, poz. 1145*).
- 9) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (*t.j. Dz. U. z 2024, poz. 87*).
- 10) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (*t.j. Dz. U. z 2024, poz. 1491*).
- 11) Ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (*t.j. Dz. U. 2024, poz. 576*).
- 12) Ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (*t.j. Dz. U. 2018, poz. 2337*).
- 13) Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (*t.j. Dz. U. 2015, poz. 774, ze zm.*).
- 14) Ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (*t.j. Dz. U. 2024, poz. 82*).
- 15) Ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (*t.j. Dz. U. 2024, poz. 1176*).
- 16) Ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (*t.j. Dz. U. 2024, poz. 530, ze zm.*).
- 17) Ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (*t.j. Dz. U. 2023, poz. 70, ze zm.*).
- 18) Ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadku i darowizn (*t.j. Dz. U. 2024, poz. 596, ze zm.*).
- 19) Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (*t.j. Dz. U. 2024, poz. 278*).
- 20) Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (*t.j. Dz. U. z 2022, poz. 385*).
- 21) Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (*t. j. Dz. U. z 2022, poz. 2393*).
- 22) Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (*t.j. Dz. U. z 2020, poz. 164*).
- 23) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (*Dz. U. z 2019, poz. 1721*).
- 24) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (*Dz. U. z 2019, poz. 1886*).
- 25) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (*Dz. U. z 2017, poz. 928*).
- 26) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace

konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2017, poz. 1674*).

27) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (*Dz. U. z 2014, poz. 110*).

28) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2004, poz. 259*).

29) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (*Dz. U. z 2004, poz. 2153*).

30) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (*Dz. U. z 2011, poz. 510*).

31) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026.

32) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.

33) Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030.

34) Program Opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2024.

35) Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030.

36) Aktualizacja Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego.

37) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego.

38) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Wiązów.

39) Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Wiązów.

40) Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Wiązów.

www.zabytek.pl www.mapy.zabytek.gov.pl/nid/ www.nid.pl www.samorząd.nid.pl

Spis tabel, rycin i fotograf:

Tabela 1. Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wiązów.

Tabela 2. Obiekty sakralne na terenie gminy Wiązów.

Tabela 3. Cmentarze występujące na terenie Gminy Wiązów.

Tabela 4. Zabytki nieruchome gminy Wiązów wpisane do rejestru zabytków.

Tabela 5. Stanowiska archeologiczne gminy Wiązów wpisane do rejestru zabytków.

Tabela 6. Analiza SWOT gminy Wiązów.

Ryc. 1. Położenie Gminy Wiązów (materiały Gminy Wiązów).

Ryc. 2. Gułów. Zespół dworsko-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1884 r.).

Ryc. 3. Jędrzychowice. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1884 r.).

Ryc. 4. Krajno. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1932 r.).

Ryc. 5. Łojowice. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1932 r.).

Ryc. 6. Miechowice Oławskie. Zespół dworsko-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1884 r.).

Ryc. 7. Wawrzyszów. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1932 r.). Ryc. 8. Wiązów-Biskupice. Zespół folwarczny (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1884 r.).

Ryc. 9. Wyszonowice. Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (opracowanie własne: mapa 1. podkład www.geoportal.gov.pl; mapa 2. Mapa Messtischblatt, 1912 r.).